

VIDZEMES PLĀNOŠANAS REĢIONA ATTĪSTĪBAS PROGRAMMA 2022-2027

Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums

VIDES PĀRSKATS

2022

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS.....	3
1. VIDZEMES PLĀNOŠANAS REĢIONA ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTU MĒRĶI UN KOPSAVILKUMS, SAISTĪBA AR CITIEM PLĀNOŠANAS DOKUMENTIEM	5
1.1. Vidzemes plānošanas reģiona attīstības programma 2021.-2027. gadam	5
1.2. Saistība ar citiem plānošanas dokumentiem	8
1.2.1. Nacionālās attīstības plāns 2021.–2027. gadam	8
1.2.2. Nacionālās attīstības plāna Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums.....	10
1.2.3. Reģionālās ilgtspējīgās attīstības stratēģijas	14
1.2.4. Lokālie ietekmes uz vidi novērtējumi	15
2. VIDES PĀRSKATA SAGATAVOŠANAS PROCEDŪRA	16
2.1. SIVN izstrādes process	16
2.2. Vides pārskata sagatavošanas pamatprincipi	16
2.3. Sabiedrības līdzdalība	17
3. VIDES PĀRSKATA SAGATAVOŠANAS PROCEDŪRA	18
3.1. Teritorijas apraksts	18
3.2. Vides stāvokļa apraksts.....	20
3.2.1. Dabas un kultūrvēsturiskie resursi	21
3.2.2. Aizsargājamās dabas teritorijas	29
3.2.3. Derīgo izrakteņu teritorijas, to izmantošana	33
3.3. Vides kvalitāte	44
3.3.1. Atkritumu apsaimniekošana	44
3.3.2. Ūdensapgāde un notekūdeņu apsaimniekošana	53
3.3.3. Gaisa un trokšņu piesārņojums	60
3.4. Riska teritorijas	64
4. IESPĒJAMĀS IZMAIŅAS, JA PLĀNOŠANAS DOKUMENTS NETIKTU ĪSTENOTS	67
5. STARPTAUTISKIE UN NACIONĀLIE VIDES AIZSARDZĪBAS MĒRĶI	68
5.1. Starptautiskie vides aizsardzības mērķi.....	68
5.2. Nacionālie vides aizsardzības mērķi	74
6. PLĀNOŠANAS DOKUMENTS UN TĀ IESPĒJAMO ALTERNATĪVU ĪSTENOŠANAS BŪTISKĀS IETEKMES UZ VIDI NOVĒRTĒJUMS	79
6.1. Plānošanas dokumentu ietekme uz teritorijas attīstību un vidi kopumā, pozitīvās un negatīvās, tiešās un netiešās, īslaicīgās, pagaidu, ilgtermiņa un kumulatīvās ietekmes	96
6.2. Iespējamās ietekmes uz vidi samazināšana, iespējamie kompensējamie pasākumi	97
6.3. Iespējamā pārrobežu ietekme	98
7. GALVENIE PAMATPRINCIPI UN METODES NOVĒRTĒJUMA VEIKŠANĀ	98
8. VIDES MONITORINGS UN PAREDZĒTIE PASĀKUMI PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANAS MONITORINGA NODROŠINĀŠANAI	99
IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI	101

IEVADS

Vidzemes plānošanas reģiona vides pārskats stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējuma (turpmāk – SIVN) ietvaros sagatavots atbilstoši Vidzemes plānošanas reģiona (turpmāk – VPR) attīstības programmai 2021. – 2027. gadam.

SIVN tapis saskaņā ar likumu „Par ietekmes uz vidi novērtējumu”, kas pieņemts 1998.gada 14.oktobrī, 4.pantā noteiktās kārtības ietvaros, kas paredz SIVN veikšanu plānošanas dokumentiem, kuri saistīti ar Eiropas Savienības līdzfinansējuma izmantošanu, par kādu uzskatāma arī VPR attīstības programma 2021. – 2027. gadam (turpmāk AP2027). SIVN izstrādes saturu nosaka Ministru kabineta noteikumi Nr. 157 “Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”.

SIVN ir process, kura mērķis ir integrēt vides aspektus plānošanas dokumentos, izvērtējot to sagaidāmo ietekmi uz vidi un dabas resursiem, kā arī sniegt informāciju lēmumu pieņēmējiem, noskaidrot un ņemt vērā sabiedrības, valsts un pašvaldību institūciju un citu interešu grupu viedokļus plānošanas dokumentu izstrādes procesā. Šis process ir vērsts uz to, lai izvērtētu, kādas būtiskas pārmaiņas vidē var rasties politikas plānošanas dokumenta īstenošanas rezultātā un identificētu pasākumus būtiskās negatīvās ietekmes mazināšanai vai novēršanai plānošanas dokumenta ieviešanas laikā.

SIVN mērķis ir izvērtēt VPR AP2027 paredzēto pasākumu ietekmi uz vidi, iesaistot sabiedrību realizējamo procesu apspriešanā, saņemot Valsts vides dienesta lēmumu par to atbilstību. Sabiedriskā apspriešana notika vienlaikus VPR AP2027 publisko apspriešanu un SIVN 2021. gada septembrī 30.08.2021.-30.09.2021.). SIVN ietverti sabiedriskās apspriešanas rezultāti, kā arī komentāri un priekšlikumi, kas saņemti no institūcijām un dažādu nozaru organizācijām.

SIVN dokumenta izstrādātājs – Vidzemes plānošanas reģiona administrācija.

IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI

AAA – Aizsargājamo ainavu apvidus

AP2027 – Vidzemes plānošanas reģiona attīstības programma 2021.-2027.gadam

ATR2021 – Administratīvi teritoriālā reforma 2021.gadā

CSP – Centrālā statistikas pārvalde

DAP – Dabas aizsardzības pārvalde

ES – Eiropas Savienība

IVN – Ietekmes uz vidi novērtējums

ĪADT – Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas

LVĢMC – Valsts SIA “Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”

LVM – Valsts akciju sabiedrība “Latvijas Valsts meži”

MK – Latvijas Republikas Ministru kabinets

NAP2027 – Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027.

SIVN – Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums

VARAM – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

VPR – Vidzemes plānošanas reģions

VPVB – Vides pārraudzības valsts birojs

VVD – Vides valsts dienests

VZD – Valsts zemes dienests

1. VIDZEMES PLĀNOŠANAS REĢIONA ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTU MĒRĶI UN KOPSAVILKUMS, SAISTĪBA AR CITIEM PLĀNOŠANAS DOKUMENTIEM

1.1. VIDZEMES PLĀNOŠANAS REĢIONA ATTĪSTĪBAS PROGRAMMA 2021.-2027.GADAM

Vidzemes plānošanas reģiona (VPR) Attīstības programma 2021.-2027.gadam (AP2027) ir reģionāla līmeņa vidēja termiņa teritorijas attīstības plānošanas dokuments. Attīstības programma nosaka reģiona vidēja termiņa attīstības prioritātes, sasniedzamos mērķus un rīcības, kas vērstas uz VPR Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā 2015.-2030.gadam noteikto stratēģisko uzstādījumu īstenošanu.

AP2027 izstrādāta atbilstoši spēkā esošo Latvijas Republikas normatīvo aktu prasībām, ievērojot likums un MK noteikumus, kas nosaka plānošanas reģionu teritorijas attīstības plānošanas dokumentu izstrādes nepieciešamību, kārtību un principus:

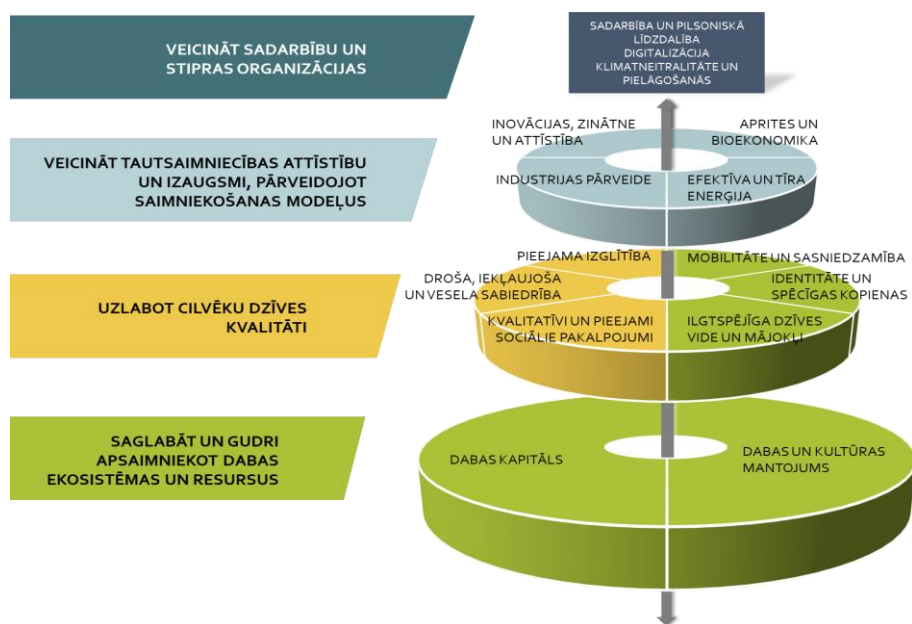
- Reģionālās attīstības likums;
- Attīstības plānošanas sistēmas likums;
- Teritorijas attīstības plānošanas likums;
- MK 16.07.2013. noteikumi Nr.402 „Noteikumi par plānošanas reģionu teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem”;
- MK 25.08.2009. noteikumi Nr.970 „Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā”.
- MK 02.12.2014. noteikumi Nr.737 “Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi”.

VPR Attīstības programma 2021.-2027.gadam izvirzījusi četrus mērķus, lai veicinātu pozitīvas pārmaiņas reģionā:

- Saglabāt un gudri apsaimniekot dabas ekosistēmas un resursus.
- Uzlabot cilvēku dzīves kvalitāti.
- Veicināt tautsaimniecības attīstību un izaugsmi, pārveidojot saimniekošanas modeļus.
- Veicināt sadarbību un stipras organizācijas

Lai sasniegtu izvirzītos mērķus, laika periodam līdz 2027.gadam VPR izvirza 12 prioritātes, kas vērstas uz dabas kapitāla, dabas un kultūras mantojuma aizsardzību un apsaimniekošanu, pieejamas izglītības, drošas un veselas sabiedrības, kvalitatīvu un pieejamu pakalpojumu attīstību, mobilitātes un sasniedzamības veicināšanu, spēcīgu

kopienu attīstību, dzīves vides un mājokļu pieejamības veicināšanu, inovāciju, zinātnes un attīstības, industrijas pārveides, aprites un bioekonomikas, efektīvas un tīras enerģijas veicināšanu.

1.1. att. VPR AP stratēģiskais ietvars

Dabas sistēmas un resursi ir kritiski svarīgi Vidzemes reģiona pastāvēšanai un izaugsmei. Klimata pārmaiņas, dabas resursu pārmērīgs patēriņš, bioloģiskās daudzveidības samazināšanās, nevienmērīga resursu pieejamība apdraud reģiona konkurētspējīgās priekšrocības un dzīves kvalitāti. Tādēļ pirmais no Attīstības programmas 2021.-2027.gadam mērķiem nosaka dabas ekosistēmu un resursu saglabāšanu un gudru apsaimniekošanu. Publiskās apspriešanas laikā par prioritātēm tika nospraustas bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un ilgtspējīga apsaimniekošana, atbildīgāka dabas resursu izmantošana, tostarp, saimniekošanas paradumu maiņa, gudrāka un ilgtspējīgāka vides publiskās un privātās infrastruktūras attīstība un pārvalde, ciešāka sadarbība saglabājot, uzturot un apsaimniekojot kultūras un dabas mantojumu, veicinot tā ilgtspējīgu izmantošanu tūrismā. Papildus tiek izvirzītas vēlmēs īstenot risinājumus, kas veicina Vidzemes dabas, kultūras kapitāla un ainavas pārdomātu izmantošanu, kā arī attīstīt daudzveidīgu kultūras vidi, veicinot mākslas pieejamību, dodot iespēju ikvienam piedalīties kultūras un mākslu procesos, to baudīt un pilnveidoties.

Vidzemes iedzīvotājus skar valstij raksturīgie procesi – sabiedrības noslāņošanās, iedzīvotāju skaita kritums, novecošana, neviendabīga reģiona apdzīvotības attīstība. VPR Attīstības programmas 2021.-2027.gadam otrais mērķis nosaka cilvēku dzīves kvalitātes uzlabošanu, veicinot izglītības, veselības aprūpes un sociālās drošības uzlabošanu, aicinot

iedzīvotājus sadarboties, palīdzēt viens otram, kā arī uzlabot dzīves vides kvalitāti, izvēloties pārvietoties videi draudzīgākā veidā, un veidojot dzīves telpu, nenodarot pāri videi un saglabājot to nākošajām paaudzēm.

Globālie pārmaiņu procesi izraisa nepieciešamību mazināt reģiona ekonomikas ievainojamību padarot to gudrāku, ilgtspējīgāku un konkurētspējīgāku. Klimata pārmaiņas, dabas daudzveidības samazināšanās kritiski ietekmē reģiona ekonomikas konkurētspēju, dzīves kvalitāti un izaugsmes iespējas. Dominējošās ekonomikas sistēmas veicina nevienlīdzību un negatīvi ietekmē vidi, tādēļ nepieciešama industrijas pārveide par labu vides un resursu saglabāšanai. Kā VPR Attīstības programmas 2021.-2027.gadam trešais mērķis izvirzīts tautsaimniecības attīstības un izaugsmes veicināšana, pārveidojot saimniekošanas modeļus. Mērķa realizēšanā liela loma paredzēta gan izglītībai un pētniecībai, gan savstarpējas atbalstošas vides izveidei starp uzņēmējiem, izglītības un pētniecības institūcijām un pašvaldībām. Kā būtiskas vēlmes atzīmēti arī aprītes ekonomikas un efektīvākas enerģijas plānošanas un patēriņa principi, tostarp paredzot pieaugošu atjaunojamās enerģijas pielietojumu.

Cieša sadarbība starp dažādiem sektoriem/nozarēm, pilsētu un lauku sadarbība, teritoriālu partnerību veidošana, kopēju zināšanu bāzes veidošana, kopīgu projektu īstenošana un darbību koordinācija ir priekšnosacījumi Vidzemes kopīgo mērķu sasniegšanai. VPR Attīstības programmas 2021.-2027.gadam ceturtā mērķa – veicināt sadarbību un stipras organizācijas, sasniegšanai Vidzeme ir noteikusi trīs horizontālas prioritātes, kas palīdz nodrošināt saskaņotību starp virzieniem un prioritātēm, lai centieni, kuru mērķis ir, piemēram, mobilitātes problēmu risināšana, neradītu nevajadzīgu ietekmi uz vidi vai klimatu. Kā būtisku vidzemnieki norāda vēlmi veicināt klimatneitralitāti un oglekļa emisiju samazināšanos ne tikai vārdos, bet arī ikdienas lēmumos un rīcībās, kā arī spēju novērtēt savu lēmumu ietekmi uz klimatu.

1.2. SAISTĪBA AR CITIEM PLĀNOŠANAS DOKUMENTIEM

1.2.1. NACIONĀLĀS ATTĪSTĪBAS PLĀNS 2021.–2027. GADAM

VPR Attīstības programma 2021.-2027.gadam veidota atbilstoši Latvijas Nacionālās attīstības plānam 2021.–2027. gadam (turpmāk – NAP2027). Latvijas valsts attīstība tiek plānota vidējā – līdz septiņu gadu – un ilgtermiņā – līdz 25 gadu periodā. NAP2027 ir galvenais valsts vidēja termiņa attīstības plānošanas dokuments Latvijā. Tas ir izstrādāts, lai sasniegtu Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam (Latvija2030) noteiktos mērķus un ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķus.

NAP2027 ir vērsts uz Latvija2030 ietvertās vīzijas sasniegšanu, kas paredz:

- 2030. gadā Latvija būs plaukstoša aktīvu un atbildīgu pilsoņu valsts. Ikviens varēs justies drošs un piederīgs Latvijai, šeit katrs varēs īstenot savus mērķus. Nācijas stiprums sakņosies mantotajās, iepazītajās un jaunradītajās kultūras un garīgajās vērtībās, latviešu valodas bagātībā un citu valodu zināšanās. Tas vienos sabiedrību jaunu, daudzveidīgu un neatkārtojamu vērtību radīšanai ekonomikā, zinātnē un kultūrā, kuras novērtēs, pazīs un cienīs arī ārpus Latvijas;
- Rīga būs nozīmīgs kultūras, tūrisma un biznesa centrs Eiropā. Pilsētu un lauku partnerība nodrošinās augstu dzīves kvalitāti visā Latvijas teritorijā;
- Latvija – mūsu mājas – zaļa un sakopta, radoša un ērti sasniedzama vieta pasaules telpā, par kuras ilgtspējīgu attīstību mēs esam atbildīgi nākamo paaudžu priekšā.

NAP2027 vīzijā uzsvērts, ka valstī sagaidāmās pārmaiņas ir savstarpēji nesaraujami saistītas pārmaiņas tehnoloģijās, valsts pārvaldē, sabiedrības organizācijā dažādās nozarēs, un valsts attiecībās ar iedzīvotājiem. Pārmaiņu centrā noliekot cilvēku, tās ir pārmaiņas arī katram Latvijas cilvēkam. NAP2027 vīzija iezīmē fundamentālās pārmaiņas un izaugsmi četros virzienos:

- Vienlīdzīgas tiesības aptver Latvijas iedzīvotāju pamata tiesību īstenošanu caur valsts sniegtajiem pakalpojumiem.
- Dzīves kvalitāte raksturo vispārējo labklājības un ikviena Latvijas iedzīvotāja iespēju pieaugumu.
- Zināšanu sabiedrība ir kopējs virziens pārmaiņām izglītībā un zinātnē, pilsoniskajā apziņā, mediju telpā un tautsaimniecībā.
- Atbildīga Latvija ir atbilde klimata un demogrāfisko tendenču apdraudējumam šodien un tālākā nākotnē.

Atbilstoši tiem, NAP2027 nosaka stratēģiskos mērķus, ko Latvijā apņemas sasniegt līdz 2027. gadam, iezīmē nozaru politiku virzienus un galvenās reformas, kā arī publisko investīciju virzienus valsts budžeta, Eiropas Savienības (ES) fondu (Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda) un citu finanšu instrumentu ieguldījumiem Latvijā. NAP2027 stratēģiskie mērķi:

- Vienlīdzīgas iespējas ir svarīgākais sociālā taisnīguma elements ienākumu nevienlīdzības mazināšanai. Panāksim ikvienam līdzvērtīgas iespējas saņemt labu izglītību un kvalitatīvu veselības aprūpi, strādāt cienīgu darbu atbilstoši savām spējām un vēlmēm, augt un dzīvot drošā vidē un būt sociāli aizsargātam līdzvērtīgi visos Latvijas reģionos. Tādējādi pieaugs produktivitāte, ekonomiskā stabilitāte valstī, sociālā un pilsoniskā aktivitāte un nostiprināsies vidusšķira.
- Produktivitāte un ienākumi veido pamatu ilgtspējīgai izaugsmei. Produktivitātes paaugstināšana panākama ar mērķtiecīgu resursu ieguldīšanu augstākas pievienotās vērtības radīšanai un pārdošanai globālajā tirgū. Atbalstot vietējos uzņēmējus, ieviest inovatīvas, jaunas tehnoloģijas, efektīvākus darba procesus un nodarbināto kompetenču pilnveidošanu – tā rezultātā veidojot uz zināšanām un inovāciju balstītas Latvijas konkurētspējas priekšrocības.
- Sociālā uzticēšanās balstās cilvēka pārliecībā, ka uz līdzcilvēkiem var paļauties un līdz ar to arī sadarboties kopīgu mērķu sasniegšanai. Uzticēties citiem ir vieglāk, ja cilvēks jūtas pārliecināts par sevi, zina, ka tiks sadzirdēts un saprasts, spēj sarežģītās situācijās pielāgoties un bērnībā ir izjutis vecāku rūpes. Taču to dažkārt apdraud finansiāli sarežģījumi un laika trūkums ģimenei. Savstarpējā uzticēšanās ietekmē labklājību, apmierinātību ar dzīvi, pilsonisko aktivitāti un pat veselību, tā palielina personīgās izaugsmes iespējas nākotnē, kā arī sekmē demokrātiju valstī, savukārt politiskās uzticēšanās gaisotnē attīstās ekonomika, uzlabojas drošība, stiprinās tiesiskums, ikviens jūtas piederīgs un atbildīgs, tādējādi vairojot sabiedrisko labumu. Uzticēšanās panākama, vairojot sabiedrības iesaisti, līdzsvarojot dažādu sabiedrības grupu intereses kopējam sabiedriskajam labumam un daudz mērķtiecīgāk skaidrojot izvēles un cēloņsakarības, kas ietekmē valsts ilgtermiņa izaugsmi.
- Reģionālā attīstība ir pamats valsts ilgtermiņa līdzsvarotai izaugsmei. Reģionu potenciāla attīstība un sociālekonomisko atšķirību mazināšana ir panākama, uzlabojot uzņēmējdarbības vidi, ar lielāku prasmi izmantojot katram reģionam raksturīgos resursus, veicinot katram reģionam raksturīgo specializāciju un kompetences, kā arī radot apstākļus jaunu darbavietu un pakalpojumu izveidei,

lai reģionu teritoriju pievilcība un spēja aktīvāk piedalīties valsts vispārējā ekonomikas izaugsmē nodrošinātu iedzīvotāju labklājību

1.2.2. NACIONĀLĀS ATTĪSTĪBAS PLĀNA STRATĒGISKAIS IETEKMES UZ VIDĪ NOVĒRTĒJUMS

Latvijas Nacionālajam attīstības plānam 2021. – 2027.g. kā valsts attīstības plānošanas dokumentam ir jāveic SIVN (Ministru kabineta noteikumi Nr.157 (2004.), .1.3.punkts). Normatīvo aktu prasības paredz SIVN procesa ietvaros sagatavot Vides pārskatu, kurā, ņemot vērā plānošanas dokumenta saturu, ir identificēti tā būtiskās ietekmes uz vidi aspekti, novērtētas plānošanas dokumenta būtiskās ietekmes uz vidi, sniegta informācija par risinājumiem negatīvās ietekmes novēršanai vai mazināšanai, kā arī plānošanas dokumenta ieviešanas monitoringam. NAP2027 SIVN Vides pārskats ir sagatavots, ievērojot iepriekšminēto starptautisko un Latvijas nacionālo normatīvo aktu prasības attiecībā uz stratēgisko ietekmes uz vidi novērtējumu procesu un Vides pārskatā iekļaujamās informācijas saturu.

SIVN Vides pārskata izstrādes procesā ir izvērtēti NAP2027 ietvertās vīzijas, stratēgisko mērķu, prioritāšu, rīcības virzienu, to sasniegšanai noteikto indikatoru un uzdevumu ietekmes uz vidi aspektu un to iespējamās ietekmes būtiskums, salīdzinot ar esošo situāciju, vides mērķiem un vides kvalitātes normatīviem.

NAP2027 detalizācija ir līdz rīcības virzienu, to mērķa indikatoru un uzdevumu līmenim un tādēļ precīzi nav iespējams novērtēt visas iespējamās būtiskās ietekmes uz vidi, jo faktiskās ietekmes vidē veidosies realizējot konkrētus projektus, kuri tiks plānoti un projektēti daudz detalizētāk. Līdz ar to visticamāk, ka NAP2027 īstenošanā veidosies jaunas būtiskas ietekmes uz vidi, kas ir identificējamas un mazināmas un novēršamas NAP2027 realizācijas laikā. Risinājumi negatīvo ietekmju novēršanai un samazināšanai ir iedalāmi vairākās grupās, ko nosaka NAP2027 īstenošanas stadijas:

- Plānošanas stadijā. Šie risinājumi ir jāveic, ja NAP2027 uzdevumu izpildei pirms konkrētu projektu izstrādes un ieviešanas ir jāveic plānošanas pasākumi, piemēram, teritorijas plānojumu grozījumu, lokālplānojumu vai detālplānojumu izstrāde konkrētām teritorijām, dabas aizsardzības plānu vai sugu aizsardzības plānu izstrāde un citi.
- Ieviešanas stadijā, veicot normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā noteiktos projektu ietekmes uz vidi novērtējuma pasākumus, ja tie ir nepieciešami.

- Risinājumi NAP2027 ieviešanas uzraudzības jeb monitoringa stadijā. Ja ieviešanas monitoringa rezultātā tiek konstatēta negatīva ietekme uz dabas kapitālu vai vides kvalitāti, kas ir saistīta ar NAP2027 iekļauto stratēģisko mērķu, prioritāšu, rīcības virzienu un uzdevumu īstenošanu, tad ir jāveic korekcijas plānošanas dokumentā.
- Vides pārskatā ir ietverti NP2027, tā SIVN vides pārskata sabiedriskās apspriešanas rezultāti, kā arī komentāri un priekšlikumi, kas saņemti no institūcijām un dažādu nozaru organizācijām.

1.2.3. LATVIJAS ATVESEĻOŠANAS UN NOTURĪBAS MEHĀNISMA PLĀNS

Latvijas atveseļošanās un noturības mehānisma plāns 2021.-2026. Apstiprināts 2021.gada 28.aprīlī. Latvijas Atveseļošanas fonda plāns izskatīšanai Eiropas Komisijā tika iesniegts 30. aprīlī par visu atbalsta grantu daļu 1,82 miljardu eiro apmērā, kas ir maksimālais Latvijai pieejamais finansējuma apjoms, balstoties uz aktuālajām ekonomikas prognozēm. Plāns paredz atbalstu sešās jomās:

- Klimata mērķu sasniegšanā - 37 % (676,2 miljoni eiro)
- Digitālajā transformācijā - 20 % (365,2 miljoni eiro)
- Nevienlīdzības mazināšanā - 20% (370 miljoni eiro)
- Ekonomikas transformācijā un produktivitātes reformās - 11 % (196 miljoni eiro)
- Veselības nozarē – 10 % (181,5 miljoni eiro)
- Likuma varas stiprināšanā – 2 % (37 miljoni eiro).

Plāna pirmā komponente ir “Klimata pārmaiņas un vides ilgtspēja”. Nozīmīgi ieguldījumi plānoti energoefektivitātes jomā – daudzdzīvokļu ēku siltināšanā un energoefektivitātes palielināšanā visā Latvijā. Paredzēti arī ieguldījumi elektrības tīklos un infrastruktūrā, kas potenciāli ļaus samazināt patērētājiem elektroenerģijas cenu par 3% – 5%. Tāpat paredzētas būtiskas investīcijas uzņēmumu energoefektivitātes palielināšanai, ar finanšu instrumentu palīdzību sniedzot iespēju uzņēmējiem veidot uzņēmējdarbības infrastruktūras energoefektivitātes projektus. Saistībā ar VPR AP2027 noteikti jāmin arī reformu un investīciju virziens 1.3. - Pielāgošanās klimata pārmaiņām.

Par Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna koordināciju ir atbildīga Finanšu ministrija.

1.2.4. NACIONĀLĀS INDUSTRIĀLĀS POLITIKAS PAMATNOSTĀDNES 2021.–2027.GADAM

Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes 2021.-2027. gadam apstiprinātas 2021.gada 16.februārī. Attiecībā uz VPR AP2027 ar vidi saistītajiem mērķiem pamatnostādnēs atrodami sasaistes punkti vairākās rīcībās, tomēr par nozīmīgu sasaisti uzskatāms 4.3. rīcības virziens: infrastruktūra:

Aizvien straujāk pieaug arī pieprasījums pēc materiāliem un tehnoloģijām, kas atstāj pēc iespējas mazāku ietekmi uz vidi un klimatu, tehnoloģijām un transporta veidiem, kam nepieciešams mazāks enerģijas patēriņš, Latvijā uzņēmumiem ir izaugsmes iespējas un milzīgs potenciāls uz inovāciju attīstību, kā arī esošo resursu pārveidi un pilnveidi, kas netiek pilnvērtīgi izmantoti. Šis jautājums ir īpaši aktuāls enerģētikas jomā, kur globālā līmenī tiek sagaidīta pāreja uz viedu zaļas enerģijas ražošanu un patēriņu, tamdēļ svarīgi ir veicināt Eiropas zaļā kursa prioritāro virzienu attīstību:

- stimulēt rūpniecību, tai attīstoties, pāriet uz nepiesārņojošu aprites ekonomiku, pievēršoties vidi saudzējošiem pasākumiem.
- tiekties uz nulles piesārņojumu ar mērķi panākt no toksiskām vielām brīvu vidi.
- Veicināt investīcijas jaunās tehnoloģijās, tai skaitā lai nodrošinātu SEG emisiju samazināšanos un veiktu jaunus klimata tehnoloģiju atklājumus, izmantojot risinājumus klimata pārmaiņu mazināšanai, vienlaicīgi virzoties uz klimatnoturīgu ekonomikas attīstību.

Šo mērķu sasniegšanai paredzēts novirzīt arī daļu no ārvalstu tiešajām investīcijām.

1.2.5. CITI EIROPAS UN NACIONĀLĀS NOZĪMES DOKUMENTI

Gan Eiropas Savienības, gan Latvijas Republikas ietvaros tapuši dažādi dokumenti, kas tiešā vai netiešā veidā VPR AP2027 programmas periodā var radīt un radīs ietekmi uz vidi. Starp šiem dokumentiem minams, piemēram, Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.-2030.gadam, kura vīzija ir ilgtspējīgā, konkurētspējīgā un drošā veidā veicināt ilgtspējīgas tautsaimniecības attīstību. Latvijas stratēģija klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050.gadam ir vīzijas dokuments, ietvardokuments politikas plānotājiem. Kā viens no Latvijas oglekļa mazietilpīgas attīstības virzieniem minēta arī pētniecība un inovācijas oglekļa

mazietilpīgās tehnoloģijās. Pētniecības un inovāciju attīstība sniegs būtisku ieguldījumu Stratēģijas īstenošanā.

Pāreju uz klimatneitrālu ekonomiku paredz arī Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2021.-2027. gadam (uz SIVN tapšanas brīdi - izstrādes procesā).

Vides politikas pamatnostādņu 2021.-2027.gadam mērķis ir nodrošināt iedzīvotājiem iespēju dzīvot tīrā un sakārtotā vidē, īstenojot uz ilgtspējīgu attīstību veiktas darbības, saglabājot vides kvalitāti un bioloģisko daudzveidību, nodrošinot dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, kā arī sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un informētību par vides stāvokli.

Rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku 2020.-2027.gadam ir nozīmīgs atkritumu apjoma samazināšanai. Plāna mērķis ir izveidot rīcībpolitikas ietvaru tādas darbības vides nodrošināšanā, kas veicinātu valsts pāreju uz aprites ekonomiku, vienlaikus sniedzot pienesumu Eiropas zaļā kursa īstenošanā un globālo ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā. Plāns nosaka galvenos rīcības virzienus un pasākumus aprites ekonomikas ieviešanai:

- 1) Pāreja no atkritumu apsaimniekošanas uz resursu apsaimniekošanu;
- 2) Resursu produktivitātes uzlabošana visās tautsaimniecības nozarēs, veicinot pētniecības un inovācijas attīstību;
- 3) Priekšnoteikumu veidošana preču otrreizējai izmantošanai;
- 4) Pārejas no preču pirkšanas uz pakalpojumiem veicināšana;
- 5) Materiālu, procesu un atkritumu pārvaldības uzlabošana prioritārajās nozarēs;
- 6) Pašvaldību lomas stiprināšana aprites ekonomikas principu ieviešanā;
- 7) Sabiedrības iesaiste, informēšana un izglītošana.

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021.-2027.gadam atstās tiešu ietekmi uz atkritumu apsaimniekošanu Vidzemē, šajā plānā paredzētas vairākas nozīmīgas struktuālas izmaiņas, kas sīkāk aprakstītas šajā dokumentā.

Eiropas Komisijas paziņojums - Jauna Eiropas industriālā stratēģija sniedz informāciju par rūpniecības nozares nozīmi tautsaimniecībā, informāciju par to, ko vēlamies sasniegt šajā nozarē līdz 2030.gadam un vēlākā laikā. Starp galvenajām tendencēm, kas aptvertas un analizētas arī NIP pamatnostādnēs, iekļautas arī rūpniecības virzības uz klimatneitralitāti un pilnīgākas aprites ekonomikas atbalstīšana.

Uz VPR AP2027 rīcības virzieniem tieši atsaucas Transporta attīstības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam. Transporta politikas mērķis ir veidot integrētu transporta sistēmu, kas nodrošina efektīvu, ilgtspējīgu, drošu un gudru cilvēku un kravu mobilitāti, tādējādi veicinot valsts ekonomisko izaugsmi, nodrošinot uzņēmējdarbības vides pieejamību un dodot ieguldījumu pārejā uz zema emisiju līmeņa sabiedrību. Noteikti vairāki sasniežamie politikas rezultāti, starp kuriem nozīmīgu ietekmi uz vidi atstās:

- Uzlabotas mobilitātes iespējas;
- Samazinātas SEG emisijas transportā un uzlabota vides kvalitāte;
- Nodrošināta konkurētspējīga transporta un loģistikas infrastruktūra un pakalpojumi;

Jaunā kohēzijas politika paredz, ka 2021.–2027. gadā Eiropas Savienības (ES) investīcijām būs pieci galvenie mērķi, no kuriem arī “Zaļāka Eiropa”, kas ietver klimatneitralitāti, pielāgošanos klimata pārmaiņām un vides aizsardzību.

1.2.6. REĢIONĀLĀS ILGTSPĒJĪGĀS ATTĪSTĪBAS STRATĒGIJAS

Pamatojoties uz Teritorijas attīstības plānošanas likuma 5. pantu un MK noteikumiem Nr. 628 “Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem”, 2015.gadā tā brīža Latvijas pašvaldības veidoja ilgtspējīgās attīstības stratēģijas termiņam līdz 2030. vai vēlākam gadam. Tās izstrādātas, pamatojoties uz Teritorijas attīstības plānošanas likumu, Attīstības plānošanas sistēmas likumu, MK noteikumiem Nr.970 „Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā”.

Stratēģiju izstrādē tika ņemti vērā arī hierarhiski augstāki plānošanas dokumenti, kā piemēram Salacgrīvas novada Ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2015. - 2038. gadam atsaucas uz „Eiropa 2020: stratēģiju gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei”, Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju 2030. gadam, NAP2027 un Rīgas plānošanas reģiona spēkā esošajiem dokumentiem.

Stratēģiju izstrādē novadi pievērta uzmanību vides jautājumiem, veidojot vides pārskatus, kas saistīti aplūkoti ar attīstības stratēģijās iekļautajām rīcībām.

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem, administratīvi teritoriālās reformas ietvaros (atbilstoši Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumam) piešķirts valsts budžeta līdzfinansējumu 2021.gadā izveidoto pašvaldību teritoriju attīstības plānošanas dokumentu projektu – ilgtspējīgas attīstības stratēģiju un attīstības programmu izstrādei. Jaunizveidotie novadi 2021.gadā strādā pie novada ilgtspējīgas attīstības stratēģijas 14-17

gadu periodam. Abu dokumentu izstrādē nozīmīga loma ir sabiedrības līdzdalībai, novadiem organizējot virkni publisko apspriežu par plānošanas dokumentā ietvertajām tēmām.

1.2.7. LOKĀLIE IETEKMES UZ VIDI NOVĒRTĒJUMI

Atbilstoši likumam "Par ietekmes uz vidi novērtējumu", VPR teritorijā izstrādāta virkne lokāli ietekmes uz vidi novērtējumi, IVN izstrādājot gan pašvaldībām un Dabas aizsardzības pārvaldei, gan vietējiem uzņēmējiem, kuru darbības teritorija pieprasa IVN izstrādi.

Lielu uzmanību izpelnījusies Vidzemes piekrastes teritorija, kurā tapuši vairāki IVN, kā arī Dabas lieguma "Vidzemes akmeņainās jūrmalas" individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi. Salacgrīvas ostā 2015.gada septembrī sagatavots par ostas un priekšostas rekonstrukcijas ietekmes uz vidi novērtējums, arī Skultes ostas pārbūves un attīstības plānos iekļauts IVN.

Atbilstoši Ūdens apsaimniekošanas likumam notiek visu četru Latvijas upju baseinu apgabalu (Daugavas, Gaujas, Lielupes, Ventas) apsaimniekošanas un plūdu riska pārvaldības plānu 2022.-2027. gadam izstrāde, kas paredz stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma vides pārskata projekta sabiedrisko apspriešanu.

2. VIDES PĀRSKATA SAGATAVOŠANAS PROCEDŪRA

2.1. SIVN IZSTRĀDES PROCESS

Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums (SIVN) ir process, kura mērķis ir integrēt vides aspektus plānošanas dokumentos, izvērtējot to sagaidāmo ietekmi uz vidi un dabas resursiem, kā arī sniegt informāciju lēmumu pieņēmējiem, noskaidrot un ņemt vērā sabiedrības, valsts institūciju un citu interešu grupu viedokļus plānošanas dokumentu izstrādes procesā. Šis process ir vērsts uz to, lai izvērtētu, kādas būtiskas pārmaiņas vidē var rasties politikas plānošanas dokumenta īstenošanas rezultātā un identificētu pasākumus būtiskās negatīvās ietekmes mazināšanai vai novēršanai plānošanas dokumenta ieviešanas laikā.

Stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu (turpmāk - SIVN) veic saskaņā ar likuma "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" un Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumu Nr. 157 "Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums" prasībām. Minētie normatīvie akti ietver Eiropas Parlamenta un Padomes 2001.gada 27. jūnija Direktīvā 2001/42/EC "Par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu" ietvertās nostādnes.

Normatīvo aktu prasības paredz SIVN procesa ietvaros sagatavot Vides pārskatu, kurā, ņemot vērā plānošanas dokumenta saturu, ir identificēti tā būtiskās ietekmes uz vidi aspekti, novērtētas plānošanas dokumenta būtiskās ietekmes uz vidi, sniegta informācija par risinājumiem negatīvās ietekmes novēršanai vai mazināšanai, kā arī plānošanas dokumenta ieviešanas monitoringam.

VPR AP2027 SIVN Vides pārskats ir sagatavots, ievērojot iepriekšminēto starptautisko un Latvijas nacionālo normatīvo aktu prasības attiecībā uz stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu procesu un Vides pārskatā iekļaujamās informācijas saturu.

2.2. VIDES PĀRSKATA SAGATAVOŠANAS PAMATPRINCIPI

VPR AP2027 SIVN Vides pārskata izstrādes procesā tiks izmantotas šādas metodes:

Informācijas analīze – apzināta un analizēta VPR teritorija, raksturoti esošās vides stāvoklis un vides mērķi, apzinātas tendences. Informācija iegūta, izmantojot VPR rīcībā esošos materiālus, kā arī publiski pieejamos pārskatus, ziņojumus, datu bāzes un attiecīgus attīstības plānošanas dokumentus.

Konsultācijas – SIVN izstrādē VPR konsultējies ar Vides pārraudzības valsts biroju (turpmāk – VPVB), Dabas aizsardzības pārvaldi (turpmāk – DAP) un Vides valsts dienestu (turpmāk – VVD) par vides pārskatā iekļaujamo informāciju, kā arī Veselības inspekciju par plānošanas dokumenta īstenošanas iespējamo ietekmi uz vidi un cilvēku veselību.

Diskusijas – viedokļu apmaiņa un sabiedrības viedoklis iegūts VPR rīkotajās publiskās apspriešanas reizēs, kurās SIVN prezentēts kā nozīmīga daļa no VPR AP2027.

SIVN veikts, aptverot likumdošanā noteiktās nozares, kurām izvirzīta stratēģiskā novērtējuma prasība - lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības, enerģētikas, rūpniecības, transporta, atkritumu apsaimniekošanas, ūdens resursu apsaimniekošanas, telekomunikāciju, tūrisma, derīgo izrakteņu ieguves jomām. Tāpat SIVN uzmanība pievērsta darbībām, kas var būtiski ietekmēt Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000). VPR AP2027 iekļauto darbību ietekme uz vidi tika izvērtēta pielāgoti NAP2027 SIVN vērtēšanas skalai, katrai darbībai paredzot trīs attīstības scenārijus jeb rīcības: nulles scenārijs, kas paredz situāciju, kurā nekādas rīcības neseko (attiecīgi – pieņemot, ka VPR AP2027 netiek īstenots); daļējas rīcības rezultāts (pieņemot, ka tiek realizēta daļa no attiecīgi plānotā) un pilnībā realizēta rīcība (darbības atbilst VPR AP2027 plānotajām).

Katras rīcības ietekme uz vidi tiek novērtēta ar vienu no šādiem vērtējumiem:

- pozitīva būtiska ietekme (nodrošinās vides mērķu sasniegšanu, vides kvalitātes normatīvu nodrošināšanu)
- pozitīva ietekme (ietekmes būtiskumu nevar novērtēt, ietekme ir neviennozīmīga)
- ietekme nav būtiska (ietekmes nav, vai ietekme nav nosakāma)
- negatīva ietekme (ietekmes būtiskumu nevar novērtēt, ietekme ir neviennozīmīga)
- negatīva būtiska ietekme (nenodrošinās, apgrūtinās vides mērķu sasniegšanu, vides kvalitātes normatīvu nodrošināšanu, pasliktinās esošo situāciju).

2.3. SABIEDRĪBAS LĪDZDALĪBA

VPR AT2027 un Vides pārskata izstrādē sabiedrības, sabiedrisko organizāciju un institūciju līdzdalība tiek nodrošināta atbilstoši Latvijas normatīvo aktu prasībām. Tiek nodrošināta sabiedrības pārstāvju un interešu grupu, kā arī vides institūciju priekšlikumu iekļaušana Vides pārskata projektā, ņemot vērā sabiedriskās apspriešanas laikā saņemtos komentārus un priekšlikumus par Vides pārskata projektu. Savu viedokli par izstrādāto Vides

pārskatu varēja sniegt ikviens sabiedrības pārstāvis, kuru skar vai interesē risināmais jautājums.

Vides pārskata publiskā apspriešana norisinājās vienlaikus ar AP2027 apspriešanu 2021.gada septembrī, ievietojot informāciju, gan portalā www.geolatvija.lv, gan reģiona mājas lapā www.vidzeme.lv, gan sociālajos tīklos, apspriešanai norisinoties tiešsaistes platformā ZOOM. Priekšlikumus par Vides pārskatu apspriešanas dalībnieki varēja iesniegt līdz 2021.gada 30.septembrim.

3. VIDES PĀRSKATA SAGATAVOŠANAS PROCEDŪRA

3.1. TERITORIJAS APRAKSTS

Vidzemes plānošanas reģions (VPR) ir viens no pieciem plānošanas reģioniem Latvijā. Tas izveidots 2006. gadā, lai valsts un starptautiskā līmenī pārstāvētu Vidzemes novadus, kā arī valstspilsētu Valmieru. Sākotnēji VPR sastāvēja no 25 novadiem un 1 Republikas pilsētas, savukārt, pēc 2021.gada administratīvi teritoriālās reformas, VPR iekļauti 11 novadi (Alūksnes, Cēsu, Gulbenes, Limbažu, Madonas, Ogres, Saulkrastu, Smiltenes, Valkas, Valmieras un Varakļānu).

VPR robežojas ar Rīgas plānošanas reģionu DR, Zemgales plānošanas reģionu D, Latgales plānošanas reģionu A, kā arī Igaunijas republiku Z. No R to apskalo Rīgas līcis.

3.2. att. Vidzemes plānošanas reģions Latvijā

VPR ir teritoriāli lielākais plānošanas reģions Latvijā, aizņemot 19 770,7 km² (30,66 % no valsts teritorijas), 2020. gadā reģionā dzīvoja 278792 jeb 14,6% Latvijas iedzīvotāju. Starp

VPR esošajiem novadiem pastāv ievērojamas nevienlīdzības kā platības, tā iedzīvotāju skaita ziņā.

3.1. tabula

Iedzīvotāju skaits novados¹

Novads	Iedzīvotāju skaits
Alūksnes novads	13 861
Cēsu novads	41 161
Gulbenes novads	19 619
Limbažu novads	28 546
Madonas novads	28 692
Ogres novads	57 617
Saulkrastu novads	9 230
Smiltenes novads	18 155
Valkas novads	7 596
Valmieras novads	51 370
Varakļānu novads	2 956
KOPĀ	278 792

3.2. tabula

Novadu platība kvadrātkilometros²:

Novads	Novadu platība
Alūksnes novads	1 697,6
Cēsu novads	2 668,2
Gulbenes novads	1 872,2
Limbažu novads	2 440,8
Madonas novads	3 354,8
Ogres novads	1 839,4
Saulkrastu novads	277,8
Smiltenes novads	1 801,3
Valkas novads	908,8
Valmieras novads	2 948
Varakļānu novads	278
KOPĀ	20 086,9

Pēc VARAM publicētajiem SIA “Karšu izdevniecība Jāņa sēta” datiem visās VPR pašvaldībās līdz 2030.gadam prognozēts iedzīvotāju skaita sarukums, viskrasāk tam sarūkot Alūksnes un Valkas novados (attiecīgi 29,5% un 30,6%), krietni mazākā mērā Ogres, Saulkrastu un Valmieras novados (8,4%, 8,3% un 7,5%). Iedzīvotāju skaita sarukumā izteikti novērojama Rīgas aglomerācijas ietekme.

¹ Centrālā statistikas pārvalde, 2021

² Valsts zemes dienests, 2021

3.2. VIDES STĀVOKĻA APRAKSTS

Vides stāvokļa apraksts veidots, lai apzinātu reģiona nozīmīgākos dabas resursus, analizējot to līdzšinējo izmantošanu un nosakot iespējamus draudus to turpmākai izmantošanai. VPR AP2027 paredzētās rīcības var ietekmēt un ietekmēs dabas resursu izmantošanu, vairāku rīcību mērķis ir antropogēnās slodzes mazināšana un sabiedrības izglītošana resursu izmantošanai videi draudzīgākos veidos.

Vidzemē atrodas gan valsts, gan Eiropas nozīmes dabas aizsardzības objekti, kuru apsaimniekošanu regulē nacionālās un starptautiskās nozīmes dokumenti, kuri aplūkoti Vides pārskatā.

3.3. tabula

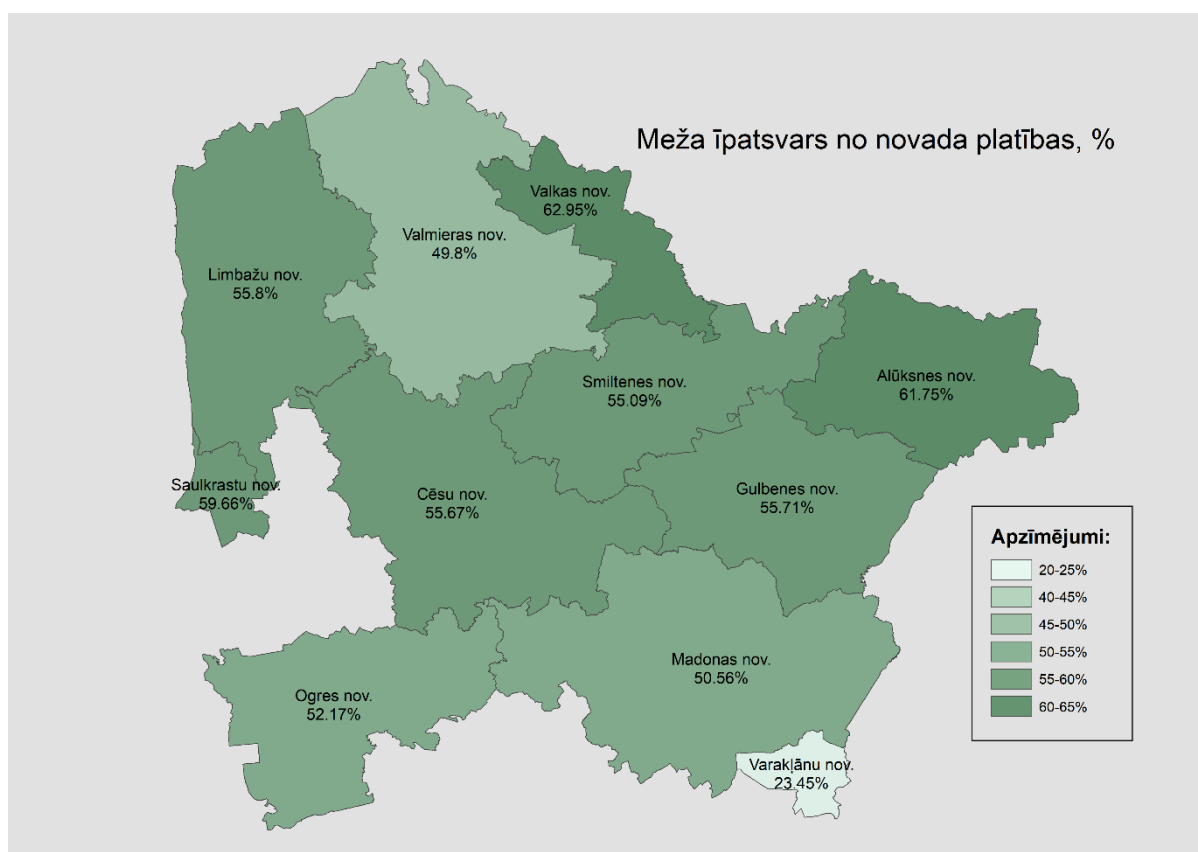
Zemes lietošanas veidi

Administratīvā teritorija	Kopplatība hektāros	Zemes lietošanas veidi			
		lauksaimniecībā izmantojamā zeme		mežs	
		kopā ha	%	kopā ha	%
Alūksnes novads	169690	44694	26,34	104780	61,75
Cēsu novads	266132	80059	30,08	148155	55,67
Gulbenes novads	187036	61220	32,73	104195	55,71
Limbažu novads	243819	70962	29,10	136054	55,80
Madonas novads	307029	103468	33,70	155225	50,56
Ogres novads	183480	60507	32,98	95716	52,17
Saulkrastu novads	27757	5806	20,92	16561	59,66
Smiltenes novads	179510	59671	33,24	98891	55,09
Valkas novads	90768	22561	24,86	57141	62,95
Varakļānu novads	27731	13119	47,31	6504	23,45
Valmieras novads	294122	98957	33,64	146468	49,80
<i>Kopā:</i>	<i>1977074</i>	<i>621024</i>	<i>31,41</i>	<i>1069690</i>	<i>54,10</i>

[Avots: VZD 2021]

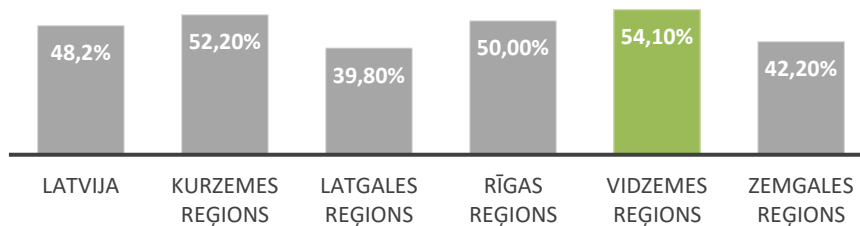
3.2.1. DABAS UN KULTŪRVĒSTURISKIE RESURSI

Vidzeme ir *mežiem* visbagātākais reģions Latvijā – procentuāli, tie aizņem 54,1% no reģiona teritorijas. Kopš 2007.gada meža zemju īpatsvars ir ievērojami pieaudzis, lielākoties uz aizaugošo lauksaimniecības platību rēķina. Nedaudz vairāk kā pusi mežu platības aizņem lapu koki. Mežu daudzums un to kvalitāte nosaka Vidzemes piederību reģioniem, kam mežu produkcija kalpo ne tikai vietējā patēriņa apmierināšanai; tie ir arī būtiska mozaīkveida ainavu veidojošā sastāvdaļa un nozīmīgs rekreācijas potenciāls.

3.3. att. Meža īpatsvars pašvaldībās, [autoru veidots], [Avots: VZD 2021]

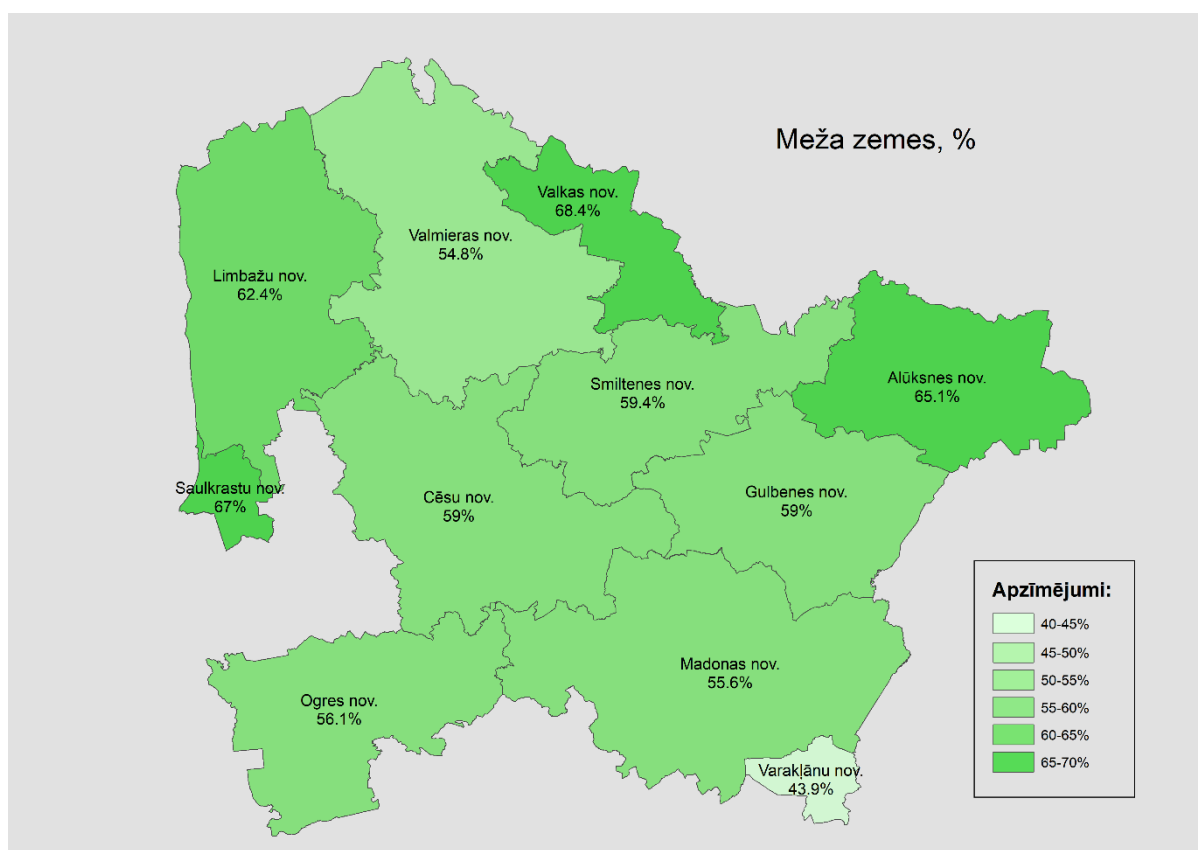
Vidzemes novadi ir bagāti ar mežiem. Vismezainākie no novada kopējās platības ir Valkas (63%), Alūksnes (62,8%) un Saulkrastu (59,7%) novadi, kur mežainums ir virs vidējā rādītāja reģionā. Bet vismazāk meži ir Varakļānu novadā (23,5%), kurā dominē plaši purvu masīvi.

3.4. att. Mežu teritorijas īpatsvars pa reģioniem [Avots: VZD, 2021]

Ja salīdzina reģionus, tad Vidzemes plānošanas reģions ir mežainākais reģions Latvijā, aizņemot vairāk ka pusi 54.1% no kopējās reģiona teritorijas.

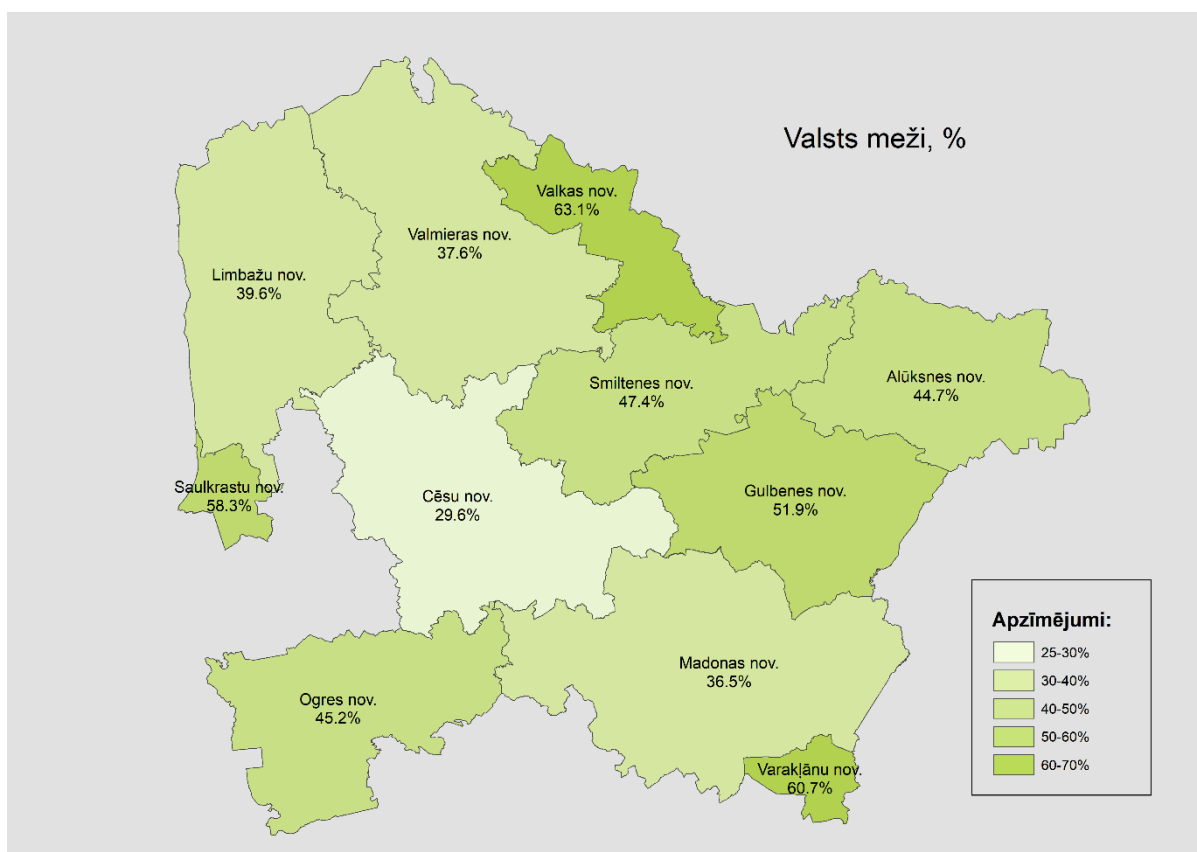
Meža zemes īpatsvars ir būtisks rādītājs videi atvēlēto teritoriju un to apsaimniekošanai nepieciešamās infrastruktūras kopskatā, sevī ietverot ne vien mežus, bet arī purvus, lauces, bebraines, grāvjus, ceļus u.c. platības. Meža zemes Vidzemē aizņem 11 644,5 km² jeb 58,9% no visas reģiona platības. Līdzīgi kā mežu platības, arī teritorijas ar mežu zemi katru gadu Vidzemē aug. Vidēji Vidzemē meža zemju platības ir 58,9%

3.5. att. Meža zemju īpatsvars pašvaldībās, [autoru veidots], [Avots: VMD 2021]

Visā Latvijas teritorijā pieaug mežaudžu īpatsvars par 70 gadiem vecākām mežaudzēm, vidēji valsts mežos šādām mežaudzēm pārsniedzot 43% 2020.gadā, savukārt, starp dabas aizsardzības mežaudžu platībām 70 gadus pārsniedz 78%. Vidzemē augstākais šādu mežaudžu īpatsvars sastopams LVM Austrumvidzemes mežsaimniecībā, bet Rietumvidzemes mežsaimniecībā ir nedaudz augstāks dabas aizsardzības mežaudžu īpatsvars mežaudzēm virs 70 gadiem.

Meži pēc piederības iedalāmi 3 grupās – privātie, pašvaldību un valsts. Novērojamas atšķirības starp pašvaldību mežu apsaimniekošanu un ārpus apdzīvotajām vietām esošo valsts un privāto mežu apsaimniekošanā. Valsts mežu apsaimniekošanā un visu mežu atjaunošanā liela loma ir LVM. Vidēji Vidzemē valstij pieder 44,7% no visiem mežiem, kam atbilst Alūksnes novada profils. Ievērojami augstāks valsts mežu īpatsvars novērojams Valkas (63,1%) un Varakļānu (60,7%) novados, bet Cēsu novadā tas nesasniedz trešdaļu no visiem novadā esošiem mežiem (29,6%).

3.6. att. Valstij piederošo mežu īpatsvars [Avots: VMD, 2021]

LVM apsaimniekotajā teritorijā ir ievērojams rekreācijai paredzētu tūrisma vietu skaits, kā zīmīga tendence atzīmējams trešo personu tūrisma vietu skaita pieaugums LVM teritorijās.

Vidzemē plaši sastopami ES nozīmes biotopu teritorijas, ievērojamām platībām šādu biotopu esot AAA “Ziemeļgauja” Valkas un Smiltenes novados, kā arī Limbažu novada ziemeļu daļā (Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts) un Lubāna-Aiviekstes-Pededzes baseinu teritorijā Madonas un Gulbenes novadu austrumos. Augstākas kvalitātes mežu biotopi ir konstatēti biotopu grupā “Veci vai dabiski boreāli meži”, pārējās meža biotopu grupās kvalitātes klases proporcionāli sadalās līdzīgi.

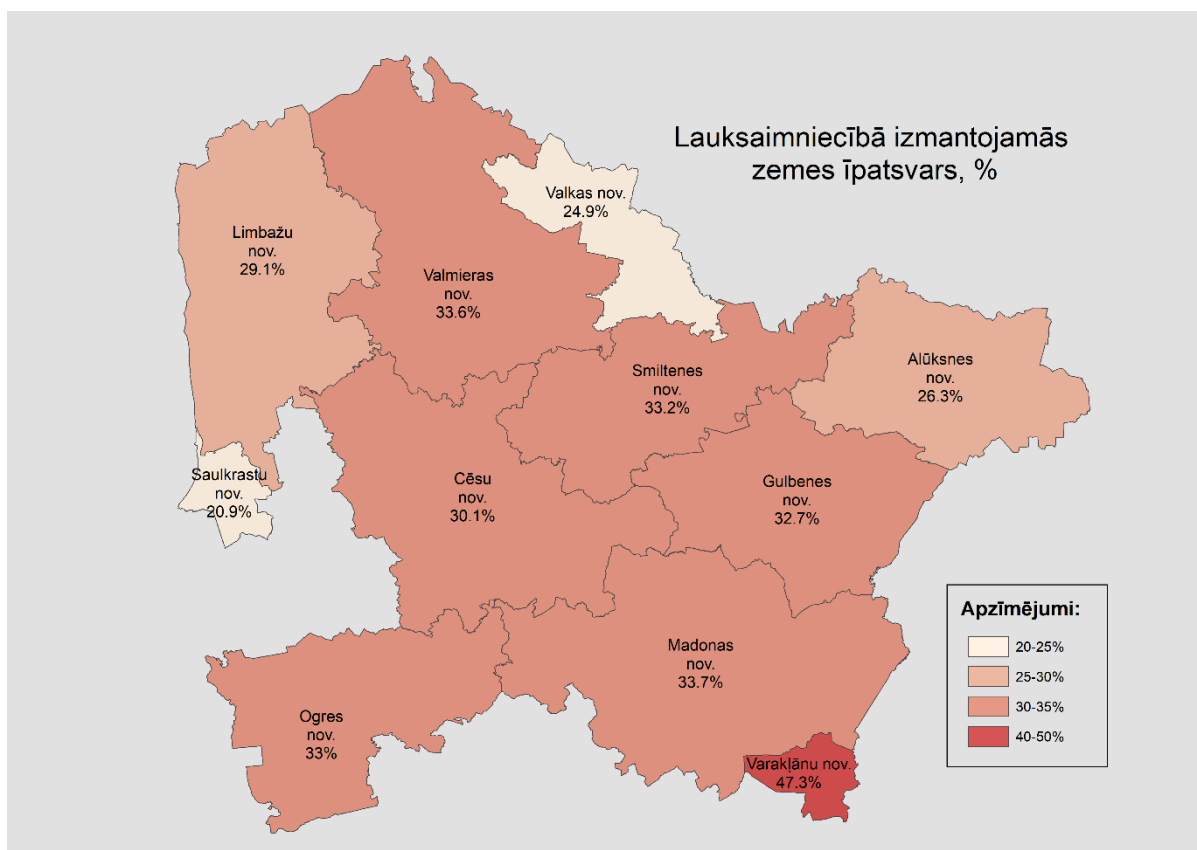
3.4. tabula

Zemes lietošanas veidi

Administratīvā teritorija	Kopplatība hektāros	Zemes lietošanas veidi					
		krūmājs		purvs		ūdens objektu zeme	
		kopā ha	%	kopā ha	%	kopā ha	%
Alūksnes novads	169690	2891	1,70	2829	1,67	6052	3,57
Cēsu novads	266132	3258	1,22	8984	3,38	8027	3,02
Gulbenes novads	187036	3112	1,66	2221	1,19	5737	3,07
Limbažu novads	243819	2674	1,10	12079	4,95	7915	3,25
Madonas novads	307029	5554	1,81	10188	3,32	13078	4,26
Ogres novads	183480	2926	1,59	1968	1,07	8337	4,54
Saulkrastu novads	27757	201	0,72	1650	5,94	657	2,37
Smiltenes novads	179510	2023	1,13	3924	2,19	4818	2,68
Valkas novads	90768	643	0,71	2215	2,44	3241	3,57
Varakļānu novads	27731	525	1,89	5565	20,07	649	2,34
Valmieras novads	294122	3017	1,03	11159	3,79	13771	4,68
<i>Kopā</i>	<i>1977074</i>	<i>26824</i>	<i>1,36</i>	<i>62782</i>	<i>3,18</i>	<i>72282</i>	<i>3,66</i>

[Avots: VZD, 2021]

Vidzemes reģionā samazinās *lauksaimniecībā izmantoto zemju* īpatsvars. 2021.gadā lauksaimnieciski tika apstrādātas 31,4% Vidzemes plānošanas reģiona teritoriju (Latvijā vidēji – 35,4%), bet 2012.gadā 32,4%. Novadu griezumā visvairāk lauksaimniecībā izmantoto zemju ir Varakļānu novadā (47,3%), bet Madonas, Valmieras, Smiltenes, Ogres un Gulbenes novados šādu zemju īpatsvars pārsniedz vidējo reģionā. Saulkrastu novadā lauksaimniecībā izmantotas proporcionāli mazākās platības – 20,9% no novada kopējās platības.

3.7. att. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes īpatsvars [Avots: VMD, 2021]

Attiecībā pret visu lauksaimniecībā izmantojamo zemi, Vidzemē dominē aramzeme, kas aizņem 2/3 visas platības (valstī 71,4%). Izteiktāk aramzeme novērojama Saulkrastu un Valmieras novados. Vairāk kā vidēji valstī (17%), 18,7% no visām reģiona lauksaimniecības zemēm aizņem ganības (izteiktāk Cēsu un Madonas novados), 14,5% aizņem pļavas (Varakļānu novadā pat 24,1%; valstī vidēji 10,4%), bet augļu dārzi aizņem 1,2% no lauksaimniecības platībām (Saulkrastu novadā 2,6%; valstī vidēji – 1,3%).

3.5. tabula

Lauksaimniecības zemes lietošanas veidi

Novads/admi nistratīvā teritorija	Kopplatība, ha	visa		t.sk. un attiecībā pret visu l/s zemi							
		lauksaimniecībā izmantojamā zeme		aramzeme		augļu dārzs		pļava		ganības	
		kopā ha	%	kopā ha	%	kopā ha	%	kopā ha	%	kopā ha	%
Alūksnes	169690	44694	26,3	30408	68,0	360	0,8	5001	11,2	8925	20,0
Cēsu	266132	80059	30,1	50349	62,9	1216	1,5	8306	10,4	20188	25,2
Gulbenes	187036	61220	32,7	40144	65,6	528	0,9	7833	12,8	12715	20,8
Limbažu	243819	70962	29,1	47970	67,6	1262	1,8	10636	15,0	11094	15,6
Madonas	307029	103468	33,7	62335	60,2	603	0,6	15790	15,3	24740	23,9
Ogres	183480	60507	33,0	37524	62,0	1025	1,7	10020	16,6	11938	19,7

Saulkrastu	27757	5806	20,9	4241	73,0	153	2,6	703	12,1	709	12,2
Smiltenes	179510	59671	33,2	41441	69,4	665	1,1	8774	14,7	8791	14,7
Valkas	90768	22561	24,9	15524	68,8	188	0,8	3933	17,4	2916	12,9
Varakļānu	27731	13119	47,3	8133	62,0	69	0,5	3165	24,1	1752	13,4
Valmieras	294122	98957	33,6	69517	70,2	1156	1,2	16112	16,3	12172	12,3
Kopā	1977074	621024	31,4	407586	65,6	7225	1,2	90273	14,5	11594	18,7

[Avots: VZD, 2021]

Nozīmīgs fakts ir tas, ka ne visa lauksaimniecībā izmantojamā zeme tiek izmantota mērķiem. Proporcionāli visvairāk neizmantotā lauksaimniecības zeme pirms ATR2021 bija tā brīža Amatas (21,1%), Ērgļu (20,7%), Alūksnes (19,2%) novados. Savukārt vismazāk neizmantota lauksaimniecībā izmantojamā zeme bija Naukšēnu (4,1%), Beverīnas (6,0%), Priekuļu (7,9%) novados. Neizmantotā lauksaimniecības zeme bieži aizaug ar krūmājiem vai mežu, aizaugušo pļavu un ganību platībām zaudējot to nozīmi kā vērtīgiem biotopiem. Bioloģiski vērtīgāko pļavu saglabāšanai Vidzemē salīdzinoši reti izmanto noganīšanu, kas populāra citos Latvijas reģionos, īpaši Kurzemē. Dabisko pļavu saglabāšana un ilgtspējīga apsaimniekošana uzsvēta VPR AT2027. Būtiska ir arī invazīvo sugu (gan augu, gan dzīvnieku) ietekme visā Vidzemē, kas ļoti labi redzama lauksaimniecībā neizmantoto zemju aizaugšanā ar, piemēram, Sosnovska latvāni.

Aizaugot plašām lauksaimniecībā vairs neizmantotām platībām, Vidzemē mainās tai raksturīgā ainava. Salīdzinot ainavu 1920'to gadu sākumā un mūsdienās, mežu zemju platības ir dubultojušās, daudzviet aizverot plašu perspektīvu uz horizontu. Šo procesu vislabāk iespējams novērtēt uzņemtajās fotofiksācijās, kā arī Vidzemes ainavās mākslinieku gleznās.

Viens no VPR AT2027 mērķiem ir vietējo produktu popularizēšana, kas varētu veicināt neizmantotās zemes atgriešanu aktīvā lauksaimniecībā, kā arī iespējamu krūmāju un meža zemju pielāgošanu lauksaimniecības vajadzībām. Veicinot izpratni par bioloģiskās lauksaimniecības nozīmi, iespējams uzlabot Vidzemē izaudzēto produktu kvalitāti, kā arī pašu audzēšanas procesu padarīt videi tīkamāku. Būtiska ir arī potenciālā patērētāja – reģiona vietējā iedzīvotāja izglītošana bioloģiskās lauksaimniecības produktu izvēlē.

Visās reģiona pašvaldībās ir atrodamas ar Sosnovska latvāni invadētas teritorijas, kas reģionā kopumā aizņem 5073 ha. Visvairāk ar latvāni invadētas teritorijas ir Madonas un Cēsu novados, savukārt, proporcionāli novada platībai, augstākais rādītājs ir Varakļānu novadā, kurā šādas platības aizņem 0,63% (Cēsu 0,58% un Madonas 0,47%). Kopumā Vidzemē 0,25% platību ir invadētas latvāņiem.

Ar Sosnovskas latvāni invadētās platības

Novads	Ar Latvāni invadēta platība, ha	Ar Latvāni invadēta platības īpatsvars, %
Madonas	1590,64	0,63
Cēsu	1552,66	0,58
Valmieras	468,63	0,47
Alūksnes	348,50	0,28
Valkas	256,54	0,21
Smiltenes	225,97	0,16
Varakļānu	175,94	0,13
Limbažu	153,97	0,08
Gulbenes	153,67	0,08
Ogres	146,52	0,06
Saulkrastu	0,38	0,00

[Avots: VAAD, 2021]

Vidzemes reģionā ir daudzveidīgs un bagāts *kultūrvēsturiskais mantojums*, kas pārstāv ne tikai Latvijas, bet arī Eiropas kultūras mantojumu un ietver gandrīz divus tūkstošus dažādu objektu – pilis, muižu ansambļi, baznīcas, zemnieku sētas, pilsētu teritorijas. Vidzemes reģionā, saskaņā ar Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas datiem, ir 1906 valsts aizsargājami kultūras pieminekļi

Lielāko kultūras pieminekļu skaitu VPR veido arheoloģijas objekti, kopskaitā 945. No tiem 522 ir valsts nozīmes, 422 vietējās nozīmes, kā arī viens – reģionālās nozīmes piemineklis. Vairums arheoloģijas pieminekļu ir senkapi un kapsētas, bet VPR netrūkst arī pilskalni, citas seno apmetņu vai kulta vietas³.

VPR atrodas 11 vēsturiska notikuma vietas (7 no tām valsts nozīmes), tostarp Cēsu kauju piemiņas vieta liepā, 25 vēstures pieminekļi (visi valsts nozīmes)

Starp pieciem pilsētībūvniecības pieminekļiem jāizceļ Alūksnes, Cēsu un Limbažu vēsturiskos centrus, kas tāpat kā Līgatnes papīrfabrikas ciemata vēsturiskais centrs ieguvuši valsts nozīmes statusu, savukārt Staiceles papīrfabrika ar vēsturisko dzīvojamo apbūvi ir vietējās nozīmes piemineklis. No 8 industriālajiem pieminekļiem 7 ieguvuši valsts nozīmes

³ Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, 2021

statusu. Šaursliežu dzelzceļa līnija Alūksne-Gulbene atzīmēta kā divi atsevišķi industriālā mantojuma objekti, līniju sadalot starp Alūksnes un Gulbenes novadiem. Starp industriālā mantojuma objektiem iekļauta arī Vijciema (Mežmuižas) čiekurkalte Valkas novadā.

VPR uzskaitīti 232 mākslas pieminekļi, 206 no tiem – valsts nozīmes. Visbiežāk šos nozīmīgos mākslas objektus var atrast baznīcās un pilīs. 309 no 680 VPR esošajiem arhitektūras piešķirta valsts nozīme, 3 no 680 arhitektūras pieminekļiem - reģiona nozīme, bet 368 arhitektūras pieminekļi ir vietējās nozīmes mantojums. Vairums arhitektūras pieminekļu saistāmi ar muižu apbūvi, bet netrūkst arī cita veida mantojuma, kā piemēram, sakrālās nozīmes, rekreācijas (piem. sanatorijas) apbūvju, infrastruktūras attīstības mantojuma (zirgu pasta vai dzelzceļa stacijas) un citas⁴.

VPR AT2027 paredz tūrisma un atpūtas pakalpojumu sniedzēju zināšanu un prasmju attīstību, kas veicinātu ne vien zināšanas par videi draudzīgiem tūrisma nosacījumiem, bet arī prasmes tos ievērot un izskaidrot. Joprojām iespējama plašāka dabas teritoriju iesaiste rekreācijā, tomēr tā veicama ar izpratni par pieļaujamo antropogēno slodzi,

Kultūras mantojuma neatņemama sastāvdaļa ir *ainava*, kas ne vien dod savu ieguldījumu cilvēku labsajūtas radīšanā, bet arī veido ekonomiskajai aktivitātei labvēlīgus resursus. Eiropas ainavu konvencijas izpratnē ainava ir dabisku vai dabisku un cilvēku veiktu mijiedarbību iespaidā veidotas teritorijas vizuālā uztvere un svarīga cilvēku dzīves kvalitātes daļa jebkurā vietā- pilsētās un laukos. Atzīstot, ka notiek Vidzemes tradicionālās mozaīkveida ainavas degradācija, būtiski ir veicināt sabiedrības izpratni par ainavas vērtību, radīt iespēju piedalīties ainavu apsaimniekošanā un plānošanā, un tādā veidā sajūst, ka tai ir jāuzņemas atbildība par to, kas notiek ar ainavu.

⁴ Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, 2021

3.2.2. AIZSARGĀJAMĀS DABAS TERITORIJAS

Vidzemē sastopami visi nacionālās nozīmes aizsargājamo teritoriju veidi: Gaujas nacionālais parks, 2 dabas rezervāti (Teiču un Krustkalnu), 8 dabas parki (Salacas ieleja, Gaiziņkalns, Piejūra, Driksnas sils, Aiviekstes paliene, Kuja Ogres ieleja, Ogres Zilie kalni), 4 aizsargājamo ainavu apvidi (Veclaicene, Vecpiebalga, Vestiena, Ziemeļgauja), 83 dabas liegumi, kā arī aizsargājamās alejas, aizsargājamie ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi, dendroloģiskie stādījumi un dižkoki, kā arī viens – Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts. Dabiskie biotopi tiek saglabāti valsts mežos, izdalot dabisko meža biotopu koncentrācijas vietas, kuras nākotnē varētu kļūt par liegumu teritorijām. Vairāk kā trešdaļa no Latvijā esošajām Natura 2000 vietām atrodas Vidzemes reģionā⁵.

Bagāts ar īpaši aizsargājamām dabas teritorijām ir Madonas novads, tajā atrodas Krustkalnu dabas rezervāts un daļa Teiču dabas rezervāta, aizsargājamo ainavu apvidus „Vestiena” (AAA „Vestiena”), vairāki dabas parki, starp tiem arī visiem labi zināmais Gaiziņkalna dabas parks, un dažādi dabas liegumi (Ilziņa ezers, Kāla ezera salas, Lielsalas purvs, Lubāna ieplakas un Lubāna mitrājs).

Salīdzinoši daudz īpaši aizsargājamo dabas teritoriju atrodas arī *Alūksnes novadā*, kur atrodas Veclaicenes aizsargājamo ainavu apvidus, Dēliņkalns un kopš 1926. gada valsts aizsardzībā esošais Indzera ezera salu dabas liegumi, daudzie purvu dabas liegumi (Baltais purvs u.c.) – kopā 17 teritorijas.

Daļa ĪĀDT atrodas vairāku novadu teritorijās. Gaujas nacionālais parks, kas Gaujas senlejā un tās apkārtnē aizsargā unikālas dabas vērtības, vienlaikus nodrošinot gan rekreācijas, gan dabas aizsardzības funkcijas, atrodas 4 novadu teritorijās – Cēsu, Saulkrastu, Siguldas (RPR) un Valmieras. Tas iekļauj vairākus dabas liegumus, kā arī lielu daļu no Vidzemē esošajiem ģeoloģiskās izcelsmes dabas pieminekļiem (lielākais šādu vietu skaits valstī). Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts Limbažu, Valmieras un Valkas novados. Ziemeļgaujas aizsargājamo ainavu apvidus stiepjas caur Smiltenes, Valkas un Valmieras novadiem. Teiču dabas rezervāts atrodas Madonas un Varakļānu novados. Salacas ielejas dabas parks atrodas Limbažu un Valmieras novados, bet dabas parks Piejūra stiepjas no Saulkrastu novada līdz Rīgas pilsētai, iekļaujot arī Ādažu novadu. Arī vairāki dabas liegumi atrodas divu un vairāku novadu teritorijās, piemēram, Sedas purvs, kas izvietojies Valmieras un Valkas novados, Lielais purvs (Gulbenes un Smiltenes novadi), Kornetu – Peļļu dabas liegums (Smiltenes un

⁵ Dabas aizsardzības pārvalde, 2021

Alūksnes novadi). Aizsargājamā jūras teritorija Selga uz rietumiem no Tūjas atrodas pie Limbažu, Saulkrastu un Ādažu (RPR) novadu krastiem.

Abi Vidzemes reģionā esošie rezervāti, kā arī nacionālais parks, aizsargājamo ainavu apvidi, aizsargājamās jūras teritorijas, lielais vairums dabas liegumi un parki ieļauto vienotajā Eiropas Savienības (ES) nozīmes aizsargājamo teritoriju tīklā Natura2000. Šajā tīklā iekļautas 333 Latvijas ĪADT, kas aizņem 12% no valsts teritorijas. Natura 2000 teritorijās Latvijā tiek aizsargātas 20 augu, 34 bezmugurkaulnieku, 29 zīdītāju, 3 rāpuļu, 11 abinieku, 13 zivju, 93 putnu sugas un 58 biotopu veidi⁶.

3.7. tabula

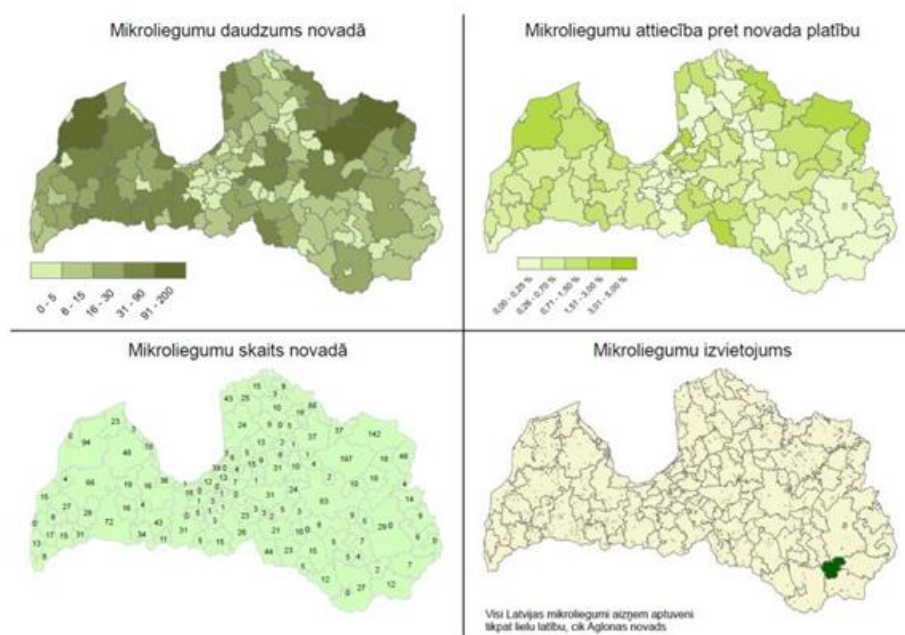
Latvijas nacionālo parku un dabas rezervātu salīdzinājums

	Morics a-las DR (1912)	Slīteres NP (1921)	Grīņu DR (1936)	Gaujas NP (1973)	Krustkal- nu DR (1977)	Teiču DR (1982)	Ķemeru NP(1997)	Rāznas NP (2007)
Kopējā aizsargājamā platība, ha	818	16 361	1 491	92 260	2 979	19 779	38 167	59 615
Augu sugu skaits	565	1 252	440	...	974	953	1 250	...
no tiem aizsargājамie augi	12	152	15	129	68	71	129	42
Zīdītāju sugu skaits	20	42	15	51	40	47	47	...
no tiem aizsargājамie zīdītāji	2	12	1	20	12	15	14	15
Putnu sugu skaits	48	213	50	165	153	211	237	99
no tiem aizsargājамie putni	2	66	2	51	42	74	67	44
Zivju sugu skaits	10	18	7	37	16	12	32	24

[Avots: DAP, 2019]

⁶ Dabas aizsardzības pārvalde, 2021

Atbilstoši Sugu un biotopu aizsardzības likuma 1.panta 3.punktam Latvijā izveidoti vairāki tūkstoši mikroliegumu, lai nodrošinātu īpaši aizsargājamas sugas vai biotopa aizsardzību ārpus īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, kā arī īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, ja kāda no funkcionālajām zonām to nenodrošina. Ievērojamākais mikroliegumu skaits ir tieši Vidzemē, kurā izteikti daudz aizsargātas mazā ērgļa ligzdošanas vietas.

3.8. att. Mikroliegumi Latvijā [Avots: DAP, 2013]

Latvijā ir noteiktas **7 aizsargājamās jūras teritorijas**. Aizsargājamās jūras teritorijas apsaimnieko saskaņā ar minētajiem noteikumiem, likumu „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”, teritoriju dabas aizsardzības plāniem un individuālajiem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem. No šīm 7 aizsargājamām jūras teritorijām divas pilnībā pieguļ VPR teritorijai, savukārt viena atrodas gan VPD, gan RPR teritorijā.

Aizsargājamās jūras teritorijas

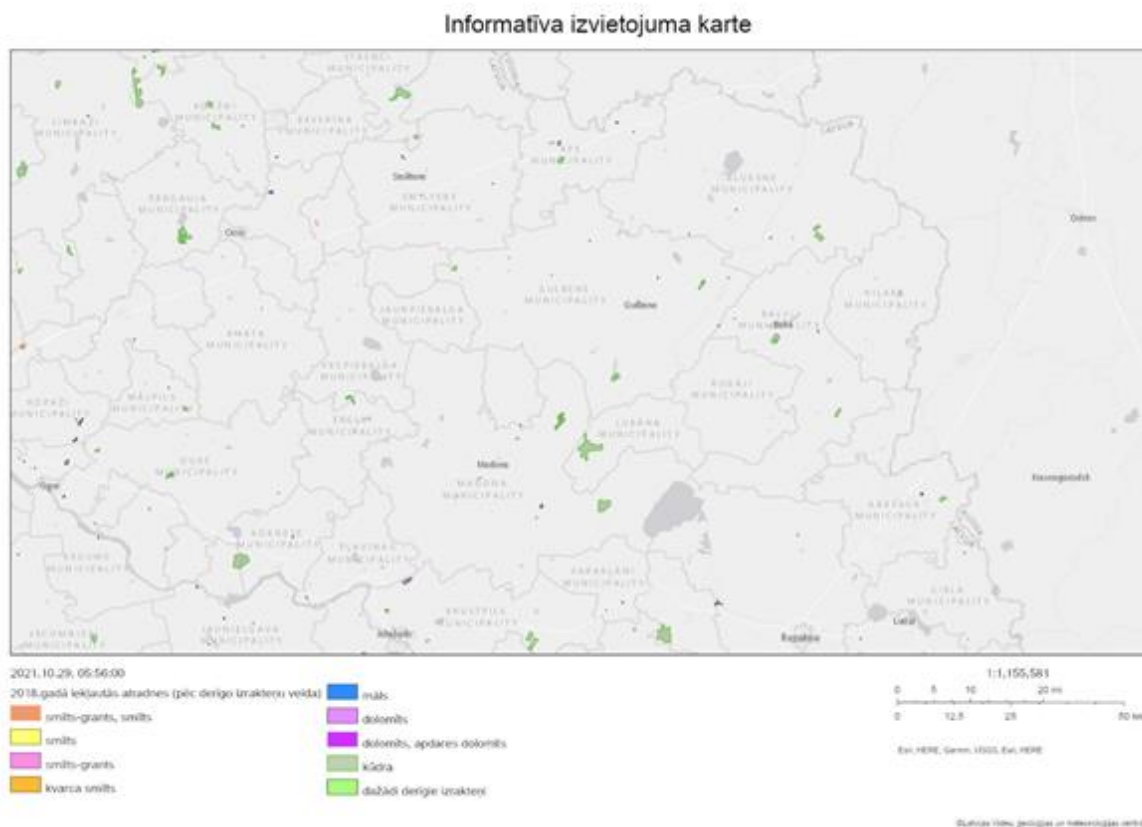
Aizsargājamā jūras teritorija	Atrašanās vieta
Selga uz rietumiem no Tūjas	Teritorija jūrā iepretim Limbažu, Saulkrastu un Ādažu (RPR) novadiem
Vitrupe-Tūja	Limbažu novada krasts
Ainaži-Salacgrīva	Limbažu novada krasts

Aizsargājamās jūras teritorijas Selga uz rietumiem no Tūjas teritorija nepieklaujas Rīgas līča krastam, tuvākajām robežām atrodies 1,5-3 kilometrus no tā. Tikai teritorijas austrumu daļa, kas atrodas vistuvāk krastam, iekļauj par 20 metriem seklākus Rīgas līča ūdeņus, lielākajai daļai teritorijas jūras dziļumam pārsniedzot šo atzīmi. Turpretim aizsargājamās jūras teritoriju Vitrupe-Tūja un Ainaži-Salacgrīva austrumu robeža noteikta līdz ar Rīgas līča krastu, bet šo teritoriju dziļums tikai retās vietās pārsniedz 10 metrus, nerasniedzot 15 metru dziļumu.

Atbilstoši ministru kabineta noteikumiem par aizsargājamām jūras teritorijām, zivju ieguve aizsargājamā jūras teritorijā notiek saskaņā ar zvejniecību regulējošiem normatīvajiem aktiem. Lai nodrošinātu ostu darbību un tām nepieciešamo infrastruktūru, kā arī piekrastes pašvaldību saimniecisko darbību un tūrisma infrastruktūras attīstību, aizsargājamās jūras teritorijās tiek noteiktas neitrālās zonas. Neitrālajās zonās ietilpst ostu akvatorijas, to ārējie reidi, grunts novietnes jūrā, kuģu ceļi un nepārtraukta josla gar pludmali.

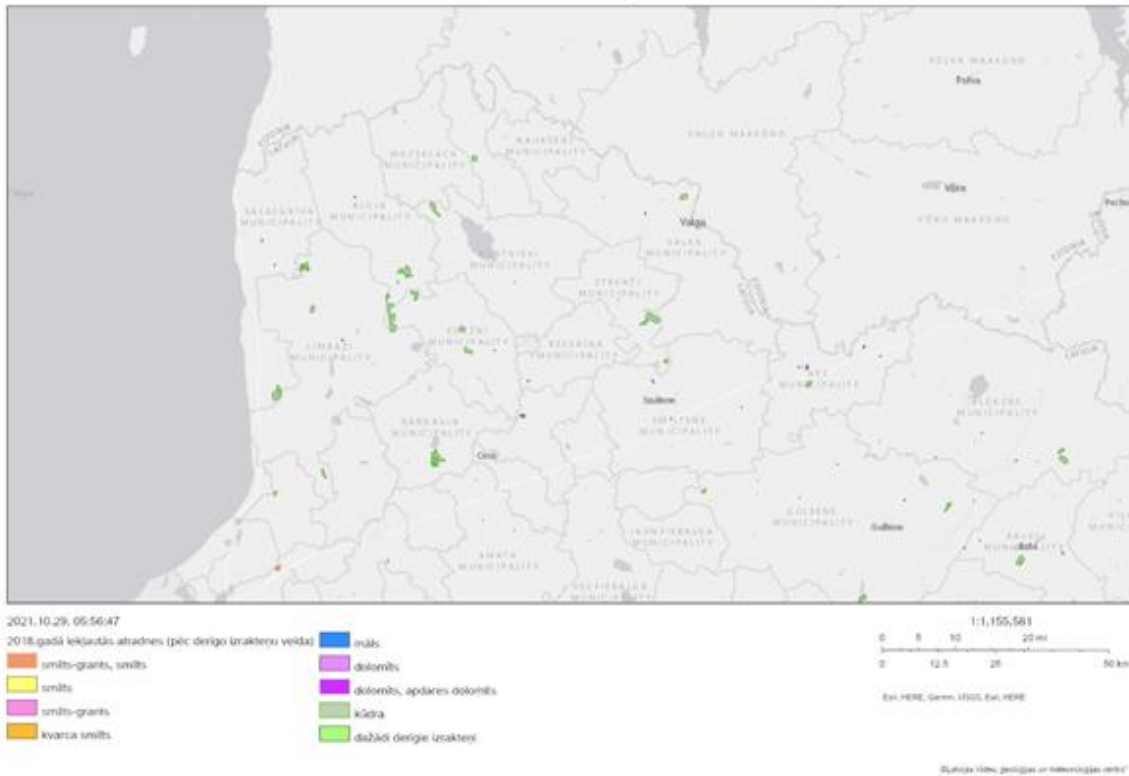
3.2.3. DERĪGO IZRAKTEŅU TERITORIJAS, TO IZMANTOŠANA

Vidzeme uz citu reģionu fona neizceļas ar nozīmīgiem derīgo izrakteņu krājumiem; samērā plaši izplatītie būvmateriālu izejvielu resursi - smilts, smilts-grants, dolomīts, māls, lielākoties sastopami nelielās, vietējas nozīmes atradnēs.

3.9. att. Derīgo izrakteņu atradņu karte - Austrumvidzeme [Avots: LVGMC]

Informatīva izvietojuma karte

3.10. att. Derīgo izrakteņu atradņu karte Rietumvidzeme [Avots: LVĢMC]

Pašvaldību dalījumā lielākie būvmateriālu izejvielu krājumi ir Cēsu novadā, kur pieejams māls, Smiltenes novadā, kur iegūstams dolomīts un smilts. Apjomīgi krājumi ir arī Madonas novadā, kur pieejams gan dolomīts, gan arī smilts, smilts-grants un kūdra. Vislielākie kūdras apjomi ir Madonas novadā, kam seko Gulbenes, un Alūksnes novadi. Ogres novadā atrodas nozīmīgas būvsmilts atradnes “Madliena”, “Zādzene I”, “Zādzene II”.

Rūpniecībā izmantojamu kvarca smilts iegulas Vidzemes reģionā sastopamas augšdevona Gaujas svītas nogulumos Beverīnas novadā. Neskatoties uz Gaujas svītas plašo izplatību, tīru, stikla ražošanai piemērotu, smilšu iegulas ir samērā reti sastopamas. Līdz šim detāli pētītas ir tikai Bāles-Bērziņu un Bērziņu atradnes, bet iepriekšējā izpēte veikta Cīruļu atradnē. Pie tam, tikai Bāles-Bērziņu atradnes smilts tika īpaši pētītas kā izejviela stikla ražošanai. Bērziņu atradnes pētītas veidņu smiltīm, bet Cīruļu - stikla ražošanai un veidņu smiltīm. Agrāk veiktās tehnoloģiskās pārbaudes liecina, ka Latvijas kvarca smilts ir izmantojamas metalurģijā (veidnēm) un stikla ražošanā, bet tikai pēc to bagātināšanas. Jaunu stikla un veidņu smilšu atradņu atklāšanas iespējas saistās galvenokārt ar Valkas rajona Vijciema un Mārsnēnu perspektīvajiem laukumiem, kuros prognozēti ievērojami krājumi (līdz pat 1,8 miljardi t).

Augstvērtīga būvkeramikas izejviela ir Gaujas svītas Lodes rindas māls, tas izplatīts Cēsu novada Liepas ciema apkārtnē, kur izpētītas divas atradnes: Liepa - Gaujas kreisajā krastā un Gāršas - labajā krastā. Liepas atradnē iegūļ divu paveidu māls: tumši sarkanbrūns raibs, liess, viegli kūstošs, no kura iespējams ražot tumši sarkanus, tā saucamā "Lodes tipa", apdares ķieģeļus un gaiši pelēks, trekns, grūti kūstošs māls, kas noderīgs par izejvielu vairākiem vērtīgiem izstrādājumiem - kanalizācijas caurulēm, sienu un grīdas flīzēm, melnā balzāma pudelēm, klinkera oļiem, kā arī būvkeramikas šihtas uzlabošanai. Atradni izmanto a/s "Lode", Vidzemes reģionā atrodas uzņēmuma Liepas ražotne. Kastrānes mālu atradne Ogres novadā izpētīta jau 1958. gadā, un tās derīgo slāņkopu (biezums 0,45 – 7,0 m) veido Ogres svītas māli. Šie māli ir derīgi būvniecības vajadzībām: ķieģeļu un apdares flīžu ražošanai.

Vidzemes reģionā sastopamo dolomītu izmanto galvenokārt šķembām un ceļu būvei. Valsts nozīmes dolomīta atradnē Apē iegūtais dolomīts tiek izmantots šķembām, asfalta ražošanai un augsnes kaļķošanai. Smilts ir galvenā izejviela būvniecībā, ceļu un meža ceļu būvē, tāpat arī būvniecībā, ceļu būvei un remontam izmanto smilti-granti.

Smilts un smilts-grants atradņu reģionā ir daudz, lielākās iegulas izplatītas galvenokārt augstieņu rajonos un lielo upju ielejās. Vidzemes reģionā lielākā smilts-grants un smilts atradne „Pāvuli” Raunas novadā Vidzemes augstienes ziemeļu nogāzē ir viena no trim valstī šobrīd visintensīvāk izmantotajām. No kopējiem 3,49 milj.m³ izpētīto krājumu 2,67 milj.m³ ir smilts- grants materiāls¹, un, pieaugot būvniecības un ceļu būves un remonta darbu apjomam, prognozējams tā ieguves apjoma pieaugums. Limbažu novadā nozīmīgs smilts-grants karjers ir Kalniņi (Priedes) Katvaru pagastā.

Labvēlīgie apstākļi kūdras veidošanās procesiem nodrošina reģionu ar kūdras resursiem, kā arī kūdras eksportu uz ārvalstīm. Lielākās kūdras purvu aizņemtās platības ir zemieņu teritorijās. Bagātīgs kūdras atradņu skaits ir Limbažu novadā, kura Pāles pagastā uzskaitītas pat 15 kūdras atradnes. Kopumā uz 2012. gada 1. janvāri izpētītās kūdras daudzums ir 25 702 tūkst. tonnu ar mitrumu 40%. Kūdras krājumu ziņā Vidzemes reģions seko Pierīgai un Latgales reģionam, kur kūdras krājums ir lielāks.

Palsmanes un Virešu apkaimē konstatēti nelieli vietējas nozīmes ģipšakmeni saturoši slāņi – lielākā ir Plevnas atradne ar novērtētajiem krājumiem 0,71 milj.m³. Lielākajā daļā Vidzemes ezeru ir sastopams sapropelis.

Svarīgs teritorijas ilgtspējīgas attīstības priekšnoteikums ir kvalitatīvs dzeramais ūdens. Reģionā potenciāli ir lieli pazemes dzeramā ūdens krājumi, visā reģiona teritorijā iespējams

nodrošināt ūdens apgādi. Reģiona teritorijā ir sastopami minerālūdeņi; plašāk izplatīti hlorīda – nātrija tipa iesāļūdeņi un sālsūdeņi. Pašlaik galvenokārt tiek izmantoti galda minerālūdeņi.

Ja dabas resursu ieguves platības pārsniedz 5 (vairumam) vai 25 (kūdrai) hektārus, tiek veikta sākotnējā izvērtēšana, savukārt, ja pārsniegti 25 (kūdrai – 150) hektāri, tiek piemērots IVN.

Pazemes un virszemes ūdens resursu izmantošana

Saldūdens resursus veido virszemes ūdeņi (upes, ezeri, avoti, purvi un citas ūdensteces) un pazemes ūdeņi. Latvija ir bagāta ar ūdens resursiem. Latvijā ir vairāk nekā 12000 upju ar kopējo garumu ~38000 km un 2256 ezeri, kas lielāki par 1 hektāru.

Ūdens resursu stāvokli raksturo ūdens izmantošanas indekss, kas parāda, cik daudz no pieejamiem resursiem tiek iegūti. Ja indekss ir virs 20 %, tad reģions izjūt ūdens nepietiekamību, virs 40 %, tad ūdens resursi netiek izmantoti ilgtspējīgi. Latvijas ūdens izmantošanas indekss ir mazāks par 1 %. Saskaņā ar *Eurostat* datiem Latvijai šis indekss pēdējos gadus ir robežās no 0,5% līdz 0,7%, 2017. gadā – 0,6%. Tas kas parāda, ka ūdens ieguve valstī kopumā nerada slodzi uz resursiem. Ūdens patēriņa pieaugums kopumā liecina par tautsaimniecības izaugsmi.

Ūdens ņemšana no dabīgiem avotiem un līdz ar to arī izmantošana tautsaimniecībā ir pieaugusi. No 2014. līdz 2018. gadam ūdens izmantošana tautsaimniecībā ir palielinājusies un 2018. gadā sasniedz 210 milj.m³ ūdens. Lielāko daļu aizņem komunālo pakalpojumu joma, kurā ūdens patēriņš ieskaitot ūdens ieguves, attīrīšanas un apgādes, lauksdeņu savākšanas un attīrīšanas jomas, t.sk. komunālās sadzīves vajadzības ražošanā 2018. gadā sasniedzot 106 milj.m³. Ūdens izmantošana tautsaimniecībā kopš 2014.g. (35 milj.m³ /gadā) ir pieaugusi arī lauksaimniecībā, 2018. gadā sasniedzot 79 milj.m³, kas liecina par patēriņa pieaugumu vairāk kā 2 reizes. Lielākais ūdens patērētājs lauksaimniecībā ir zivsaimniecības nozare. Ūdens patēriņa pieaugums tajā nosaka palielinājumu visā lauksaimniecības nozarē. No 2012. gada līdz 2018. gadam no 32 milj.m³ /gadā līdz 23 milj.m³ (jeb par aptuveni 28 %) ir samazinājies ūdens patēriņš rūpniecībā. Neliels samazinājums ir pārējās nozarēs, kas pārsvarā aptver dažādus pakalpojumus. Ūdens izmantošanas samazinājums rūpniecībā kopumā skaidrojams ar racionālāku ūdens izmantošanu (atgriezeniskās sistēmas, zudumu novēršana u.c.). Ūdens patēriņa kontekstā arī pēc aktuālajiem datiem par ūdeņu ņemšanu no dabīgiem avotiem un ūdens patēriņu tautsaimniecībā var piekrist jau NAP2020 SIVN Vides pārskata secinājumam, “ņemot vērā to, ka Latvijā izmanto tikai nelielu daļu no pieejamajiem ūdens resursiem, nav prognozējams, ka tas varētu atstāt nelabvēlīgu ietekmi vai samazināt pieejamos ūdens resursus.”

Saskaņā ar Ūdens apsaimniekošanas likumā noteikto visi ūdeņi (pazemes ūdeņi, virszemes ūdeņi, pārejas ūdeņi, piekrastes ūdeņi) tiek apsaimniekoti pēc sateces baseinu principa, iedalot Latvijas teritoriju četros upju baseinu apgabalos: Daugavas, Gaujas, Lielupes un Ventas. Visiem upju baseinu apgabaliem NAP2020 darbības laikā ir izstrādāti jauni apsaimniekošanas plāni 2016. – 2021.g. Tajos novērtēts, ka pazemes ūdeņu kvantitatīvais stāvoklis visos upju baseinu apgabalos ir labs. Tā kā pazemes ūdeņus lielā mērā, izņemot Rīgas pilsētu, izmanto dzeramā ūdens sagatavošanai, tas nozīmē, ka pazemes ūdeņu resursi ir pietiekami. Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānos ir ietverti kompleksi pasākumi attiecībā uz ūdens resursu apsaimniekošanu, tostarp tādi, kas ir vērsti uz racionālu ūdens resursu izmantošanu. Ūdeņu ekosistēmas rada dzīvo organismu izdzīvošanai nepieciešamo vidi un apstākļus, nodrošinot ūdens un vielu apriti, skābekļa sintēzi, dzīvotni sugām, vairošanās, barošanās vietas, migrācijas ceļus. Ūdeņu ekosistēmu pamatpakalpojumu vērtību ir grūti vai pat neiespējami izmērīt un pārvērst monetārā izteiksmē. Ūdenstilpēm un ūdenstecēm ir arī liela loma regulēšanas un uzturēšanas pakalpojumu nodrošināšanā, īpaši klimata un ūdens aprites regulēšanā. No ekosistēmu pakalpojumu aspekta Ūdens kā dzīvības nodrošinātāja nozīme ir nenovērtējama, tādēļ dabas resursu izmantošanas kontekstā ūdeņu aizsardzībai no piesārņojuma un racionālai izmantošanai ir prioritāra nozīme. Upju, ezeru, piekrastes ūdeņu ekosistēmas ir nozīmīgas no bioloģiskās daudzveidības viedokļa, tajos ir izdalīti Eiropas Savienības nozīmes biotopi, ūdens ir daudzu retu un apdraudētu sugu pastāvēšanas dzīves vide⁷.

Latvijas ūdens resursi pilnībā ļauj nodrošināt iedzīvotājus ar labas kvalitātes dzeramo ūdeni. Kopumā ir pieaudzis iedzīvotāju īpatsvars, kas saņem nekaitīguma un kvalitātes prasībām atbilstošu dzeramo ūdeni no centralizētās ūdensapgādes sistēmas – no 79 % 2012. gadā līdz 87 % 2018. gadā.

Paaugstinoties gada vidējai gaisa temperatūrai un palielinoties stipru nokrišņu varbūtībai, ir samazinājies pavasara plūdu biežums, bet palielinās vasaras-rudens plūdu risks un rudens/ziemas vējuzplūdu izraisīto plūdu risks.

Cilvēka darbības rezultātā Baltijas jūrā un Rīgas līcī nonāk prioritārās un bīstamās vielas, tai skaitā dzīvsudrabs. Atsevišķām vielām ir noteiktas vides kvalitātes robežvērtības ūdenī, bet dzīvsudrabam arī biotā – zivju audos. Baltijas jūras piekrastes ūdeņos laika periodā no 2012. līdz 2016. gadam veiktajos dzīvsudraba koncentrācijas novērojumos iegūtie rezultāti variēja no 36 līdz 76 µg/kg uz mitro masu, kas būtiski pārsniedz Direktīvā 2013/39/EU noteikto dzīvsudraba koncentrācijas robežvērtību – 20 µg/kg. Dzīvsudraba koncentrācijas robežvērtības ievērojami tiek pārsniegtas arī Rīgas līča rietumu un austrumu

⁷ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027. gadam (2020)

piekrastē. Rīgas līča atklātajos ūdeņos dzīvsudraba koncentrācija laika periodā 2008. gada līdz 2015. gadam variēja no 15 līdz 24 µg/kg uz mitro masu, un robežvērtība tika pārsniegta 3 reizes.

Galvenie slodžu avoti, kas saistīti ar iekšzemes ūdeņiem, ir rūpniecība un komunālā saimniecība (ūdens resursu izmantošana un notekūdeņu novadīšana, bīstamo un prioritāro vielu noplūde), notece no lauksaimniecības zemēm, iekšzemes zveja un akvakultūras produkcijas ražošana, hidromorfoloģiskie pārveidojumi (HES, dambji, polderi u.c.), klimata izmaiņas, plūdi, tūrisms un rekreācija, kā arī pārrobežu piesārņojošo vielu pārnese.

Par vienu no nozīmīgākajām slodzēm uz iekšzemes ūdeņiem var uzskatīt piesārņojumu ar barības vielām (biogēnajiem elementiem). Galvenie biogēno elementu avoti ir pilsētās un apdzīvotās vietās novadītie notekūdeņi, tai skaitā no rūpniecības objektiem, kā arī notece no lauksaimniecības zemēm. Laika periodā no 2008. gada līdz 2018. gadam ir vērojama pozitīva tendence jeb ar notekūdeņiem novadītā fosfora un slāpekļa daudzuma samazinājums. Par biogēno elementu noplūdes apjomiem no lauksaimniecības zemēm detalizēta informācija nav pieejama, tomēr pēdējos gados ir palielinājies kopējais lauksaimniecībā izmantotais mēslošanas līdzekļu apjoms. Jāmin, ka virszemes ūdeņos novadīto ražošanas notekūdeņu apjoms ir ievērojami samazinājies – no aptuveni 20,7 milj. m³ 2006. gadā līdz 11,6 milj. m³ 2019. gadā.

Slodzes Rīgas līcī un Baltijas jūrā rodas no upju notecēm, pārrobežu piesārņojumu, punktveida avotiem, krasta līniju hidromorfoloģiskiem pārveidojumiem, klimata izmaiņām, plūdiem, invazīvām sugām, atkritumiem un kuģniecības, kā arī zvejniecības.

Līdzīgi kā iekšzemes ūdeņos, arī Baltijas jūrā un Rīgas līcī viens no galvenajiem slodžu veidiem ir biogēno elementu noplūde. Slāpekļa un fosfora slodzes Baltijas jūrā un Rīgas līcī ir atkarīgas no upju caurplūduma attiecīgajā gadā. Laika periodā no 2006. gada līdz 2016. gadam gan slāpekļa, gan fosfora slodzes uzrāda nelielu samazināšanās tendenci⁸.

Saldūdeņi ir arī dzīves vieta ūdeņu organismiem – pasaules saldūdeņus apdzīvo vairāk nekā 100000 dažādu organismu (Latvijā to ir ap 2500). Daļa no tiem ir nozīmīgs pārtikas resurss. Nozīmīga loma ir arī ūdenstilpju sauszemes piekrastes daļai kā sauszemes organismu uzturēšanās un migrācijas koridoriem.

Ūdeņi ir uztverami arī kā kultūrainavas elements tūrisma un rekreācijas procesiem. Vēsturiski apdzīvotās vietas ir veidojušās ūdeņu tuvumā un ar ūdeņu izmantošanu ir saistīti daudzi vēsturiski notikumi. Dzīve un atpūta pie ūdeņiem joprojām ir būtiska cilvēces

⁸ Vides politikas pamatnostādnes 2021. - 2027. gadam (VARAM 2021)

eksistences sastāvdaļa un cilvēka rekreācijas elements. Ūdenstilpes ir cieši saistītas arī ar aktīvu ūdens resursu izmantošanu makšķerēšanai un ūdenstūrismam⁹.

Svarīgs teritorijas ilgtspējīgas attīstības priekšnoteikums ir kvalitatīvs dzeramais ūdens. Reģionā potenciāli ir lieli pazemes dzeramā ūdens krājumi, visā reģiona teritorijā iespējams nodrošināt ūdens apgādi.

Pazemes ūdeņi ir visi ūdeņi, kas atrodas zem zemes virsmas ar ūdeni piesātinātājā zonā un ir tiešā saskarē ar augsni vai nogulumiežiem. Pazemes ūdeņu krājumi Vidzemē ir pietiekami, lai nodrošinātu iedzīvotāju, rūpniecības un lauksaimniecības vajadzības pēc dzeramā ūdens. Artēzisko aku stāvoklis reģionā ir krasi atšķirīgs un var izraisīt pazemes ūdeņu piesārņojumu. Iedzīvotāju dzīves vides kvalitātes uzlabošanai svarīgi ir meliorācijas un lietus ūdens kanalizācijas attīstības jautājumi, lai novērstu neattīrītu lietusūdeņu nokļūšanu ūdenstilpēs, upju piesārņotību un teritoriju pārpurvošanos.

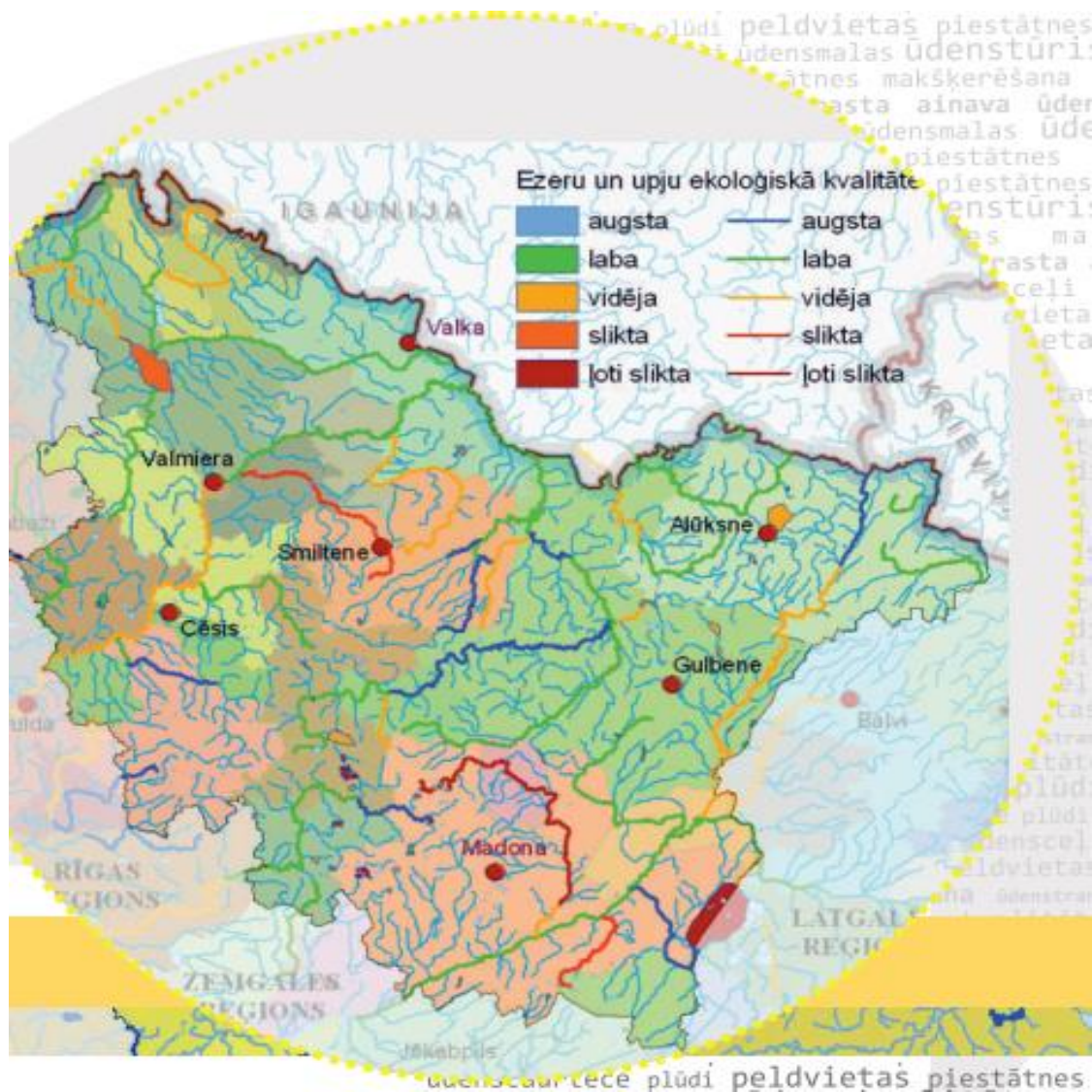
Atšķirībā no Latvijas rietumu daļas, kurā pazemes ūdeņus iegūst g.k. karbona-juras un augšējā devona Famena ūdens nesējslāņu kompleksos, Vidzemē tuvāk virszemei atrodas augšējā devona Pļaviņu-Amulas un vidējā un augšējā devona Arukilas-Amatas ūdens nesējslāņu kompleksi, otrs no tiem pēc speciālistu prognozēm glabā vislielāko potenciālo pazemes ūdeņu krājumu. Arī pēc atradņu skaita un ūdens patēriņa Arukilas-Amatas ūdens nesējslāņu komplekss valstī ir noteicošais.

Svarīga ir arī gruntsūdeņu kvalitātes atjaunošana. Gruntsūdeņi mūs nodrošina ar kvalitatīviem ūdens resursiem. Gruntsūdeņi atrodas nemitīgā mijiedarbībā ar virszemes ūdens resursiem. Gruntsūdeņi lielā mērā ietekmē ūdenstilpņu termisko un ķīmisko režīmu, savukārt virszemes ūdeņi papildina gruntsūdeņu krājumus, kas ir dzeramā ūdens resurss.

Vidzemē esošie saldūdeņi (izņemot purvus) ir piemēroti lietošanai uzturā ar nelielu apstrādi (mehānisku filtrēšanu, atdzelžošanu) vai bez tās. Iesāļūdeņi tiek iegūti, lai ražotu dabīgo minerālūdeni.

Virszemes ūdeņi ir visi iekšzemes ūdeņi (izņemot pazemes ūdeņus), pārejas ūdeņi un piekrastes ūdeņi, bet attiecībā uz ķīmisko kvalitāti — arī teritoriālie ūdeņi.

⁹ Ūdensceļi un ūdensmalas. Vadlīnijas ūdeņu un to piekrastes izmantošanas plānošanai (VPR).

3.11. att. Iekšzemes ūdeņu ekoloģiskā kvalitāte [Avots: LVĢMC]

Virszemes ūdens resursi ir resursi, kuru izmantošana veicina teritorijas ekonomisko attīstību, bet to izmantošanai ir jābūt ilgtspējīgai, lai nodrošinātu ūdeņu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanos un ūdeņu kvalitātes nepasliktināšanos. Līdzšinējā Latvijas prakse pierāda to, ka ūdeņi un tiem pieguļošās piekrastes teritorijas kā resurss teritorijas ekonomiskās izaugsmes veicināšanai tiek izmantots nepilnvērtīgi. Līdzšinējā ūdeņu un tiem pieguļošo teritoriju izmantošanas pieredze parāda, ka ierobežota saimnieciskā darbība ne vienmēr nozīmē ūdeņu aizsardzību un to kvalitātes uzlabošanos, jo vairumā gadījumu neizmantotās ūdeņu piekrastes teritorijas netiek atbilstoši apsaimniekotas. Kaut arī Latvija ir ūdeņiem bagāta valsts, tās ainavā bieži vien redzamas nevis atklātas ūdenstilpnes, bet

kokiem un krūmiem aizaugušas lentveida joslas. Tas ir rezultāts ierobežotai ūdens resursu izmantošanai un nepietiekošai ūdeņu piekrastes daļas apsaimniekošanai¹⁰.

Šāda resursu izmantošanas pieeja veicinājusi to, ka upju piekrastes joslas aizaug ar krūmiem un no mežsaimnieciskā viedokļa mazvērtīgajiem baltalkšņiem, kuri veido sagāzumus ne tikai mežos, bet arī upēs, tā kavējot to caurteci. Pavasaros tiek veicināti krastu izskalojumi un applūdinātas plašas teritorijas, kuras ilgi saglabājas mitras. Upes kļūst neizbraucamas ūdenstūristiem un nav izmantojamas arī citām atpūtas aktivitātēm un iekšējo ūdeņu izmantošanas veidiem.

Viens no virszemes ūdeņu riskiem ir palu ūdeņi. Pareizi plānotas un apsaimniekotas ūdenstilpes un to piekrastes daļas uztver un uzkrāj palu ūdeņus, izlīdzinot un mazinot to straui noplūdi un samazinot postījumu riskus pa straumi lejup esošajās teritorijās. Pretēji tam neapsaimniekotas un aizaugušas krastmalas veicina koku sagāzumus upēs, aizsprosto upes, tādā veidā veicinot palu veidošanos un pastiprinot krastu izskalošanos.

Vidzemē atrodas vairākas no lielākajām virszemes ūdenstilpnēm Latvijā – daļa Lubāna ezera (lielākais ezers Latvijā pēc ūdens virsmas platības), Burtņieka ezers (4. lielākais ezers pēc platības), Ķīšezers pie Rīgas (10. lielākais pēc platības), Alūksnes ezers (11. lielākais pēc platības), Alaukstis (17. lielākais ezers pēc platības) kā arī Gaujas, Daugavas upju baseini un ZR daļā arī Salacas upes baseins. Pašā reģiona ZA daļā ir Veļikajas upju baseins, bet Valkas novada teritorijā ir arī Emajegi upes baseins, kam tālāk caur Igauniju ir notece uz Somu līci. Pēc Ūdens apsaimniekošanas likuma Vidzemes plānošanas reģions atrodas Gaujas un Daugavas upju baseinos.

Avoti veidojas vietās, kur pazemes ūdens nesējslāņi atsedzas zemes virspusē vai iegulst tuvu tai zem nogulumiem, kuriem ir laba ūdens caurlaidība. Krītoši avoti veidojas, gruntsūdeņiem izplūstot zemes virspusē, un parasti sastopami upju ielejās, ezeru krastos, gravās (Raunas Staburags, Dāvida dzirnavu avoti u. c.). Avoksnāji veidojas, gruntsūdenim izplūstot zemes virspusē izkliedēti plašākā teritorijā, nekonzentrējoties vienā vai dažos izteiktos avotos. Kāpjoši avoti veidojas, izplūstot spiedienūdeņiem; šādos avotos veidojas ūdens un nesaistītu nogulumu mutuļi (Bolēnu Acu avots u.c.). Avotus atkarībā no to ūdeņu ķīmiskā sastāva daļa dzelzsavotos (izgulsnējas dzelzs savienojumi, piemēram, Dāvida dzirnavu avoti), sēravotos (izplūst ūdeņi, kas satur sulfīdus un sērūdeņradi, izgulsnējas sēra savienojumi, piemēram, Zušu avoti), kaļķavotos (izgulsnējas saldūdens kaļķieži, piemēram, Raunas Staburags). Avotu darbības rezultātā nogāzēs un upju ielejās tiek izgauztas gravas,

¹⁰ Ūdensceļi un ūdensmalas. Vadlīnijas ūdeņu un to piekrastes izmantošanas plānošanai (VPR).

veidojas saldūdens kaļķiežu sakopojumi, kraujas, ap avoksnājiem veidojas pārpuvoti apgabali.

Zvejniecības un makšķerēšanas jomu Latvijā regulē Civillikums, kas nosaka ūdeņu īpašuma formas un tiesības tos izmantot. Atbilstoši likuma regulējumam ir divas īpašuma formas – publiskie ūdeņi un privātie ūdeņi. Publiskie ūdeņi ir valstij, tātad visiem iedzīvotājiem piederošs īpašums, kuru apsaimniekošanu realizē vietējās pašvaldības. Attiecībā uz zivju resursu izmantošanu zvejas nolūkā Latvijā pastāv vēl viena īpašuma forma – ūdeņi, kuros zvejas tiesības pieder valstij.

Zvejniecības likums regulē zivju resursu ieguves jomu. Tas nosaka, ka makšķerēšana ir amatierzveja un kā tāda ir sporta un atpūtas veids. Savukārt zveja ir ir saimnieciskās darbības veids. Tā kā Zvejniecības likums nosaka zivju resursu izmantošanas tiesības ūdeņos, tas regulē arī uzturēšanos krastā un nosaka aizliegumu norobežot ūdenim pieguļošo sauszemes daļu. Lai makšķerniekiem, zvejniekiem un ūdenstūristiem nodrošinātu pieeju ūdenim, likums nedefinē tauvas joslas izmērus un dod arī norādījumus tauvas joslas praktiskai noteikšanai¹¹.

Iekšējos ūdeņos ir izplatīta gan individuālā zvejniecība, gan rūpnieciskā zveja. Nozvejas apjoms iekšējos ūdeņos ir ievērojami samazinājies – no aptuveni 326 t 2009. gadā līdz 244 t 2018. gadā.

Rūpnieciskā zveja Latvijā pamatā norit jūrā, kā arī 205 Latvijas ezeros, bet no upēm rūpnieciskai zvejai izmantotas Daugava un Buļļupe, kā arī vairākas sezonālai nēģu zvejai (g.k. Gauja, Svētupe un Salaca). Rūpniecisko zveju iekšējos ūdeņos veic pašpatēriņa un komerciālie zvejnieki, kuri darbojas uz izsniegto licenču pamata (no 2020.gada zvejas licences izsniedz pašvaldības, ik gadu aktīvas ir ap 1000 licencēm).

Ezeros un upēs pēc kopējās masas visvairāk nozvejoti plauži, tālāk sekojot zandartiem, raudām, asariem, kā arī līņiem, zušiem un līdakām ezeros un vimbām un lašiem upēs. 2017.gadā nozvejotas 73,7 tonnas nēģu (BIOR). Piemēram, Burtnieka ezerā visvairāk tiek nozvejoti zandarti, līdakas, plauži, līņi, retāk vēdzeles un ālanti, savukārt Alūksnes ezerā tie ir asari, līdakas, karūsas, karpas, līņi, raudas u.c. Salacā visvairāk sastopamas līdakas, asari, karūsas, vēdzeles, ķīši, laši, līņi, plauži, raudas, sapali, zandarti, pliči, vimbas un taimiņi. Līdzīga situācija vērojama Gaujā. Daļā Vidzemes upju sastopamas arī foreles.

<https://www.epakalpojumi.lv/Services/LOMS/Default.aspx>

¹¹ Ūdensceļi un ūdensmalas. Vadlīnijas ūdeņu un to piekrastes izmantošanas plānošanai (VPR).

Iekšējos ūdeņos ir izplatīta gan individuālā zvejniecība, gan rūpnieciskā zveja. Nozvejas apjoms iekšējos ūdeņos ir ievērojami samazinājies – no aptuveni 326 t 2009. gadā līdz 244 t 2018. gadā¹².

Peldvieta ir peldēšanai paredzēta peldvietu higiēnas prasībām atbilstoša vieta, kas atrodas jūras piekrastē vai pie iekšzemes ūdeņiem un kas ietver noteiktu labiekārtotu sauszemes daļu un peldvietas ūdens daļu, ko cilvēki izmanto atpūtai peldsezonas laikā.

Uz peldvietu ierīkošanu ir attiecināmi divi likumi – Ūdens apsaimniekošanas likums un Epidemioloģiskās drošības likums. Ja Ūdens apsaimniekošanas likums nedefinē, kas ir peldvieta un nosaka, cik ilga Latvijā ir peldsezona, tad Epidemioloģiskās drošības likums dod deleģējumu ar speciāliem Ministru kabineta noteikumiem noteikt peldvietu higiēnas prasības.

EKOSISTĒMAS PAKALPOJUMI	VĒRTĪBA	EKOSISTĒMAS PRASĪBAS
Resurss atpūtai uz ūdeņiem un pie tiem	Peldētāju skaits	<ul style="list-style-type: none"> Ekosistēmas noturībai atbilstoša noslodze un ietekmi mazinošas infrastruktūras un labiekārtojuma izveide; Upes un ezeri var būt dzīvotne īpaši aizsargājamajiem augiem un dzīvniekiem. Šādos ūdeņos ir nepieciešami ietekmi mazinoši pasākumi – pret izmīdīšanu jutīgo biotopu nožogošana.
Resurss sporta aktivitātēm un aktīvai atpūtai	Sacensību skaits un dalībnieki tajās	

Oficiālā peldsezona Latvijā sākas 15. maijā, beidzas 15. septembrī. Veselības inspekcijas vides veselības speciālisti regulāri veic peldvietu ūdens kvalitātes monitoringu jūras un iekšzemes peldvietās. Peldvietu ūdens kvalitātes rādītājus pēc laboratorisko izmeklējumu saņemšanas novērtē speciālists un sniedz slēdzienu par ūdens kvalitāti – peldēties atļauts, peldēties nav ieteicams vai arī peldēties aizliegts. Par izmeklējumu rezultātiem tiek informēts peldvietas īpašnieks, kā arī ar masu mediju starpniecību - sabiedrība. 2021.gadā monitorings iekļāva 57 pludmales valstī, no kurām tikai 6 atradās VPR – Skultes pludmale-peldvieta “Vārzas”, Tūjas pludmale-peldvieta “Kriminalnieki”, Ainažu, Salacgrīvas un Saulkrastu centra pludmales Rīgas līča krastā, kā arī Limbažu Lielezera peldvieta kā vienīgā iekšzemes ūdenstilpju krastos. Peldsezonas laikā peldētavās ir obligāti jāveic regulārs ūdens kvalitātes novērtējums. Peldvietā uz stenda ir jābūt informācijai par ūdens kvalitāti¹³.

¹² Vides politikas pamatnostādnes 2021. - 2027. gadam (VARAM 2021)

¹³ Peldvietu saraksts, kurās 2021. gada peldsezonā par valsts līdzekļiem tiek nodrošināts ūdens kvalitātes monitorings. Veselības inspekcija, 2021

Latvijā un arī Vidzemē ūdenstūrisms attīstās arvien vairāk. Vidzemē ir vairākas tūristu un atpūtnieku iecienītas upes laivošanai – Gauja, Salaca, Brasla, Pededze, Aiviekste u.c. Vidzemes ezeros pieejamas dažādas ūdenstūrisma aktivitātes – izbraucieni ar laivām, supiem, ūdensmotocikliem un citiem ūdens transportlīdzekļiem. Visas iepriekš minētās aktivitātes var radīt riskus un ietekmes uz intensīvāk izmantotajām ūdenstilpēm.

Laivotājiem upju krastos ierīkotas speciālas piestātņu vietas, kuras visbiežāk labiekārtotas ar vietu teltīm, ugunskuram. Šādās vietās nereti novērojama upes pamatkrasta un krasta nogāžu erodēšana, kā arī augsnes sablīvēšana un zemsedzes veģetācijas nomīdīšana. Diemžēl, joprojām sastopamas arī spontāni izveidojušās atpūtas vietas, kurās šīs problēmas mēdz izgaismoties vēl lielākā mērā. Visās atpūtas vietās regulāri uzkrājas atkritumi.

Vidzemē nav attīstīts upju vai ezeru transports, pārceltuve Līgatnē uzskatāma par izņēmumu. Rīgas līča ostas izmanto pamatā kravas un zvejas kuģi.

3.3. VIDES KVALITĀTE

3.3.1. ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANA

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021.-2028. gadam turpina Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013.-2020. gadam noteiktos rīcībpolitikas virzienus, kā arī nosaka jaunus virzienus un pasākumus, kuri nepieciešami, lai sasniegtu starptautiskajos un nacionālajos politikas plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos noteiktās saistības un mērķus. Plāns izvirzījis jaunu stratēģisko uzdevumu – materiālu atgūšana no atkritumu plūsmas, kas pārvirza pārvaldības uzsvaru uz atkritumu apjoma samazināšanu un rašanās novēršanu, atkritumu pārstrādes un tai nepieciešamo priekšnosacījumu (t.sk. bīstamu vielu ierobežošanas produktos un dalītas savākšanas sistēmas) attīstību. Šī plāna virsmērķi ir:

- Novērst atkritumu rašanos, nodrošinot nodrošināt kopējā radīto atkritumu daudzuma ievērojamu samazināšanu.
- Nodrošināt atkritumu kā resursu racionālu izmantošanu, balstoties uz aprites ekonomikas pamatprincipiem,
- Nodrošināt, ka radītie atkritumi nav bīstami vai arī tie rada nelielu risku videi un cilvēku veselībai
- Nodrošināt apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanu un atkritumu apglabāšanu cilvēku veselībai un videi drošā veidā.

Šo mērķu izpilde tiešā mērā norādīta vairākās ES direktīvās, kuras ir saistošas Latvijas valstij. ES direktīva 2008/98/EK paredz dalītās savākšanas sistēmas izveidi bioloģiskajiem

atkritumiem līdz 2023.gadam, tekstilatkritumiem un sadzīves bīstamajiem atkritumiem līdz 2025.gadam, kā arī 65% sasniegšanu sadzīves atkritumu pārstrādē līdz 2035.gadam, direktīvai 1994/62/EK atsevišķi izdalot pārstrādājamo atkritumu īpatsvaru katram no visbiežāk izmantojamiem izejmateriāliem. 2019.gadā Latvijā poligonos apglabāja 63,8% no visa radītā sadzīves atkritumu daudzuma, tad direktīvas 1999/31/EK mērķis ir 10% 2035.gadā.

Latvijā 2020.gadā darbojās 10 atkritumu apsaimniekošanas reģionā (turpmāk - AAR), ar vidējo platību 6457km², kuriem ir izstrādāti reģionālie atkritumu apsaimniekošanas plāni. Ziemeļvidzemes un Vidusdaugavas AAR bija lielākie platības ziņā, savukārt Malienas AAR bija ar vismazāko iedzīvotāju skaitu.

3.12. att. Atkritumu apsaimniekošanas reģioni un atkritumu poligoni Latvijā (01.09.2020.)
[Avots: Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021.–2028.gadam]

Vidzemes plānošanas reģionā ietilpstošās administratīvās teritorijas atrodas četros atkritumu apsaimniekošanas reģionos¹⁴:

- Ziemeļvidzemes sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģions, kas kopumā pirms ATR2021 ietvēra 22 pašvaldības, no tām šādas Vidzemes plānošanas reģionā ietilpstošās

¹⁴ 2013. gada 25. jūnija Ministru kabineta noteikumi Nr.337 "Noteikumi par atkritumu apsaimniekošanas reģioniem"

teritorijas - Amatas, Beverīnas, Burtnieku, Cēsu, Jaunpiebalgas, Kocēnu, Līgatnes, Mazsalacas, Naukšēnu, Pārgaujas, Priekuļu, Raunas, Rūjienas, Smiltenes, Strenču, Valkas, Vecpiebalgas novadus un Valmieras pilsētu. Pēc ATR2021 šajā reģionā ietilpst Limbažu, Valmieras, Valkas, Cēsu un daļēji Smiltenes novadi.

- Malienas atkritumu apsaimniekošanas reģions, kas kopumā aptvēra 10 pašvaldības, tai skaitā šādas VPR ietilpstošas teritorijas - Alūksnes, Apes, Cesvaines, Gulbenes novadus. Pēc ATR2021 šajā reģionā ietilpst Alūksnes, Gulbenes novadi, kā arī daļa Smiltenes un Madonas novada.

- Vidusdaugavas atkritumu apsaimniekošanas reģions, kas kopumā aptvēra 15 pašvaldības, bet pēc ATR2021 iekļaus VPR ietilpstošas teritorijas - Madonas (neskaitot Cesvaini) un Varakļānu novadus.

- Pierīgas atkritumu apsaimniekošanas reģions, kurā ietilpa arī Rīga, bet pēc ATR2021 iekļaujas Saulkrastu un Ogres novadi.

3.9. tabula

Atkritumu apsaimniekošanas reģionu raksturojums uz 2020.gada sākumu

AAR	Platība, km ²	
	% no Latvijas teritorijas	Kopā
Malienas	11	7039
Pierīgas	8	5427
Vidusdaugavas	12	7766
Ziemeļvidzemes	16	10557

Avots: Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021.–2028.gadam

Vidzemes plānošanas reģionā darbojas divi sadzīves atkritumu poligoni SIA "ZAAO" – poligons "Daibe" Cēsu novadā un poligons "Kaudzītes" Gulbenes novadā. Atkritumu poligons "Dziļā Vāda" Jēkabpils novadā apsaimnieko Vidusdaugavas AAR atkritumus, savukārt Atkritumu poligons "Getliņi" Ropažu novadā – Pierīgas AAR atkritumus.

SIA "Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas organizācija" nodrošina ne tikai sadzīves atkritumu apglabāšanu, bet arī sadzīves atkritumu savākšanu, tajā skaitā dalīto vākšanu. Reģiona daļā, ko apsaimnieko ZAAO, ir uzlabojusies atkritumu apsaimniekošanas sistēma, tiek īstenota centralizēta atkritumu apsaimniekošana (ieskaitot atkritumu savākšanu, transportēšanu un apglabāšanu). Pārējie sadzīves atkritumu poligoni

apsaimniekotāji veic galvenokārt poligonu apsaimniekošanu, kā arī atsevišķos gadījumos nodarbojas ar sadzīves atkritumu dalīto vākšanu.

3.10. tabula

Poligonā “Daibe” apsaimniekoto atkritumu daudzums 2019.gads

Atkritumu plūsmas	Pieņemtais daudzums t/gadā	Veiktās pārstrādes darbības t/gadā	Izvests pārstrādei t/gadā (pārstrādei derīgi atkritumi, no atkritumiem iegūts kurināmais)	Apglabāšana t/gadā (atkritumu mehāniskās apstrādes atkritumi, ražošanas u.c. atkritumi)
Nešķiroti sadzīves atkritumi	29 051	14215	0	15232
Bioloģiski noārdāmi atkritumi	1703	1703	0	0
Otrreizējās izejvielas	7847	0	7992	611
Citi	23064	965	885	12380
KOPĀ	61665	16883	8877	28223

Avots: [Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021-2028. gadam izstrādei]

Kopējais pieņemto atkritumu daudzums poligonā “Daibe” ir 61,7 tūkstoši tonnu (8% no kopējā poligonos apsaimniekotā atkritumu apjoma Latvijā 2019. gadā). Raksturojot kopējo poligonā ievesto atkritumu daudzuma un apglabātā daudzuma attiecību – apglabāti tiek līdz 45% no kopējā poligonā pieņemto atkritumu daudzuma, attiecībā uz nešķiroto sadzīves atkritumu plūsmu šis rādītājs ir 50%, t.i. līdz 50% no nešķiroto sadzīves atkritumu plūsmā esošajiem atkritumiem tiek apglabāti.¹⁵

¹⁵ Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021-2028. gadam izstrādei

Poligonā “Kaudzītes” apsaimniekoto atkritumu daudzums 2019.gads

Atkritumu plūsmas	Pieņemtais daudzums t/gadā	Veiktās pārstrādes darbības t/gadā	Izvests pārstrādei t/gadā (pārstrādei derīgi atkritumi, no atkritumiem iegūts kurināmais)	Apglabāšana t/gadā (atkritumu mehāniskās apstrādes atkritumi, ražošanas u.c. atkritumi)
Nešķiroti sadzīves atkritumi	7485	4258	0	3562
Bioloģiski noārdāmi atkritumi	70	66	0	4
Otrreizējās izejvielas	1127	0	1252	0
Citi	1796	965	885	12380
KOPĀ	10478	5487	1262	3665

Avots: [Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021-2028. gadam izstrādei]

Kopējais pieņemto atkritumu daudzums poligona “ Kaudzītes” ir 10,5 tūkstoši tonnu (1% no kopējā poligonos apsaimniekotā atkritumu apjoma Latvijā 2019. gadā). Raksturojot kopējo poligonā ievesto atkritumu daudzuma un apglabātā daudzuma attiecību – apglabāti tiek līdz 35% no kopējā poligonā pieņemto atkritumu daudzuma, attiecībā uz nešķirotu sadzīves atkritumu plūsmu šis rādītājs ir 48%, t.i. līdz 48% no nešķirotu sadzīves atkritumu plūsmā esošajiem atkritumiem tiek apglabāti.¹⁶

SIVN tapšanas brīdī atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2021-2028. gadam tika paredzēta AAR apvienošana, paredzot poligonu specializāciju, kā rezultātā lielākā daļa VPR nonāktu jaunizveidotajā Vidzemes AAR (apvienojas Ziemeļvidzemes, Malienas AAR, daļas no Vidusdaugavas un Pierīgas AAR). Poligonu funkciju specializēšana – atkritumu apglabāšanas poligoni tiek restrukturizēti specializējot funkcijas, t.i. dažādos poligonos tiek nodrošināts atšķirīgs atkritumu apsaimniekošanas funkciju klāsts. Poligonos, kur netiek veikta atkritumu apglabāšana un pārstrāde, tiek nogādāti tikai tādi atkritumi, kuru sagatavošanu reģenerācijai un pārstrādei attiecīgajā poligonā ir pieejama atbilstoša infrastruktūra. Pārējie savākie atkritumi, izmantojot poligonu kā pārkraušanas staciju vai tieši no savākšanas vietas, tiek nogādāti uz piemērotu apstrādes vai pārstrādes vietu.

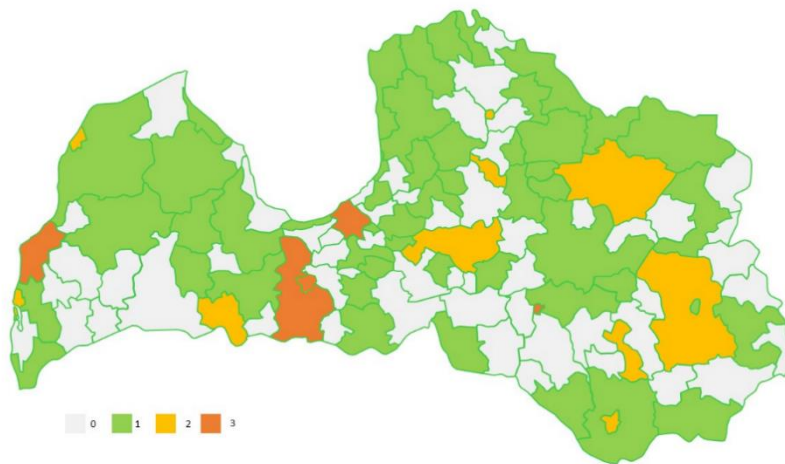
¹⁶ Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021-2028. gadam izstrādei

3.13. att. Plānotie atkritumu apsaimniekošanas reģioni [Avots: Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021.–2028.gadam]

Atkritumu savākšanu valstij piederošos mežos veic LVM, kas izstrādājuši arī mobilo aplikāciju, ar kuras palīdzību ikviens var norādīt mežā manīto atkritumu atrašanās vietu. Covid-19 izraisītās pandēmijas laikā valsts noteikto ierobežojumu iespaidā krietni pieauga iekšzemes tūristu skaits, atpūta dabā, tostarp, valsts mežos, tika pat īpaši informatīvi atbalstīta. Diemžēl, līdz ar tūristu skaita strauju pieaugumu, pieauga arī atstāto atkritumu apjoms, kura apsaimniekošanai gan LVM, gan citi dabas tūrisma teritoriju apsaimniekotāji (piemēram, DAP), paredzēja krietni lielākus resursus. Neskaitot tūristus, mežā atkritumus atstāj arī meža velšu lasītāji, meža izstrādātāji, vienkārši garāmbraucēji un, jo īpaši, tuvējās apkārtnes iedzīvotāji, kas mežā atbrīvojās no atkritumiem (t.sk. celtniecības), izvairoties no to apsaimniekošanas maksas.

Pieaugot atkritumu daudzumam, aktuāls kļūst jautājums par iespēju iedzīvotājiem atkritumus šķirot. Atkritumu apsaimniekošanas reģioniem bijusi iespēja piesaistīt ES finansējumu atkritumu šķirošanas līniju, dalītās savākšanas laukumu un atkritumu dalītās savākšanas punktu ierīkošanai. Šobrīd arī Vidzemē ir pašvaldības, kurās nav ierīkoti šķiroti atkritumu savākšanas laukumi.

3.14. att. Šķirotu atkritumu savākšanas laukumu skaits pašvaldībās 2018. g.

[Avots: SIA "GatewayBaltic", 2020]

Maksu par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu (izņemot sadzīves atkritumu reģenerāciju), atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likumā noteiktajam, savā administratīvajā teritorijā ar lēmumu nosaka pašvaldība. Atbilstoši VARAM apkopotajai informācijai, 2019. un 2020.gadā maksa par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu Vidzemes bijušajās pašvaldībās, kas šobrīd ietilpst Vidzemes plānošanas reģionā, 2020.gadā bija robežās no 110,6271 EUR/m³ (ar PVN) līdz 247,0489 EUR/m³ (ar PVN).

3.12. tabula

Pašvaldību noteiktā maksa par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu 2020. gadā

Novada teritorija (līdz ATR)	Maksa par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu (euro/m ³)
Cesvaines novads	24,04
Ērgļu novads	23,76
Beverīnas novads	23,6
Burtnieku novads	23,6
Jaunpiebalgas novads	23,6
Kocēnu novads	23,6
Līgatnes novads	23,6
Mazsalacas novads	23,6
Naukšēnu novads	23,6

Raunas novads	23,6
Rūjienas novads	23,6
Smiltenes novads	23,6
Strenču novads	23,6
Valkas novads	23,6
Apes novads	23,16
Limbažu novads	23,22
Amatas novads	22,65
Pārgaujas novads	22,65
Priekuļu novads	22,65
Gulbenes novads	22,53
Valmieras pilsēta	22,28
Madonas novads	21,19
Lielvārdes novads	20,78
Lubānas novads	19,83
Varakļānu novads	19,81
Sējas novads	17,53
Alūksnes novads	17,32
Ķeguma novads	14,83
Ikšķiles novads	14,13
Saulkrastu novads	13,73
Ogres novads	11,62

Avots [Atkritumu apsaimniekošanas plāns 2021-2028. gadam]

Saistībā ar reģiona resursu efektīvāku izmantošanu, VPR ir attīstības iespējas *bioloģiski noārdāmo atkritumu* pārstrādē. Tikai Zemgales un Ziemeļvidzemes reģiona pašvaldības ir apzinājušas organisko atkritumu pārstrādes nepieciešamību tuvāk to radīšanas vietai. Piemēram, Ziemeļvidzemes reģionā ir plānoti 11 kompostēšanas laukumi ar dažādu pārstrādes jaudu atbilstoši iedzīvotāju skaitam pašvaldībās un bioreaktors ar jaudu 10 tūkst.t gadā pārtikas atkritumu pārstrādei.

Vidzemes reģionā 2021.gadā atradās 7 no 36 Latvijas biogāzes ražošanas uzņēmumiem, kas ražo biogāzi no dažādām izejvielām, tai skaitā kūtsmēsliem, piena, jaunpiena un no piena un jaunpiena atvasinātiem produktiem, sabiedriskās ēdināšanas atkritumiem, gaļas un kaulu miltiem, dradžiem. Vidzemes reģionā atrodas 7 no 36 biogāzes ražošanas uzņēmumiem

Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas reģionā tiek īstenota attīstītākā atkritumu apsaimniekošanas prakse Latvijā. SIA ZAAO ir galvenais atkritumu apsaimniekošanas uzņēmums Ziemeļvidzemes reģionā. ZAAO ir ieviesis dalītu atkritumu vākšanas sistēmu papīram, kartonam, stiklam, metālam, plastmasai un PET pudelēm. Tas piedalās UrbanBiogas projektā “Biometāna ražošana no sadzīves atkritumiem ievadīšanai gāzes apgādes tīklā un izmantošanai pilsētas sabiedriskajā transportā”, kuru atbalsta Eiropas Komisija programmas „Inteliģenta enerģija Eiropai” ietvaros. Projekta UrbanBiogas mērķis ir veicināt organisko sadzīves atkritumu izmantošanu biogāzes un biometāna ražošanai, lai to ievadītu dabasgāzes tīklā vai izmantotu kā transportlīdzekļu degvielu piecās Eiropas valstīs – Austrijā, Horvātijā, Latvijā, Polijā un Portugālē.

Atbilstoši šobrīd izstrādātajam Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna projektam 2021.-2028. gadam ir izvirzīti šādi mērķi:

- Novērst atkritumu rašanos, nodrošinot nodrošināt kopējā radīto atkritumu daudzuma ievērojamu samazināšanu.
- Nodrošināt atkritumu kā resursu racionālu izmantošanu, balstoties uz aprites ekonomikas pamatprincipiem,
- Nodrošināt, ka radītie atkritumi nav bīstami vai arī tie rada nelielu risku videi un cilvēku veselībai
- Nodrošināt apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanu un atkritumu apglabāšanu cilvēku veselībai un videi drošā veidā.

3.3.2. ŪDENSAPGĀDE UN NOTEKŪDEŅU APSAIMNIEKOŠANA

2020.gadā dzeramā ūdens kvalitāte Vidzemē tika pārbaudīta 263 ūdensapgādes sistēmās ar dažādu ūdens piegādes apjomu un iedzīvotāju, kas izmanto centrālās ūdensapgādes sistēmas piegādātu ūdeni.

Pa ūdensvadiem piegādātā, iedzīvotāju ikdienas lietošanai paredzētā, dzeramā ūdens kārtējo monitoringu veic ūdensapgādes uzņēmums, bet auditmonitoringu – Veselības inspekcija. Pārtikas uzņēmumos gan kārtējo monitoringu, gan auditmonitoringu organizē uzņēmuma īpašnieks vai vadītājs. Kārtējais monitoringu (regulāras pārbaudes) tiek veikts, lai iegūtu informāciju par dzeramā ūdens mikrobioloģiskajiem, organoleptiskajiem un fizikāli – ķīmiskajiem rādītājiem, kā arī par dzeramā ūdens apstrādes efektivitāti, proti, tās ir biežas pārbaudes pēc nelielas izmeklējumu programmas (9-14 rādītāji). Auditmonitorings (audita pārbaude) ir dzeramā ūdens atbilstības pārbaude visiem noteiktajiem kvalitātes un nekaitīguma rādītājiem. Tās tiek veiktas retāk, bet pēc plašākas izmeklējumu programmas (ap 30 rādītājiem).

Dzeramais ūdens, kas piegādāts iedzīvotājiem no lielajām (piegādā vidēji dienā vismaz 1000 kubikmetru apjomā vai ar dzeramo ūdeni apgādā vairāk nekā 5000 cilvēku) ūdensapgādes sistēmām Alūksne, Cēsis, Gulbene, Limbaži, Madona, Valmiera pilsētās un Valmieras stikla šķiedras ūdensapgādes sistēma pilnīgi atbilst visām dzeramā ūdens kvalitātes un nekaitīgumu prasībām. Kopā veikti 81 ūdens paraugu laboratoriskie izmeklējumi (audita -10, kārtējā -68). Neatbilstība tika konstatēta:

- Ogres ūdensapgādes sistēma 1 no 19 paraugiem -amonija pārsniegums (4%)
- Limbažu ūdensapgādes sistēma levu ielā 1 paraugā no 4 (koliformas baktērijas klātbūtne)

No 18 vidējām ūdensapgādes sistēmām, kas piegādā no 100 līdz 1000 kubikmetriem diennaktī, neatbilstība konstatēta 3 sistēmās:

- Lielvārdes ūdensapgādes sistēma Spīdolas, Raiņa un E. Kauliņa iela 1 paraugā (Ogres novads) (dzelzs, mangāns);
- Sedas ūdensapgādes sistēma (Valmieras novads) -4 paraugos (dzelzs, duļķainība, mangāns);
- Liepas ūdensapgādes sistēma (Cēsu novads) 1 no 5 paraugiem (mangāns)

Ūdens kvalitāte ir pārbaudīta arī 238 mazās ūdensapgādes sistēmās, kas piegādā vidēji līdz 100 kubikmetriem dzeramo ūdeni diennaktī, galvenokārt kārtējā monitoringa ietvaros, ko veic ūdens piegādātājs. Ūdens kvalitātes neatbilstība normatīviem konstatēta 27 % sistēmu. Visbiežāk neatbilstoši ir t.s. kontrolrādītāji: dzelzs, mangāns, amonijs, duļķainība, bet no mikrobioloģiskajiem rādītājiem – koliformu baktēriju skaits. Dažās sistēmās neatbilstības konstatētas vairākos paraugos atkārtoti.

Tāpat kā vidējām sistēmām, minētie rādītāju pārsniegumi arī mazajām sistēmām liecina par epizodisku ūdens kvalitātes pasliktināšanos, ko patērētājs var uztvert ar maņu orgāniem (izskats, garša), bet nerada draudus veselībai. Visu šo ķīmisko rādītāju paaugstināto koncentrāciju cēlonis ir to dabiski augstās koncentrācijas Latvijas pazemes ūdeņos, līdz ar to nepieciešami tehnoloģiski risinājumi – ūdens attīrīšana pirms padeves patērētājiem, bet mazajām sistēmām ar to ir problēmas, jo grūti piesaistīt finanšu līdzekļus un trūkst speciālistu. Ja arī kāda attīrīšanas stacija ir ierīkota, dažkārt tā netiek pareizi ekspluatēta vai ir novecojusi. Mikrobioloģiskās kvalitātes pasliktināšanās ir notikusi gadījuma iemeslu dēļ un to nevar uzskatīt par pastāvīgu riska faktoru, kas apdraud patērētāju veselību. Konstatējot mikrobioloģisko rādītāju neatbilstību, ir jāveic ūdensapgādes sistēmas ārpuskārtas kontrole un jāņem atkārtoti ūdens paraugi. Nepieciešamības gadījumā ir jāveic ūdensapgādes sistēmas dezinfekciju ar tai sekojošu dezinfekcijas efektivitātes kontroli.

2020.gadā laboratoriski izmeklēti ūdens paraugi no centralizētām ūdensapgādes sistēmām:

- **Alūksnes novads kopā 23 ŪAS**

Iedzīvotāju īpatsvars, kuri saņem drošu un kvalitatīvu dzeramo ūdeni **97,8 %**

Kārtējais monitorings – 26 paraugi, 1 neatbilst.

Pārsniegts dzelzs, mangāns, amonijs.

Auditmonitorings – 1 paraugs, atbilst.

- **Cēsu novads kopā 50 ŪAS**

Iedzīvotāju īpatsvars, kuri saņem drošu un kvalitatīvu dzeramo ūdeni **88 %**

Kārtējais monitorings – 74 paraugi, 1 neatbilst.

Pārsniegts dzelzs, duļķainība, mangāns, amonijs, krāsainība, hlorīdi, krāsainība, mikroorganismu koloniju skaits.

Auditmonitorings – 5 paraugi, atbilst.

- **Gulbenes novads kopā 36 ŪAS**

Iedzīvotāju īpatsvars, kuri saņem drošu un kvalitatīvu dzeramo ūdeni **99,6 %**

Kārtējais monitorings – 36 paraugi, 1 neatbilst.

Pārsniegts dzelzs, mangāns, dzelzs, duļķainība

Auditmonitorings – 1 paraugs, atbilst.

- **Limbažu novads kopā 26 ŪAS**

Iedzīvotāju īpatsvars, kuri saņem drošu un kvalitatīvu dzeramo ūdeni **84,9 %**

Kārtējais monitorings – 29 paraugi, 9 neatbilst.

Pārsniegts mangāns, dzelzs, duļķainība, koliformas, E.coli, garša, smarža.

Auditmonitorings – 2 paraugi, atbilst

- **Madonas novads kopā 33 ŪAS**

Iedzīvotāju īpatsvars, kuri saņem drošu un kvalitatīvu dzeramo ūdeni **95,3 %**

Kārtējais monitorings – 37 paraugi, 6 neatbilst.

Pārsniegts mangāns, dzelzs, duļķainība, koliformas, mikroorganismu koloniju skaits.

Auditmonitorings – 2 paraugi, atbilst

- **Ogres novads kopā 19 ŪAS**

Iedzīvotāju īpatsvars, kuri saņem drošu un kvalitatīvu dzeramo ūdeni **83,6 %**

Kārtējais monitorings – 47 paraugi, 4 neatbilst.

Pārsniegts dzelzs, duļķainība, mangāns, amonijs, koliformas.

Auditmonitorings – 8 paraugi, 2 neatbilst

Pārsniegts mangāns, dzelzs

- **Smiltenes novads 15 ŪAS**

Iedzīvotāju īpatsvars, kuri saņem drošu un kvalitatīvu dzeramo ūdeni **78,7 %**

Kārtējais monitorings – 21 paraugi, 5 neatbilst.

Pārsniegts dzelzs, duļķainība, mangāns, amonijs

Auditmonitorings – 2 paraugi, atbilst

- **Valkas novads 7 ŪAS**

Iedzīvotāju īpatsvars, kuri saņem drošu un kvalitatīvu dzeramo ūdeni **96,1 %**

Kārtējais monitorings – 6 paraugi, 1 neatbilst

Pārsniegts mangāns.

Auditmonitorings – 1 paraugs, atbilst.

- **Valmieras novads 47 ŪAS**

Iedzīvotāju īpatsvars, kuri saņem drošu un kvalitatīvu dzeramo ūdeni **80,6 %**

Kārtējais monitorings – 78 paraugi, 26 neatbilst.

Pārsniegts mangāns, dzelzs, duļķainība, koliformas, mikroorganismu koloniju skaits.

Auditmonitorings – 5 paraugi, 1 neatbilst.

Pārsniegts mangāns.

- **Varakļānu novads 3 ŪAS**

Iedzīvotāju īpatsvars, kuri saņem drošu un kvalitatīvu dzeramo ūdeni **97,6 %**

Kārtējais monitorings – 5 paraugi, neatbilst 1.

Pārsniegts mangāns.

Auditmonitorings – 1 paraugs, atbilst

3.9. tabula

ŪAS, kurās konstatētas rādītāju normas pārsniegumi

Novads	ŪAS, kurās konstatētas rādītāju normas pārsniegumi	Piegādā ūdens m ³ /diennaktī	Patērētāju skaits
Alūksnes novads	Smiltenes tehnikuma Alsviķu teritoriālās struktūrvienības ūdensapgādes sistēma	11.78	221
Cēsu novads	Spāres pamatskolas ūdensapgādes sistēma	9.00	160
	Ilgstošas sociālās Aprūpes centra "Vecpiebalga" ūdensapgādes sistēma Greiveri	20.00	110
	Liepas ūdensapgādes sistēma	228	1966
	Līgatnes Jaunās sākumskolas ūdensapgādes sistēma	6.00	120
	Drabešu ūdensapgādes sistēma Ieriķi	13.00	100
	Drabešu ūdensapgādes sistēma Krāces	8.00	50
	Drabešu ūdensapgādes sistēma Rāceņi	1.00	17
	Skujenes ūdensapgādes sistēma	32.00	190
	Zaubes ūdensapgādes sistēma Ošu dārziņi	1.00	10
	Zaubes ūdensapgādes sistēma Centrs	33.00	263
	Nītaures ūdensapgādes sistēma Cirīši	2.00	15
	Amatas ūdensapgādes sistēma Doles	1.00	12

	Lielstraupes pils ūdensapgādes sistēma	10.00	90
	Straupes ūdensapgādes sistēma	50.00	500
	Liepas ūdensapgādes sistēma Sarkaņi	3.80	67
	Mārsnēnu ūdensapgādes sistēma Kalnciems	19.00	156
	Liepas ūdensapgādes sistēma 2 paraugi	228.7	1966
Gulbenes novads	Velēna ZS ūdensapgādes sistēma	30.0	50
Limbažu novads	Katvaru ūdensapgādes sistēma Līcīši	20.00	280
	Tūjas ūdensapgādes sistēma	15.00	150
	Liepupes ūdensapgādes sistēma	40.00	160
	Sprīdīšu veco ļaužu mītnes ūdensapgādes sistēma	1.00	19
	Brīzemnieku ūdensapgādes sistēma Puikulē	23.00	169
	Stienes ūdensapgādes sistēma Kalnieši	3.00	31
	Umurgas ūdensapgādes sistēma Centrs	35.00	510
	Limbažu ūdensapgādes sistēma Ievu ielā	530.00	7090
Madonas novads	Jumurdas ūdensapgādes sistēma Darbnīcas	25.00	108
	Jumurdas ūdensapgādes sistēma Gaitas	3.00	32
	Kalsnavas ūdensapgādes sistēma Jāņukalns	2.20	58
	Ļaudonas Avotu ūdensapgādes sistēma	30.00	270
	Ļaudonas Dzirnavu ūdensapgādes sistēma	10.00	174
	Grašu pils ūdensapgādes sistēma	7.00	35
Ogres novads	Ogres ūdensapgādes sistēma	3600.00	21000
	Lielvārdes ūdensapgādes sistēma Spīdolas, Raiņa un E. Kauliņa iela	610.00	4289
Smiltenes novads	Silmači atpūtas bāzes ūdensapgādes sistēma	1.00	127
	Launkalnes ūdensapgādes sistēma	25.00	350
	Palsmanes ūdensapgādes sistēma	30.00	550
	Bilskas ūdensapgādes sistēma Bilska	35.00	400
	Smiltenes tehnikuma ūdensapgādes sistēma	51.00	670
Valkas novads	Vijciema ūdensapgādes sistēma	35.0	210
Valmieras novads	Kocēnu ūdensapgādes sistēma Centrs	84.81	900

	Rubenes ūdensapgādes sistēma	61.05	300
	Vaidavas ūdensapgādes sistēma	59.38	500
	Dikļu ūdensapgādes sistēma	2.61	80
	Zilākalna ūdensapgādes sistēma	59.81	800
	Valmieras pagasta ūdensapgādes sistēma Rūpnieki	7.00	80
	Ēveles pamatskolas ūdensapgādes sistēma	2.00	25
	Ēveles ūdensapgādes sistēma	15.00	210
	Rencēnu ūdensapgādes sistēma Rencēni-Centrs	40.00	350
	Valmieras pagasta ūdensapgādes sistēma Jeri	6.00	29
	Valmieras pagasta ūdensapgādes sistēma Vanagi	21.00	163
	J. Endzelīna Kauguru pamatskolas ūdensapgādes sistēma	5.00	110
	VTU Valmiera ūdensapgādes sistēma	25.80	250
	VSAC Vidzeme filiāles Rūja ūdensapgādes sistēma	55.00	350
	Strenču ūdensapgādes sistēma	42.20	700
	Sedas ūdensapgādes sistēma	170.00	1600
	Garants SIA struktūrvienības "Rūjienas mēbeļu ražošana" ūdensapgādes sistēma	3.01	57
	Trikātas ūdensapgādes sistēma	76.70	320
	Trikātas pamatskolas ūdensapgādes sistēma	10.00	160
	Ķoņu ūdens apgādes sistēma Dīķeri	3.00	35
Varakļānu novads	Varakļānu ūdensapgādes sistēma	300.00	1200
	Varakļānu pagasta ūdensapgādes sistēma Stirnienes muiža	4.50	35
	Murmastienes ūdensapgādes sistēma	41.00	272

[Avots: Veselības inspekcija, 2021]

3.13. tabula

Ūdens novadišana 2020.gadā

Administratīvā vienība	Novadišanas vietu skaits (izplūdes)	Kopā novadītie notekūdeņi
Alūksnes novads	21	506,17
Cēsu novads	64	2313,22
Gulbenes novads	34	705,69
Limbažu novads	40	1999,58
Madonas novads	43	2129,5
Ogres novads	40	15886,34
Saulkrastu novads	7	178,64
Smiltenes novads	22	1315,31
Valkas novads	7	345,96
Valmieras novads	60	3029,68
Varakļānu novads	2	71,9
Kopā	340	28481,99

[Avots: LVĢMC 2021]

3.14. tabula

Notekūdeņu attīrīšana

Administratīvā vienība	Notekūdeņu daudzums	Pirmējā attīrīšana	Otrējā attīrīšana	Biogēnu redukcija
Alūksnes novads	405,57	2,301	403,268	0
Cēsu novads	3123,329	5,121	1601,377	0
Gulbenes novads	701,377	1,777	198,35	501,25
Limbažu novads	1290,12	2,79	1286,14	1,19
Madonas novads	37655,19	3,56	37017,34	319
Ogres novads	2146,52	24,3	841,69	1280,54
Saulkrastu novads	165,31	0	165,31	0
Smiltenes novads	503,67	6,94	496,73	0
Valkas novads	324,813	0	324,813	0
Valmieras novads	2645,86	2,82	1126,21	1516,83
Varakļānu novads	71,899	0	71,899	0
Kopā	49033,658	49,609	43533,127	5135,64
Procentuāli		0,10	88,78	10,47

[Avots: LVĢMC 2021]

Biogēnu redukcija ir notekūdeņu attīrīšana, kas ir vēl papildus otrējai attīrīšanai un samazina slāpekļa un/vai fosfora un /vai kāda cita piesārņotāja saturu, tādējādi specifiski ietekmējot attīrītā ūdens kvalitāti vai tā pielietojumu, piemēram, attīra no mikrobioloģiskā piesārņojuma vai uzlabo krāsainību – piemēram, organiskā piesārņojuma samazināšana – BSP5 vismaz par 95%, vai ŪSP samazināšana vismaz par 85%, slāpekļa satura – vismaz par 70%, fosfora satura – vismaz par 80%. Šāda attīrīšana 2021.gadā bija nodrošināta ievērojamai daļai notekūdeņu Gulbenes, Ogres un Valmieras novados. Tikai procenta desmitdaļa no notekūdeņiem piedzīvo vienīgi pirmējo attīrīšanu¹⁷.

Pazemes ūdeņu krājumi Vidzemē ir pietiekami, lai nodrošinātu iedzīvotāju, rūpniecības un lauksaimniecības vajadzības pēc dzeramā ūdens. Artēzisko aku stāvoklis reģionā ir krasi atšķirīgs un var izraisīt pazemes ūdeņu piesārņojumu. Iedzīvotāju dzīves vides kvalitātes uzlabošanai svarīgi ir meliorācijas un lietus ūdens kanalizācijas attīstības jautājumi, lai novērstu neattīrītu lietusūdeņu nokļūšanu ūdenstilpēs, upju piesārņotību un teritoriju pārpurvošanos.

3.3.3. GAISA UN TROKŠŅU PIESĀRŅOJUMS

Atmosfēras gaisa kvalitāte

Gaisa kvalitāte Eiropas valstīs ne vienmēr ir nekavējoties uzlabojusies cilvēku izraisīto emisiju (dažādas antropogēnas izcelsmes vielu, gāzu) samazinājumam. Gaisa piesārņojuma problēma ir pietiekoši sarežģīta, turklāt nereti gaisa piesārņojuma avoti meklējami darbībās, kas saistīti ar vides kvalitātes saglabāšanu no citiem virzieniem vai pat nav saistīti ar antropogēnajiem procesiem pēc būtības :

- ne vienmēr novērojama tieša sakarība starp izmešu samazinājumu un gaisu piesārņojošo vielu koncentrācijas samazināšanos gaisā;
- lieli attālumi nav šķērslis gaisa piesārņojuma migrācijai, piesārņojošajām vielām nokļūstot līdz Eiropai no citām valstīm ziemeļu puslodē vai no aktīvākām piesārņojuma veidošanās zonām uz emisiju ziņā neitrālākām, tīrākām teritorijām;
- gaisa piesārņojuma avoti ir dažādi — gan cilvēka (antropogēni), gan dabiskas izcelsmes:

¹⁷ LVĢMC, 2021.

- fosilā (neatjaunojamā) kurināmā patērēšana transporta, loģistikas nozarē, dedzināšana elektroenerģijas ražošanā, rūpniecībā un mājsaimniecībās,
- rūpnieciskie procesi, šķīdinātāju izmantošana, piemēram, ķīmiskā rūpniecība, minerālu rūpniecībā, gaistošu organisko savienojumu emisijas no rūpnīcām;
- lauksaimniecība (aramzemju izdalītās un mājlopu radītās emisijas);
- ūdens attīrīšana;
- dabiski piesārņojuma avoti - vulkāniskie izvirdumi, to radītie pelni, jūras sāls šļakatas, vēja pārpūstas putekļu un smilšu daļiņas no tuksnešiem, piekrastēm, līdzenumiem u.tml.

ES ilgtermiņa mērķi paredz sasniegt tādu gaisa kvalitātes līmeni, kas nerada kritisku ietekmi un risku cilvēku veselībai un apkārtējai videi. Lai samazinātu gaisa piesārņojuma ietekmi un daudzumu, ES izmanto dažādus ietekmes instrumentus — regulējošas direktīvas un tiesību akti, sadarbība un regulas nozarēs, kas atbildīgas par konkrēta veida un liela apjoma gaisa piesārņojumu, finansējums problēmas pētniecībai un risinājumu izstrādei, gan starptautiska, gan reģionāla līmeņa sadarbība dažādu iestāžu un nevalstisko organizāciju starpā, aktualizējot un izglītojot sabiedrību par šo problēmu. ES politikas mērķis ir samazināt gaisa piesārņojuma iedarbību, samazinot emisijas un nosakot ierobežojumus. Rezultāta efektivitāte izsakāma izmērāmos gaisa kvalitātes rādītājos un to atbilstību projicētajām gaisa kvalitātes mērķa vērtībām. 2013.gada beigās Eiropas Komisija pieņēma ierosināto tīra gaisa kvalitātes paketi (*Clean Air Quality Package*), kas sevī ietvēra jaunus pasākumus gaisa piesārņojuma samazināšanai.

Būtisks indikators ietekmei uz veselību ir daļiņu masas koncentrācija un daļiņu izmēri (diametrs <10µm (PM10) un <2,5µm (PM2,5) – ultrasmalkās daļiņas). Lielākajā daļā Eiropas PM 2,5 veido apmēram 50- 70% no PM10. Jāņem vērā, ka ultrasmalkās daļiņas (0,1-1µm) var palikt atmosfērā vairākas dienas vai nedēļas, pakļaujot sevi valdošo vēju gaisa plūsmām un veidojot pārrobežu gaisa piesārņojumu. Antropogēnas izcelsmes PM lielākoties ir saistītas ar automašīnu un citu motoru darbību (dīzeļa, benzīna), cietā kurināmā (ogles, smagās eļļas, biomasas, brūnogles) izmantošanu rūpniecībā un mājsaimniecībās, transportlīdzekļu riepu un bremžu abrazīvu, satiksmes ceļu seguma eroziju, u.c. procesiem. Sekundārās piesārņojuma daļiņas veidojas, reaģējot ķīmiski ar gāzveida piesārņotājiem – slāpekļa oksīdiem (industriālie un loģistikas procesi, satiksme), sēra dioksīdu (lielākā daļa degšanas procesu).

Šīs daļiņas pārsvarā ir smalkās daļiņas. Augsnes un putekļu pacelšanās gaisā arī veicina PM veidošanos¹⁸.

LVĢMC veiktie gaisa kvalitātes novērojumi 2020. gada liecina, ka gaisa kvalitāte Latvijā ir atbilstoša prasībām visās novērošanas stacijās (izņemot Rīgas centru atsevišķos mēnešos, kad palielinās daļiņu PM10 koncentrācija un slāpekļa dioksīda piesārņojums), taču pēc LVĢMC sniegtās informācija par esošo monitoringa tīklu, dati par gaisa kvalitāti Valmierā vai citos reģiona centros nav pieejami, jo pilsētās nav izvietotas gaisa kvalitātes kontroles stacijas, vienīgajai Vidzemes plānošanas reģiona gaisa kvalitātes monitoringa stacijai atrodoties Zosēnos, Cēsu novadā¹⁹.

Vidzemes plānošanas reģionam nav veikts kopējais atmosfēras gaisa piesārņotājvielu izkliežu aprēķins, bet ievērojot līdzīgu aprēķinu un pārskatu informāciju, kas ir sagatavoti gan par visu Latvijas teritoriju, gan pilsētām – piemēram, Rīgai, Jūrmalai, var apgalvot, ka stacionārie avoti nav nozīmīgākais atmosfēras gaisa piesārņotājs. Tāpat kā citviet Latvijā, galvenais gaisa piesārņojuma avots Vidzemes plānošanas reģionā ir autotransports, līdz ar ko, ievērojot gaisa kvalitātes monitoringa datus lielākajās Latvijas pilsētās (Liepājā, Ventspilī, Rīgā, Rēzeknē) iespējams uzskatīt, ka gaisa piesārņotājvielu robežlielumu var tikt pārsniegti arī Vidzemes reģiona lielākajās pilsētās, visdrīzāk Valmierā un Ogrē.

Iespējams nepieciešams pievērst uzmanību gaisa kvalitātei, veicot gaisa piesārņotājvielu izkliežu monitoringu un aprēķinu reģiona lielākajos centros, attiecīgi veicot nepieciešamos pasākumus gaisa kvalitātes uzlabošanai. Tāpat jāņem vērā 2020.gadā apstiprinātais rīcības plāns 2020.-2030.gadam Gaisa piesārņojuma pazemināšanai paredz samazināt gaisa piesārņojuma radīto negatīvo ietekmi uz vidi un cilvēku veselību, kā arī samazināt izmaksas un zaudēto darba laiku, ko veselības problēmu un ārstu apmeklējumu dēļ rada gaisa piesārņojums. Plāns paredz sekmēt siltumnīcefektu izraisīto gāzu samazināšanu un var veicināt inovāciju radīšanu un ātrāku ieviešanu, sevišķi saistībā ar enerģētikas un ekoloģijas tehnoloģijām²⁰.

Trokšņu līmenis

Likumā “Par piesārņojumu” troksnis definēts kā gaisa vidē nevēlamas, traucējošas visu veidu skaņas, kas rada diskomfortu, ietekmē dzirdi un traucē akustisko saziņu. Trokšņa

¹⁸ Pārskats par gaisa kvalitāti Latvijā 2020.gadā. LVĢMC, 2020.

¹⁹ Pārskats par gaisa kvalitāti Latvijā 2020.gadā. LVĢMC, 2020.

²⁰ Ministru kabineta rīkojums Nr. 197. (2020). Par Gaisa piesārņojuma samazināšanas rīcības plānu 2020.-2030. gadam.

avoti ir divējādi – var būt sadzīves troksnis un vides radīts troksnis. Vides troksnis ir nevēlams vai kaitīgs āra troksnis, kas radies cilvēka darbības rezultātā, kas ietver arī dažādu transportlīdzekļu un objektu darbību.

Vides troksni var radīt ceļu un dzelzceļu satiksme, aviosatiksme, industriālie procesi, rūpnieciskā darbība, dažādas trokšņa piesārņojuma iekārtas. Šis ir troksnis, kura raksturs visbiežāk ir visai paredzams, regulārs, tāpēc tā novērtēšanai un iedarbībai izstrādā trokšņa stratēģiskās kartes, pēc kurām arī attiecīgi iespējam plānot un veikt dažādus pasākumus. Atbilstoši likuma Par piesārņojumu 18.1 pantam VAS "Latvijas dzelzceļš" kā publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras pārvaldītājs ir izstrādājis trokšņa stratēģiskās kartes dzelzceļa līniju posmiem, kur 2016. gadā vilcienu satiksmes intensitāte pārsniedza 30 000 vilcienu sastāvu gadā. Vidzemes plānošanas reģionā šādas teritorijas atrodamas tikai Ogres novadā, saistībā ar dzelzceļa līniju Rīga – Lielvārde, kas vilcienu satiksmes ziņā, ir viens no aktīvākajiem dzelzceļa posmiem visā Latvijā. Citviet reģionā pasākumi pret trokšņa piesārņojumu jau veikti preventīvi, iekļaujot pašā projektā tādus risinājumus, kā prettrokšņu sienas, blīvžogi un egļu dzīvžogu stādījumi, kas samazina vides trokšņa piesārņojumu no tā avotu apkārtējā teritorijā. Šādi risinājumi novērojami uz Saulkrastu apvedceļa (Valsts nozīmes galvenā ceļa A1).

Ar sadzīves troksni mēs visbiežāk saprotam troksni, ko rada, cilvēki ikdienā vai izklaides iestādes. Tā izcelsme visbiežāk saesama ar skaļu mūziku, remontdarbiem, cilvēku radītiem izsaučieniem u.tml. darbībām. Trokšņa uztvere ir subjektīva, taču tā pieļaujamo līmeni regulē dažādi normatīvie akti, ja ilgtermiņā troksnis var atstāt sekas arī uz cilvēka veselību. Lai nepieļautu vides piesārņojumu un pārmērīgu trokšņošanu, līdz ar normatīvo regulējumu ir noteikts konkrēts trokšņa līmenis decibelos. Šī līmeņa pasniegšana parasti tiek traktēta kā administratīvs pārkāpums, kas ir attiecīgi sodāms.

Pieļaujamo trokšņu līmeni regulē 2014. gada 7. janvāra MK noteikumi Nr.16. "Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība". Šie noteikumi nosaka, ka pašvaldībām ir tiesības ar saistošajiem noteikumiem noteikt zemākus vides trokšņa robežlielumus atsevišķās teritorijās, izņemot aizsargjoslas gar dzelzceļiem, autoceļiem. Pašvaldība var noteikt iekšējos kārtības noteikumus, kur detalizētāk iztirzāta trokšņošana un kādi sodi par to piemērojami.

Ļoti augstas frekvences trokšņi, piemēram, lidmašīnu radītie, ir izpētīti un ir secināts, ka tie var radīt veselības problēmas, taču šī problēma nav īpaši aktuāla Vidzemes reģionā.

Normatīvie akti Latvijā neregulē zemu frekvenču trokšņu radīšanu un ierobežošanu (piemēram, kondicionieri vai saldēšanas iekārtas pie veikaliem, daudzdzīvokļu mājām un ofisiem).

Attīstot transporta infrastruktūru, degradēto teritoriju pārveidi, jaunu teritoriju attīstību, ražošanas zonām attīstību un paplašināšanos u.tml., ir jāveic trokšņu līmeņu novērtējumi un, ja nepieciešams, jāplāno prettrokšņa pasākumi, atbilstoši pašvaldību teritorijas plānojumam, iedzīvotāju viedoklim, labsajūtai un citiem noteicošiem faktoriem.

3.4. RISKĀ TERITORIJAS

Reģionā atrodas ūdens erozijas, pazemes ūdeņu piesārņojuma, applūšanas un paaugstinātas ugunsbīstamības riska teritorijas. Salīdzinot ar citiem reģioniem, Vidzemē ir mazāk valsts nozīmes un reģionālas nozīmes paaugstinātas bīstamības objektu. Atbilstoši Ministru kabineta 2021. gada 21. janvāra noteikumiem Nr. 46 "Paaugstinātas bīstamības objektu saraksts" Vidzemes plānošanas reģionā atrodas šādi paaugstinātas bīstamības objekti:

- A kategorijas objekti ir SIA "Latvijas Propāna gāze" sašķidrinātās naftas gāzes terminālis Valmierā un AS "Latvenergo" Ķeguma HES (kopumā valstī ir 44 šādi objekti);
- B kategorijas objekti ir AS "VALMIERAS STIKLA ŠĶIEDRA" uzņēmuma ražotne Valmierā, SIA "East-West Transit" naftas produktu bāzes Cēsīs un Valmierā, kā arī SIA "Linde Gas" gaisa sadales rūpnīca Valmierā un propāna dzelzceļa terminālis Lapotnēs Limbažu novadā Skultes pagastā (kopumā valstī ir 39 šādi objekti);
- C kategorijas objekti ir degvielas uzpildes stacijas, kuri valstī kopumā 2021.gadā uzskaitīti 385. Pai visiem Vidzemes novadiem kopumā atzīmēti 55 šādi objekti.

Būtiskākie reģionālas nozīmes paaugstinātas bīstamības objekti Vidzemē ir hidroelektrostacijas, plūdu apdraudētās vietas un maģistrālie gāzes vadi.

Vidzemē atrodas vairāk kā 50 dažādas hidrotehniskās būves, starp tām gan mazās HES, gan polderi. No mazajām HES lielākā daļa iekļaujas B drošuma klases hidroelektrostaciju hidrotehnisko būvju kategorijā. "B" un "C" klasē ietilpst būves, kuru avāriju rezultātā nerodas draudi fiziskās personas dzīvībai un veselībai, taču tiek nodarīts zaudējums fizisko un juridisko personu īpašumam un kaitējums videi vai arī šis zaudējums ir nenozīmīgs. Polderi izveidoti pie Burtnieku un Lubāna ezeriem.

Izstrādāto purvu rekultivācija ir aktuāla vairākiem purvu masīviem Vidzemē, piemēram, Sedas tīrelim. Pēc kūdras ieguves noslēguma, pastāv būtiski draudi izstrādātās zemes degradācijai vai applūšanai, tādēļ jāizskata teritorijas renaturalizācija, apmežošana vai pielāgošana lauksaimniecības vajadzībām.

Reģionu šķērso maģistrālais gāzes vads Izborska – Inčukalna pazemes gāzes krātuve un tā atzars Vireši-Tallina. Uz šo gāzes vadu trases izvietotas kopumā 7 gāzes regulēšanas stacijas. Gāzes vads atrodas tuvu vairākām Vidzemes pilsētām, tostarp Valmierai.

Riska objekti klasificēti atbilstoši riska avotam²¹:

- Ražošanas avāriju riska objekti – gan stacionārie ķīmisko produktu ražošanas, pārstrādes un uzglabāšanas objekti - minerālmēslu noliktavas, amonjaka saldēšanas iekārtas pienotavās u.c., gan teritorijas, kuras var tikt ietekmētas pārrobežu darbības rezultātā (piem., Sanktpēterburgas atomelektrostacijas noplūdes gadījums);
- Transporta riski – maģistrālais gāzes vads (gāzes vadi Vireši – Tallina un Izborska – Inčukalna pazemes gāzes krātuve un tā atzari), dzelzceļi (Meitene – Lugaži), valsts galvenie autoceļi (caur reģionu ejošie A1, A2, A3, A6, P80);
- Vides apsaimniekošanas rezultātā radītie riski – gan pazemes ūdeņu piesārņojuma riska teritorijas – vecās sadzīves atkritumu izgāztuves, vecās artēziskās akas, bijušās PSRS armijas karaspēka bāzes (Galgauskā) un teritorijas, gan ar virszemes ūdeņu izmantošanu saistītie riski – slūžas, mākslīgie ezeri;
- Ugunsbīstamības riska teritorijas – naftas bāzes (Madonā, Valkā, Gulbenē), degvielas uzpildes stacijas un gāzes uzpildes stacijas (Valmierā), sadzīves atkritumu izgāztuves, kokapstrādes uzņēmumi, meži, purvi un pļavas uz kūdras slāņiem, dzelzceļa teritorijai pieguļošie meži, kūdras purvi. Paaugstinātas ugunsbīstamības riska teritorijas ir lielie saimnieciski nozīmīgie mežu masīvi reģiona ziemeļrietumos un rekreācijas meži Gaujas nacionālā parka teritorijā un pie lielākajām pilsētām. Negatīvi ietekmēt vides kvalitāti un radīt lielus materiālus zaudējumus var purvu degšana – reģionā tie aizņem ievērojamas teritorijas, un tiek izmantoti gan rūpnieciskai kūdras ieguvei, gan rekreācijai un tūrismam. Ik gadus materiālus zaudējumus rada kūlas dedzināšana;
- vidi nelabvēlīgi ietekmējošie mazie HES (Augstāres un Ilzēnu HES uz Gaujas, Kalnakārklū uz Kujas, Vecpiebalgā HES uz Orisāres, Ērgļu HES uz Ogres);

²¹ VPR teritorijas plānojums 2007-2017

Dabas procesu izraisītā riska objekti:

Applūšanas riska teritorijas (Lubānas līdzenuma teritorijas un Zvidzienes polderis, Gaujas upes baseins). Visbiežāk applūšanas situācijas vērojamas pavasaros, arī pēc ilgstošām lietavām vasarās vai rudenos. Sakarā ar Vidzemes reģiona attālumu no jūras un teritoriju absolūto augstumu, salīdzinoši mazāka ir ZR vētru ietekme, tomēr jūras uzplūdu rezultātā var ievērojami paaugstināties ūdens līmenis Salacas lejtecē Salacgrīvas teritorijā. Burtnieks ir viens no 6 lielajiem ezeriem, kurš var radīt applūšanas apdraudējumu apkārtējām teritorijām;

Eksogēnie ģeoloģiskie procesi - upju sānu un dziļuma erozija (galvenokārt Gaujas un tās pieteku ieleju nogāzēs), vēja erozijas procesi (galvenokārt Vidzemes un Alūksnes augstienēs), karsta un sufozijas riska teritorijas (pie Braslas ielejas Straupes apkārtnē, pie Līgatnes, Kazugrava pie Cēsīm u.c.). Atšķirība no Kurzemes jūras piekrastes, Vidzemes jūrmalā nav novērojama izteikta krasta atkāpšanās, tomēr atsevišķās vietās vētru laikā norisinās krasta erozija;

- Invazīvo sugu dominance, piemēram, lielās latvāņu platības, kas raksturīgas Vidzemei, kā arī Spānijas kailgliemežu ienākšana Vidzemē, kas notikusi lielā mērā pateicoties klimata pārmaiņām;
- Lielie mitrāju masīvi (Lubāna klāni, Sedas purvs) – populārākās putnu migrācijas vietas – risks infekciju izplatība;
- Nepietiekami koptu un uzturētu mežiem un krūmiem klāto platību īpatsvara pieaugums - kā risks inficēto (ērču encefalīts, laima slimība) ērcu izplatībai;
- epidēmisko risku teritorijas – bijušās Sibīrijas mēra kapsētas un bijušās fermas, kurās tikusi reģistrēta dzīvnieku saslimšana.

Latvijas vides, ģeoloģijas un metroloģijas centra uzturētajā Piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu reģistrā Vidzemes plānošanas reģiona teritorijā pirms ATR2021 norādīta informācija par 24 piesārņotām, 596 potenciāli piesārņotām un 56 vietām, kas nav potenciāli piesārņotas²².

²² Piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu reģistrs, LVĢMC

4. IESPĒJAMĀS IZMAIŅAS, JA PLĀNOŠANAS DOKUMENTS NETIKTU ĪSTENOTS

VPR AP2027 ir reģionāla līmeņa plānošanas dokuments, kurā noteiktas rīcības un izvirzīti uzdevumi vidēja termiņa un ilgtermiņa mērķu sasniegšanai. Ja plānošanas dokuments netiktu īstenots, kavētos gan reģiona ekonomiskā attīstība, gan videi draudzīgu darbību ieviešana, gan citi, reģionam būtiski procesi.

Dokumentā uzsvērtā sabiedrības izglītošanas nozīme, tostarp, labai draudzīgā dzīvesveida jomā. Bez organizētiem kursiem un semināriem, izdales materiāliem un citiem informācijas nesējiem, šis process aizņemtu ievērojami garāku laika periodu.

Dokuments iekļauj videi draudzīgāku lauksaimniecības, mežsaimniecības un rūpnieciskās ražošanas politiku, paredzot vienotus mehānismus informācijas apritē. Ja dokuments netiktu īstenots, mazinātos labo piemēru apmaiņa un kopīga sasniedzama mērķa vīzija. Dokuments paredz koordinētu cīņu ar invazīvo sugu izplatību.

Dokumentā norādīti konkrēti sasniedzami uzdevumi videi draudzīgākas infrastruktūras izveidē, transporta izvēlē un pārvietošanās mobilitātē, paredzot strauju videi draudzīgāku pārvietošanās veidu attīstību. Bez dokumenta īstenošanas šis process turpinātu attīstīties gausāk, visticamāk ļoti atšķirīgos tempos dažādos Vidzemes reģionos.

Dokuments paredz uzlabot atkritumu savākšanas, šķirošanas un pārstrādes rādītājus, arī šo procesu veicināšanā liela nozīme ir sabiedrības izglītošanā. Dokumenta neīstenošana ievērojami palēninātu šādu mērķu sasniegšanu. Dokuments uzsver pielāgošanās nozīmi klimata pārmaiņām, kā arī sniedz risinājumus klimatneitralitātes sasniegšanai, šo mērķu īstenošanā liela nozīme būs sadarbībai starp pašvaldībām un uzņēmējiem. Klimata pārmaiņas jau šobrīd atstāj ievērojamu iespaidu uz vidi.

5. STARPTAUTISKIE UN NACIONĀLIE VIDES AIZSARDZĪBAS MĒRĶI

Starptautiskie un nacionālie mērķi vides aizsardzības jomā, kas ietverti noslēgtajās starpvalstu Konvencijās un Eiropas Savienības direktīvās, noteiktas nacionālajos politikas dokumentos, ir jāņem vērā, gan veicot SIVN un Vides pārskata sagatavošanu, gan NAP2027 ieviešanas periodā. Īstenojot konkrētas aktivitātes un projektus, ir jānodrošina virzība uz vides aizsardzības mērķu sasniegšanu.

SIVN mērķis ir apzināt plāna un tā realizācijas pasākumu ietekmi uz vidi, veicināt sabiedrības līdzdalību vides pārskata sagatavošanā, sabiedrības iesaistīšana vides pārskata apspriešanā un konsultāciju veikšana, vides pārskata un tā apspriešanas rezultātu ņemšana vērā plānošanas dokumenta sagatavošanā un izmantošana lēmumu pieņemšanai. NAP2027

5.1. STARPTAUTISKIE VIDES AIZSARDZĪBAS MĒRĶI

3.10. att. ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi (tostarp vides aizsardzības mērķi) 2030. gadam. [Avots: NAP 2027]

Eiropas vides politikas pamatā ir piesardzības princips, preventīvas darbības princips un princips, ka piesārņojums ir jānovērš, novēršot tā cēloni, kā arī princips “piesārņotājs maksā”. Daudz gadu vides rīcības programmas nosaka sistēmu turpmākai rīcībai visās vides politikas jomās.

7. Vides rīcības programma.

Starptautiskie vides aizsardzības mērķi ir noteikti Eiropas Padomes un Parlamenta 2013. gadā pieņemtajā Septītajā Vides rīcības programmā (VRP2020 jeb 7. VRP) laika posmam līdz 2020. gadam "Labklājība dzīve ar pieejamajiem planētas resursiem".

7. VRP definētais ilgtermiņa redzējums: "2050. gadā mēs dzīvosim labi planētas ekoloģisko iespēju robežās. Mūsu labklājības un veselīgas vides pamatā būs novatoriska aprites ekonomika, kurā nekas netiek izšķērdēts un dabas resursi tiek pārvaldīti ilgtspējīgi un bioloģiskā daudzveidība ir aizsargāta, augstu vērtēta un atjaunota tā, lai uzlabotu sabiedrības izturētspēju. Zemais oglekļa dioksīda emisiju līmenis jau sen būs atsaistīts no resursu izmantojuma, nosakot virzību uz drošu un ilgtspējīgu globālo sabiedrību." NAP 2027 savā darbības periodā līdz 2027.g. paredzēts risināt ilgtermiņa redzējuma 2050.g. tēmas attiecībā uz inovācijām un zinātnes pētījumiem balstītu ekonomiku, kas ir vērsta uz oglekļa emisiju mazināšanu, resursu ilgtspējīgu izmantošanu.

VRP2020 ietvertie prioritārie mērķi:

- aizsargāt, saglabāt un paplašināt Savienības dabas kapitālu;
- padarīt Savienību par resursu izmantošanas ziņā efektīvu, zaļu un konkurētspējīgu ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni;
- aizsargāt Savienības iedzīvotājus no vides radītās ietekmes un no apdraudējuma veselībai un labklājībai;
- maksimāli izmantot priekšrocības, ko piedāvā Savienības vides tiesību akti, uzlabojot to īstenošanu;
- uzlabot zināšanas par vidi un paplašināt pierādījumu bāzi politikā;
- nodrošināt ieguldījumus saistībā ar vides un klimata politiku un uzņemties atbildību par sabiedrības darbības radītajām izmaksām vides jomā;
- labāk integrēt vides jautājumus citās politikas jomās un nodrošināt saskaņotību jaunas politikas veidošanā;
- padarīt Savienības pilsētas ilgtspējīgākas;
- palīdzēt Savienībai efektīvāk risināt starptautiskas vides un klimata problēmas.

Programmā ir noteiktas trīs prioritārās jomas, kurās nepieciešama aktīvāka rīcība, lai aizsargātu dabu un stiprinātu ekoloģisko izturētspēju, veicinātu resursu izmantošanas ziņā efektīvu izaugsmi ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni un mazinātu draudus iedzīvotāju

veselībai un labklājībai saistībā ar piesārņojumu, ķīmiskajām vielām un klimata pārmaiņu ietekmi:

- Pirmā rīcības joma ir saistīta ar “dabas kapitālu” – sākot ar auglīgu augsni un ražīgām zemēm un jūrām līdz tīram ūdenim un gaisam – kā arī ar bioloģisko daudzveidību, kas to atbalsta.
- Otrā rīcības joma attiecas uz nosacījumiem, kas palīdzēs pārveidot ES par resursu izmantošanas ziņā efektīvu ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni.
- Trešā joma risina ar cilvēku veselību un labklājību saistītās problēmas, piemēram, gaisa un ūdens piesārņojuma, pārmērīga trokšņa un toksisko ķīmikāliju radītās problēmas.

8. Vides rīcības programma.

2021. gada pavasarī ES Padomes dalībvalstu pastāvīgie pārstāvji apstiprināja 8. vides rīcības programmas (8. VRP) izstrādes uzsākšanu, kas būs saistošs dokuments vides un klimata veidošanā un īstenošanā līdz 2030. gadam.

8. VRP mērķis ir zaļo pāreju paātrināt taisnīgi un iekļaujoši ar 2050. gada ilgtermiņa mērķi "labklājīga dzīve planētas iespēju robežās", kas pieteikta jau 7. VRP. Šēsi 8. VRP tematiskie prioritārie mērķi attiecas uz siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu, spēju pielāgoties klimata pārmaiņām, izaugsmes modeli, kas planētai atdotu vairāk nekā no tās ņemtu, nulles piesārņojuma ieceri, bioloģiskās daudzveidības aizsardzību un atjaunošanu un tādu svarīgu vides un klimata noslogojumu mazināšanu, kas saistīti ar ražošanu un patēriņu.

ES stratēģija par pielāgošanos klimata pārmaiņām.

Šīs stratēģijas pamatmērķis ir sekmēt Eiropas noturību pret klimata pārmaiņām. Tas nozīmē, ka ir jāuzlabo gatavība un spēja reaģēt uz klimata pārmaiņu ietekmi pašvaldību, reģionālā, valsts un ES līmenī, jāizstrādā saskaņota pieeja mērķa sasniegšanai un jāpanāk lielāka pasākumu koordinētība. ES stratēģija par pielāgošanos klimata pārmaiņām ir izstrādāta, lai Eiropa kļūtu noturīgāka pret klimata pārmaiņām. Tā veicina koordināciju un informācijas apmaiņu starp dalībvalstīm un atbalsta šo jautājumu integrēšanu visās attiecīgajās ES politikas jomās.

Parīzes nolīgums.

Nolīguma mērķi:

- Noturēt pasaules vidējās temperatūras pieaugumu būtiski zem 2°C robežas (un censties to ierobežot 1,5°C robežās).
- Sekmēt investīciju novirzi saskaņā ar oglekļa mazietilpīgu un pret klimata pārmaiņām noturīgu attīstību.
- Uzlabot pielāgošanos klimata pārmaiņu negatīvajām ietekmēm un sekmēt noturīgumu pret klimata pārmaiņām.
- Sasniegt līdzsvaru starp antropogēnajām siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijām un SEG emisiju uztveršanu 21.gs. II pusē.

Stratēģiskais dokuments „Eiropa 2020”.

ES Padome 2010. gada 17. jūnijā ir apstiprinājusi Eiropa 2020 stratēģiju un tās galvenos elementus - ES līmeņa kvantitatīvos mērķus 2020. gadam. Galvenais „ES 2020” stratēģijas mērķis ir veicināt izaugsmi un nodarbinātību ES kopumā un katrā ES dalībvalstī atsevišķi. „ES 2020” stratēģijai ir trīs galvenās prioritātes: gudra, ilgtspējīga un iekļaujoša izaugsme. Lai sasniegtu augstākminētās prioritātes, „ES 2020” stratēģijai ir pieci kvantitatīvie mērķi, kuri aptver nodarbinātības politikas, pētniecības un inovācijas politikas, enerģētikas un klimata pārmaiņu politikas, izglītības politikas un sociālās politikas jomas. „ES 2020” stratēģija balstās uz Integrētajām vadlīnijām, uz kā pamata ES dalībvalstis gatavo nacionālās reformu programmas „ES 2020” stratēģijas.

Attiecībā uz NAP2027 plānotajām prioritātēm un rīcības virzieniem dokumentā noteikts pamatmērķis: “Samazināt siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas vismaz par 20 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni vai par 30 %, ja tam ir atbilstoši nosacījumi, palielināt līdz 20 % atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanu galīgajā enerģijas patēriņā un par 20 % palielināt energoefektivitāti.”.

Starptautiskā un ES līmeņa vides aizsardzības politikas plānošanas dokumentu darbības termiņš beigsies 2020. gadā. Līdz ar to SIVN attiecībā uz laika periodu no 2021.-2027. gadam vides aizsardzības mērķus ir iespējams izvērtēt atbilstoši pieejamai informācijai par šim periodam izvirzāmajiem mērķiem, piemēram, 8VRP.

Klimata un enerģētikas politikas satvars laikposmam no 2020. gada līdz 2030. gadam.

Tas ir ES saistību kopums saskaņā ar Parīzes nolīgumu, ES ir apņēmusies līdz 2030. gadam sasniegt šādus mērķus: 1) samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas vismaz par 40 %

salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni, 2) uzlabot energoefektivitāti par 27 % un 3) palielināt atjaunojamo energoresursu īpatsvaru līdz 27 % no galapatēriņa. Politikas satvars 2030. gadam ir veidots, turpinot izvērst Eiropa 2020 stratēģijas mērķus.

Ceļvedis virzībai uz konkurētspējīgu ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni 2050. g.

Dokumentā ir noteikts ilgtermiņa mērķis samazināt SEG emisijas par 80%.

ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģija līdz 2020. gadam.

Stratēģijas mērķis ir līdz 2020. gadam apturēt bioloģiskās daudzveidības izzušanu un ekosistēmu pakalpojumu degradēšanos Eiropas Savienībā (ES), nosakot sešus prioritārus uzdevumus:

- saglabāt un atjaunot dabu;
- uzturēt un uzlabot ekosistēmas un to pakalpojumus;
- nodrošināt lauksaimniecības un mežsaimniecības ilgtspējību;
- nodrošināt zvejas resursu ilgtspējīgu izmantošanu;
- apkarot invazīvas svešzemju sugas;
- risināt globālās bioloģiskās daudzveidības krīzi.

Stratēģijā ir noteikts arī ES ilgtermiņa redzējums “līdz 2050. gadam Eiropas Savienības bioloģiskā daudzveidība un tās sniegtie ekosistēmu pakalpojumi – tās dabas kapitāls – tiek aizsargāti, novērtēti un pienācīgi atjaunoti bioloģiskai daudzveidībai piemītošās vērtības dēļ, un tāpēc, ka tie būtiski sekmē cilvēku labklājību un ekonomisko uzplaukumu, tādējādi novēršot katastrofālas izmaiņas, kuras izraisa bioloģiskās daudzveidības samazināšanās.”

Konvencija par bioloģisko daudzveidību – Riodežaneiro konvencija (1992.).

Šīs konvencijas līgumslēdzēju pušu konferences sanāksmē, kas 2010. gadā notika Nagojā (Aiči prefektūrā Japānā), tika pieņemts pārskatītais stratēģiskais plāns (10. konferences (COP 10) lēmums X/2), kurā iekļauti AICHI mērķi bioloģiskās daudzveidības jomā, (t.i., 20 tālejoši mērķrādītāji, kas organizēti piecos stratēģiskos mērķos, lai līdz 2020. gadam panāktu bioloģiskās daudzveidības aizsardzību, kas ir daļa no stratēģiskā bioloģiskās daudzveidības plāna laikposmam no 2011. līdz 2020. gadam.

2011. gadā Eiropas Komisija tos integrēja Eiropas bioloģiskās daudzveidības stratēģijā laika posmam līdz 2020. gadam (skatīt tālāk turpmāk šajā nodaļā). Citā starpā AICHI 11.

mērķī noteikts, ka "līdz 2020. gadam vismaz 17% sauszemes un iekšējo ūdens teritoriju un 10% piekrastes un jūras teritoriju, īpaši teritorijas, kam ir liela nozīme bioloģiskajā daudzveidībā un ekosistēmu pakalpojumos, tiek saglabāti, izmantojot efektīvus un vienlīdzīgi pārvaldītas, ekoloģiski reprezentatīvas un labi savienotas aizsargājamo teritoriju sistēmas, kas tiek integrētas plašākā ainavā."

Eiropas ainavu konvencija (Florence, 2000).

Konvencijas mērķis ir veicināt ainavu aizsardzību, pārvaldību un plānošanu, kā arī organizēt sadarbību par ainavu jautājumiem Eiropā. Konvencija attiecas gan uz sauszemes un jūras teritorijām, gan iekšējiem ūdeņiem un ietver dabiskās, kā arī lauku, pilsētu un piepilsētu teritorijas.

Konvencija par Baltijas jūras reģiona jūras vides aizsardzību – Helsinku konvencija (HELCOM) (1974., 1992.).

Helsinku konvencija apvieno visas valstis, kuras apdzīvo Baltijas jūras krastu, kopīgai darbībai pret jūras piesārņojumu. Konvencijas mērķis - samazināt, aizkavēt un novērst Baltijas jūras vides piesārņošanu, sekmēt Baltijas jūras vides atveseļošanu un tās ekoloģiskā līdzsvara uzturēšanu.

Eiropas Savienības stratēģija Baltijas jūras reģionam.

Stratēģija ir pirmā ES iekšējā stratēģija Eiropas makroreģionam, kuras pamatā ir inovatīva un integrēta ilgtermiņa pieeja ES politiku īstenošanai Baltijas jūras reģionā. Tā aptver astoņas ES dalībvalstis Baltijas jūras reģionā – Dāniju, Igauniju, Latviju, Lietuvu, Poliju, Somiju, Vāciju un Zviedriju.

Kopš 2012. gada ir definēti trīs vispārējie Stratēģijas mērķi – 'Glābt jūru', 'Apvienot reģionu' un 'Celt labklājību'.

Zem katra no vispārējiem mērķiem ir definēti apakšmērķi, kas precizē sasniedzamo rezultātu. Vispārējo mērķu sasniegšanai noteikti uzdevumi:

- Veicināt vides ilgtspēju reģionā;
- Kāpināt Baltijas jūras reģiona ekonomisko izaugsmi un labklājību;
- Sekmēt Baltijas jūras reģiona pieejamību un pievilcību;
- Vairojot Baltijas jūras reģiona drošību.

Stratēģijas īstenošana balstās uz Rīcības plānu, kurš tiek regulāri atjaunots. 2017. gada 29. martā Eiropas Komisija izplatīja Rīcības plāna aktualizētu redakciju, kurā ir ietvertas 13 politikas jomas un 4 horizontālās darbības.

5.2. NACIONĀLIE VIDES AIZSARDZĪBAS MĒRĶI

Latvijā, īstenojot ES mērķus un klimata pārmaiņu jomā, ir izstrādāts un Ministru kabinetā apstiprināts “Par Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plānu laika posmam līdz 2030. gadam”(MK 17.07.2019. rīkojums Nr.380), sagatavots iesniegšanai Eiropas Komisijā izvērtējumam Latvijas Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021. – 2030.gadam projekts, izstrādē atrodas “Latvijas oglekļa mazietilpīgas attīstības stratēģija 2050.gadam”. Šie dokumenti attiecas uz NAP2027 izvirzīto stratēģisko mērķu un prioritāšu mērķu sasniegšanu.

Latvijas vides politikas hierarhija.

3.11. att. Latvijas vides politikas hierarhija

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030.

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija (Latvija2030) ir hierarhiski augstākais ilgtermiņa attīstības plānošanas dokuments valstī. Nacionālais attīstības plāns ir hierarhiski

augstākais vidēja termiņa attīstības plānošanas dokuments, kam ir jāsekmē Latvija2030 izvirzīto mērķu sasniegšana.

Latvija2030 kā vienu no mērķiem izvirza - būt ES līderei dabas kapitāla saglabāšanā, palielināšanā un ilgtspējīgā izmantošanā, nosakot tādus prioritāros ilgtermiņa rīcības virzienus, kā dabas kapitāla pārvaldība, tirgus instrumentu izveide ekosistēmu pakalpojumiem, dabas aktīvu kapitalizēšana un ilgtspējīga dzīvesveida veicināšana.

Latvijas Nacionālais attīstības plāns (2021-2027).

NAP2027 prioritātē “Kvalitatīva dzīves vide un teritoriju attīstība” akcentēta bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un NAP2027 iekļauti bioloģiskā daudzveidības indikatori attiecībā uz aizsargājamo biotopu labvēlīgu aizsardzības stāvokli, putnu indeksiem.

NAP2027 Baltijas jūras piekraste ir akcentēta kā nacionālo interešu telpa, kurā līdz valsts teritoriju realizējami NAP2027 mērķi, prioritātes, rīcības virzieni un to sasniegšanai izvirzītie uzdevumi.

Vides politikas pamatnostādnes (2021-2027).

Vides politikas kontekstā aktuālākā ir prioritāte “Kvalitatīva dzīves vide un teritoriju attīstība”, kurai ir noteikti četri rīcības virzieni:

- Daba un vide – “Zaļais kurss”
- Tehnoloģiska vide un pakalpojumi
- Līdzsvarota reģionālā attīstība
- Mājokļi

Rīcības virzienam “Daba un vide – “Zaļais kurss”” ir noteikti **trīs mērķi**:

- Oglekļa mazietilpīga, resursu efektīva un klimatnoturīga attīstība, lai Latvija sasniegtu klimata, enerģētikas, gaisa piesārņojuma samazināšanas, ūdeņu stāvokļa uzlabošanās un atkritumu apsaimniekošanas nacionālos mērķus un nodrošinātu vides kvalitātes saglabāšanu un uzlabošanu un īstenotu drošas un kvalitatīvas, tai skaitā bioloģiskas pārtikas apriti, kā arī dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu.
- Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, kas balstīta zinātniskajos pētījumos, līdzsvarojot ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās intereses.
- Īstenota vides, ilgtspējīgas dabas resursu apsaimniekošanas un enerģētikas politika, kas balstīta uz taisnīgumu un savstarpējo uzticēšanos, sabiedrības

atbalstu dabas un klimata aizsardzības pasākumiem, nosakot skaidrus un atklātus valsts un iedzīvotāju sadarbības modeļus un iesaistīšanos lēmumu pieņemšanā.

Latvijas vides politikas pamatnostādnes ir vides aizsardzības nozares vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments. Vides politikas pamatnostādņu virzība tiek nodrošināta ar vairāku atsevišķi jomu politikas rīcību dokumentiem, kuri izstrādāti atsevišķās jomās. Tie kopā veido kompleksu ceļa karti labu vides stāvokļu nodrošināšanā Latvijā.

Vides politikas pamatnostādņu mērķi 2021.-2027. gadam izriet no NAP2027 vadmotīviem un stratēģiskiem mērķiem un vides aizsardzības sistēmas prioritātēm periodā līdz 2030. gadam. Tie ir:

- Virzīties uz klimatneitralitāti un klimatnoturīgumu;
- Veicināt ilgtspējīgu resursu izmantošanu un pāreju uz aprites ekonomiku;
- Saglabāt un atjaunot ekosistēmas un bioloģisko daudzveidību;
- Samazināt piesārņojumu.

Latvijas nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.-2030.gadam.

Plāna ilgtermiņa mērķis ir, uzlabojot enerģētisko drošību un sabiedrības labklājību, ilgtspējīgā, konkurētspējīgā, izmaksu efektīvā, drošā un uz tirgus principiem balstītā veidā veicināt klimatneitrālas tautsaimniecības attīstību. Lai īstenotu mērķi ir nepieciešams: 1) Veicināt resursu efektīvu izmantošanu, kā arī to pašpietiekamību un dažādību; 2) Nodrošināt resursu, un it īpaši fosilu un neilgtspējīgu resursu, patēriņa būtisku samazināšanu un vienlaicīgu pāreju uz ilgtspējīgu, atjaunojamu un inovatīvu resursu izmantošanu, nodrošinot vienlīdzīgu pieeju energoresursiem visām sabiedrības grupām; 3) Stimulēt tādas pētniecības un inovāciju attīstību, kas veicina ilgtspējīgas enerģētikas sektora attīstību un klimata pārmaiņu mazināšanu.

Līdz 2030. gadam Latvijas mērķi plānoti šādi:

- SEG emisiju samazināšanas mērķis (% pret 1990.g.): -55
- Ne-ETS darbības (% pret 2005.g.): -6
- ZIZIMM uzskaites kategorijas (milj.t.): - 3,1
- Enerģijas, kas ražota no AER īpatsvars enerģijas bruto gala patēriņā (%): 50
- Enerģijas, kas ražota no AER, īpatsvars enerģijas bruto galapatēriņā transportā (%) 7

- Moderno biodegvielu īpatsvars enerģijas bruto galapatēriņā transportā (%): 3,5
- Energoefektivitātes pieaugums (%): Konkrēts mērķis Latvijas Nacionālajā enerģētikas un klimata plānā nav izvirzīts
- Valsts obligātais mērķis – uzkrātais gala enerģijas ietaupījums (Mtoe): 1,76
- Ēku atjaunošanas mērķis (kopā renovēti, m²): 500 000
- Importa īpatsvars bruto iekšzemes enerģijas patēriņā (t.sk. bunkurēšana) (%): 30 - 40
- Starpsavienojumu jauda (% pret uzstādīto ģenerējošo jaudu): 60
- Ieguldījumi P&A (% no IKP): >3
- Ieguldījumi P&A Plāna mērķu sasniegšanai (% no kopējiem ieguldījumiem P&A): >25
- Inovatīvu produktu apgrozījums (% no kopējā apgrozījuma): >14
- Globālās konkurētspējas indekss (vieta pasaulē): augstāk par 42

Vides aizsardzības likums.

Vides aizsardzības likuma mērķis ir nodrošināt vides kvalitātes saglabāšanu un atjaunošanu, kā arī dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu. Šī likuma nosacījumi piemērojami arī attiecībā uz Latvijas kontinentālo šelfu un ekskluzīvo ekonomisko zonu.

Vides politiku valstī veido un lēmumus, kas var ietekmēt vidi vai cilvēku veselību, pieņem, ievērojot šādus vides aizsardzības principus:

- princips "piesārņotājs maksā" — persona sedz izdevumus, kas saistīti ar tās darbības dēļ radīta piesārņojuma novērtēšanu, novēršanu, ierobežošanu un seku likvidēšanu;
- piesardzības princips — ir pieļaujams ierobežot vai aizliegt darbību vai pasākumu, kurš var ietekmēt vidi vai cilvēku veselību, bet kura ietekme nav pietiekami izvērtēta vai zinātniski pierādīta, ja aizliegums ir samērīgs līdzeklis, lai nodrošinātu vides vai cilvēku veselības aizsardzību. Principu neattiecinā uz neatliekamiem pasākumiem, ko veic, lai novērstu kaitējuma draudus vai neatgriezenisku kaitējumu;
- novēršanas princips — persona, cik iespējams, novērš piesārņojuma un citu videi vai cilvēku veselībai kaitīgu ietekmju rašanos, bet, ja tas nav iespējams, novērš to izplatīšanos un negatīvās sekas;
- izvērtēšanas princips — jebkuras tādas darbības vai pasākuma sekas, kas var būtiski ietekmēt vidi vai cilvēku veselību, jāizvērtē pirms attiecīgās darbības vai

pasākuma atļaušanas vai uzsākšanas. Darbība vai pasākums, kas var negatīvi ietekmēt vidi vai cilvēku veselību arī tad, ja ievērotas visas vides aizsardzības prasības, ir pieļaujams tikai tad, ja paredzamais pozitīvais rezultāts sabiedrībai kopumā pārsniedz attiecīgās darbības vai pasākuma nodarīto kaitējumu videi un sabiedrībai.

Veidojot vides politiku un pieņemot lēmumus, ievēro arī Reģionālās attīstības likumā noteiktos reģionālās attīstības pamatprincipus.

6. PLĀNOŠANAS DOKUMENTS UN TĀ IESPĒJAMO ALTERNATĪVU ĪSTENOŠANAS BŪTISKĀS IETEKMES UZ VIDI NOVĒRTĒJUMS

Prioritāte C1. Pieejama izglītība

Rīcības virziens 1) Sadarbība izglītības pieejamības un kvalitātes nodrošināšanā visos izglītības līmeņos

Rīcības virziens 2) Izglītības, prasmju un mūžizglītības piedāvājuma atbilstība darba tirgus prasībām un tendencēm

Rīcības virziens 3) Kvalitatīvas un mūsdienīgas izglītības vides attīstība

Ietekmes uz vidi novērtējums: Nav novērojamas rīcības, kas atstās tiešu ietekmi uz vidi, tomēr tūrisma un atpūtas pakalpojumu sniedzēju zināšanu un prasmju attīstība veicinātu ne vien zināšanas par videi draudzīgiem tūrisma nosacījumiem, bet arī prasmes tos ievērot un izskaidrot. Transporta nodrošinājums nokļūšanai skolā veicinās videi draudzīgāku mobilitāti (sīkāk aplūkota prioritātē #3), bet digitalizācija samazinās mācību procesā radušos atkritumu apjomu.

Prioritāte C2. Droša, iekļaujoša un vesela sabiedrība

Rīcības virziens 1) Veselības veicināšanas un aprūpes pakalpojumu pieejamības attīstība

Ietekmes uz vidi novērtējums: Rīcības virziens paredz sabiedrības veselības veicināšanu, palielinot kvalitatīvas vietējās izcelsmes pārtikas pieejamību patērētājiem, kā arī izglītojot par veselīgu uzturu. Vietējās izcelsmes pārtikas patēriņš arī samazinās izmaksu, izmešu un atkritumu apjomu, kas saistīts ar pārtikas produktu transportēšanu un iepakojumu. Vietējās izcelsmes pārtikas ražošanai un izplatīšanai jāpielāgo teritorijas (piem. labvēlīgs teritoriālais plānojums un infrastruktūra - lauku ceļu kvalitāte, vietējo produktu tirdzniecībai paredzēti tirgus laukumi reģionālajos centros u.tml.). Pozitīvu ietekmi uz vidi var atstāt videi draudzīgu peldvietu attīstīšana, tomēr, palielinoties peldētpratēju skaitam, palielināsies antropogēnā slodze peldvietās un teritorijās ap tām.

Ja plānošanas dokuments netiek īstenots: Joprojām nozīmīgu daļu ikdienas pārtikas produktu Vidzemē sastāda reģionā importētie, saglabājot slodzi atkritumu apsaimniekošanā un pārstrādē. Neatrodot pielietojumu, daļa pārtikas audzēšanā un ražošanā izmantojamā zeme var tikt atstāta novārtā, to pārņemot krūmājiem, mežam. Trūkstot labiekārtotām drošajām pludmalēm, daudzviet turpināsies spontānu pludmaļu veidošanās, kas nelabvēlīgi ietekmē to vidi.

Alternatīva 1 – lauksaimnieku motivēšana vietējo produktu audzēšanā un ražošanā, ar attiecīgiem normatīviem rīkiem mudinot izmantot esošo lauksaimniecībā izmantoto zemi, kā arī pamestas/nolaistas teritorijas

- *Vērtējums: pozitīva ietekme*, videi draudzīgāku produktu izstrādei patērējot jau šobrīd tai pieejamos zemes resursus. Lauksaimnieku motivēšana var nozīmēt finansiālas subsīdijas lauku teritorijās, samazinot cilvēku migrāciju prom no tām.

Alternatīva 2 – jaunu lauksaimniecības zemju apguve, lai nodrošinātu augošo pieprasījumu pēc kvalitatīvas vietējās izcelsmes pārtikas, kas būtu konkurētspējīgi produkti arī cenas ziņā.

- *Vērtējums: neitrāla ietekme*. Ņemot vērā zemju sadalījumu, jaunu lauksaimniecības zemju apguve notiktu (visdrīzāk) uz mežu vai purvu platību rēķina. Samazinātos meža biotopu platības, tomēr veidotos mozaīkveida ainava, pieaugot aramzemes un pļavu platībām. Ietekmi uz vidi ietekmēs lauksaimnieku izvēlēto audzēšanas metožu izvēle. Motivējot lauksaimniecībā apgūt nesenākā periodā ar mežu aizaugušās platības (nereti ir ar mazu bioloģisko vērtību), iespējams pietuvoties pirms 100 gadiem uzturētajai kultūrainavai, kad mežu īpatsvars valstī bija zem 30%.

Rīcības virziens 2) Sabiedrības drošība un civilā aizsardzība

Ietekmes uz vidi novērtējums: Rīcības virzienā par sabiedrības drošību un civilo aizsardzību novērojamas netiešas ietekmes uz vides stāvokli. Prasme rīkoties krīzes situācijās, kas radušās dabas izraisītu apstākļu iespaidā var atsaukties uz lokāliem, neregulāriem notikumiem, piemēram, gatavību plūdiem, atbilstoši nodrošinot videi kaitīgu priekšmetu/vielu neatrašanos potenciālajā plūdu zonā. Prasmīga un labi organizēta ugunsdzēsēju darbība var ātrāk lokalizēt un apturēt ugunsgrēkus mežos un purvos.

Būtisku ietekmi var atstāt arī teritoriālais plānojums, galvenokārt ar preventīvu efektu, piemēram, neļaujot veidot apbūves zonas teritorijās, kuras ir ko pakļautas dažādiem riskiem, kas aktuāli civilās aizsardzības kontekstā.

Rīcības virziens 3) Iekļaujošas sabiedrības attīstība

Ietekmes uz vidi novērtējums: Šajā rīcībā ietekme uz vidi nav novērojama

Prioritāte C3. Kvalitatīvi un pieejami sociālie pakalpojumi

Rīcības virziens 1) Sociālo pakalpojumu kvalitāte un pieejamība

Ietekmes uz vidi novērtējums: Šajā rīcībā ietekme uz vidi nav novērojama

Prioritāte T1. Dabas kapitāls

Rīcības virziens 1) Dabas resursu aizsardzība, bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un gudra apsaimniekošana

Ietekmes uz vidi novērtējums: Rīcības virziens paredz vērtīgām dabas teritorijām draudzīgu ilgtspējīgu apsaimniekošanu, meklējot dabai saudzīgus apsaimniekošanas un resursu izmantošanas veidus. Nozīmīgu ietekmi uz vidi atstās dabisko ūdeņu saglabāšana, jo šis vērtīgais biotops pēdējās desmitgadēs strauji sarūk. Cīņa ar invazīvajām sugām (gan augu, gan dzīvnieku) uzlabos dzīvotelpu vietējām sugām. Nozīmīgu ietekmi uz vidi ūdeņos sniegtu sakārtota un gudra to apsaimniekošana. Līdzīgi arī mežu un purvu ilgtspējīga apsaimniekošana atstās ievērojamu pozitīvu ietekmi. Vidzemē ir vairāki purvi, kuros šī plāna realizācijas laikā būs nepieciešama rekultivācija, tādēļ šāda uzdevuma izvirzīšana sniegs lokālu pozitīvu ietekmi.

Ja plānošanas dokuments netiek īstenots: Nenotiek organizēta, vienota darbība bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai. Visticamāk, ūdeņu biotopi turpina sarukt, ūdeņiem aizaugot. Bez kopīgas izpratnes par dabas teritoriju apsaimniekošanu (ieskaitot ūdeņus, mežus un purvus), tostarp, antropogēnās slodzes kontroli, teritoriju apsaimniekotāji turpina interpretēt dabai draudzīgu apsaimniekošanu pēc saviem ieskatiem, iekļaujoties normatīvu noteiktajās robežās. Līdzīga situācija novērojama cīņā ar invazīvajām sugām, kura uzticēta katram zemes īpašniekam individuāli. Arī Baltijas jūras piekrastē novērojamas vismaz 8 invazīvas ūdensdzīvnieku sugas, piemēram, apaļais jūrasgrundulis un ķīnas cimdiņkrabis, kuras jau šobrīd būtiski ietekmē dzīvotni jūrā, turklāt mainīgo klimatisko apstākļu dēļ šādu sugu un īpatņu skaits var ievērojami augt. Pārmaiņas norisinās arī iekšējos ūdeņos, kuru apsaimniekošanas prasības aug līdz ar pētījumiem par, piemēram, mikroplastmasas izplatību tajos – neattīstot pārvaldības normas, piesārņojuma apjomi turpinās pieaugt.

Alternatīva – Zemju īpašnieku un apsaimniekotāju veidotas reģionālas apvienības, kuru darbību atbalsta un koordinē VPR

- *Vērtējums: pozitīva* ietekme teritorijās, kuru īpašnieki vai apsaimniekotāji iekļaujas izveidotajā apvienībā. Pārējās teritorijās ietekme uz vidi variē no negatīvas līdz pozitīvai atbilstoši to īpašnieku vai apsaimniekotāju pieņemtajiem lēmumiem.

Rīcības virziens 2) Iedzīvotāju iesaiste dabas kapitāla apsaimniekošanā

Ietekmes uz vidi novērtējums: Rīcības virziens vērsts uz sabiedrības viedei draudzīgākām paradumu izmaiņām, kā arī sabiedrības izpratni par dabas resursu izmantošanu un dabas kapitāla saglabāšanu.

Ja plānošanas dokuments netiek īstenots: Iedzīvotāji turpina savus ierastos dabai nedraudzīgos paradumus, tos izmainot (attiecīgi – izvēloties viedei draudzīgākus) citu motivatoru dēļ. Paredzams, ka plašā zaļā dzīvesveida kampaņa pasaulē ietekmēs šīs izvēles ātrumu, tomēr organizēta VPR plāna politika šo procesu krietni paātrinātu. Bez izskaidrojošās informācijas par dabas kapitāla saglabāšanai un uzturēšanai paredzēto darbību nozīmi, turpināsies šo darbību patvaļīga interpretācija, sabiedrībā turpinot pastāvēt dažādiem, bieži stipri kļūdainiem pieņēmumiem, kas nereti resursu apsaimniekošanu spēj ietekmēt pat izteikti negatīvi.

Alternatīva – VPR un pašvaldības sabiedrības izglītošanu zaļāka dzīvesveida ieviešanai uztic trešajai pusei (piemēram, starptautiskām organizācijām, kas ar to nodarbojas)

- *Vērtējums: viegli pozitīva* ietekme, jo paredzams, ka krietni lielāka sabiedrības daļa uzticēsies vietējās pašvaldības pārstāvjiem, kas procesu straujāk veicinātu.

Rīcības virziens 3) Vides infrastruktūras pārvaldība

Ietekmes uz vidi novērtējums: Rīcības virziens vērsts vides infrastruktūras uzlabošanai un pārvaldībai. Ja lietus ūdens apsaimniekošana vai pilsētvides infrastruktūra radaniecīgu ietekmi uz vidi, tad meliorācijas sistēmu sakārtošana daudzviet ietekmē plašu teritoriju vidi, īpaši palu vai plūdu gadījumos. Meliorācijas sistēmas stipri ietekmē mitraines un mitros mežu tipus.

Ja plānošanas dokuments netiek īstenots: Meliorācijas sistēmas plašās teritorijās turpina pildīt tām uzticētās lomas, applūstošās teritorijās situācijai nemainoties.

Alternatīva 1 – meliorācijas sistēmu apsaimniekošana un sakārtošana tiek atvēlēta tikai zemju īpašniekiem, tostarp plūdos biežāk skarto zemju pašvaldībām.

- *Vērtējums: negatīva ietekme.* Zemju apsaimniekotāji nebūs ieinteresēti mitro biotopu saglabāšanā, palielinot meliorācijas intensitāti. Pašvaldības var samazināt palienas savu iedzīvotāju dzīvestelpas paplašināšanai.

Alternatīva 2 – meliorācijas sistēma turpina novecot, lēnām zaudējot funkcionalitāti, kur tā līdz šim bijusi būtiski nepieciešama

- *Vērtējums: negatīva ietekme.* Meliorācijas sistēmu mazspēja un pārslodze lielu nokrišņu gadījumā, radot plūdus vietās, kur iepriekš šādi riski netika identificēti. Potenciāls apdraudējums lauksaimniecības zemēm, apsaimniekotām mežu teritorijām, iespējams arī iedzīvotājiem.

Prioritāte T2. Dabas un kultūras mantojums

Rīcības virziens 1) Kultūras un dabas mantojuma ilgtspējīga izmantošana un pārvaldība

Rīcības virziens aicina veidot sadarbību dabas un kultūras tūrisma jomām, iesaistot dabas ilgtspējīgā izmantošanā arī profesionāļus no kultūras tūrisma jomas. Ainavas izmaiņas (gan cilvēku radītas, gan dabas apstākļu veidotas) Vidzemē norisinās nepārtraukti, arī pēdējās desmitgadēs ainavai krasi mainoties, ainavas vērtības apzināšanās var sniegt pozitīvu iespaidu uz vidi, ja par atbilstošu tiek izvēlēta ainava ar vērtīgiem biotopiem. Tūristu skaita pieaugums radīs papildus antropogēno slodzi dabas mantojumam, kas nav uzskatāms par pozitīvu iespaidu uz vidi. Tās mazināšanai paredzēta atbilstoša izglītošana.

Ja plānošanas dokuments netiek īstenots: Ainavas daudzviet Vidzemē turpina degradēties, aizvien plašākas pļavas un pamestas lauksaimniecības teritorijas apmežojās. Tūristu skaits paliks nemainīgs, tomēr nebūs apgūti instrumenti to radītās slodzes mazināšanai vidē, kas to būtiski pozitīvi ietekmētu.

Alternatīva – Netiek apzināts un apgūts alternatīvu tūrisma formu un objektu, piesaistes punktu potenciāls, dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma kapitāls tiek izmantots tūrismā un attiecīgi apsaimniekots kā līdz šim.

- *Vērtējums: neitrāla ietekme.* Jaunu tūrisma formu aktualizēšana būtiski nemaina antropogēno slodzi un jau esošajiem dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma objektiem. Lai gan ceļošanas ierobežojumi uz ārzemēm ir palielinājuši reģionālā tūrisma apjomus, esošā kapacitāte un tās apsaimniekošana ir optimāla, lai neradītu būtiski negatīvas sekas.

Rīcības virziens 2) Kultūrvides attīstība

Ietekmes uz vidi novērtējums: Rīcības virzienā būtiskākais jautājums par ietekmi uz vidi attiecināms konkrētām vēsturiskām tradīcijām, katru darbību izvērtējot individuāli. Lai gan lielākajā daļā šādu Vidzemes tradīciju to procesuālajām izpausmēm ietekme uz vidi ir niecīga, var būt atsevišķi gadījumi, kad tas jāizvērtē kritiskāk, piemēram attiecībā uz dabas resursu ieguvu, kas noris ar relatīvi tradicionālām metodēm, piemēram, zvejas resursu ieguvu, tradīciju kontekstā runājot par nēģu zveju ar tačiem Salacas upē. Iespējami arī citi gadījumi, taču kopumā šajā rīcībā būtiska ietekme uz vidi nav novērojama.

Prioritāte T3. Mobilitāte un sasniedzamība

Rīcības virziens 1) Videi draudzīga mobilitāte

Uzdevums: a) Attīstīt uz pieprasījumu orientētus sabiedriskā transporta risinājumus

Uzdevums: b) Attīstīt multimodalitātes risinājumus

Ietekmes uz vidi novērtējums: Uzdevumi paredz atbilstošus sabiedriskā transporta risinājumus, izglītojot un motivējot videi draudzīgu transporta līdzekļu izmantošanu, multimodalitāti, kā arī atbilstošas infrastruktūras izveidi mobilitātes punktos.

Ja plānošanas dokuments netiek īstenots: Saglabājas nevienmērīga esošo sabiedriskā transporta līdzekļu nomaiņa pret videi draudzīgākiem risinājumiem pašvaldībām nevienojoties par kopīgiem tiesiskiem regulējumiem. Saglabājas līdzšinējā transporta izmantošanas prakse, saglabājoties tai piemērotajai esošajai infrastruktūrai.

Alternatīva 1 – multimodalitāte ar mobilitātes punktiem tikai reģiona nozīmīgākajos satiksmes mezglos.

- *Vērtējums: pozitīva ietekme,* videi draudzīgākā veidā pārvadājot lielāku pasažieru skaitu. Ilgtermiņā iedrošinās mazākās pašvaldības pievienoties programmai.

Alternatīva 2 – multimodalitāte ar esošo transportlīdzekļu parku.

- *Vērtējums: viegli pozitīva ietekme.* Multimodalitāte sekmē efektīvāku loģistiku, taupot resursus, tomēr novecojošais transporta parks nav uzskatāms par videi draudzīgu.

Uzdevums: c) Attīstīt gājējiem un velosatiksmi pieejamu, drošu un ērtu satiksmes infrastruktūru

Ietekmes uz vidi novērtējums: Uzdevums paredz videi draudzīgāko gājēju un velosatiksmes infrastruktūras attīstību.

Ja plānošanas dokuments netiek īstenots: Sliktās infrastruktūras dēļ vairumā Vidzemes reģionu gājēji un velobraucēji izvēlas citus, visdrīzāk dabai kaitīgākus pārvietošanās veidus. Saglabājas autotransporta loma pat dabas tūrismā vietās, kurās sabiedrība izvēlētos dabai draudzīgākos transportlīdzekļus. Veloceļu neesamība nozīmīgo ceļu malās turpina konfliktu starp autoceļu izmantotājiem, statistiski padarot pārvietošanos pa tiem bīstamu gājēju un velobraucēju veselībai un pat dzīvībai.

Alternatīva 1 – sabiedrības izpratnes veicināšana par videi draudzīgiem pārvietošanās veidiem.

- *Vērtējums: viegli pozitīva ietekme.* Daļai izvēloties videi draudzīgāko pārvietošanās veidu, iespējams gājēju un velobraucēju skaita pieaugums, kas proporcionāli samazinātu kaitīgākos pārvietošanās veidus, taču tas notiks uz koplietošanas ceļu rēķina, kas var rast neapmierinātību citos satiksmes dalībniekos.

Alternatīva 2 – esošās infrastruktūras pielāgošana gājējiem un velobraucējiem.

- *Vērtējums: viegli negatīva ietekme.* Esošā autoceļu infrastruktūra visbiežāk neatbilst šādam risinājumam (piemēram, autoceļu platums). Vietās ar zemāku satiksmes intensitāti, kas pielāgotas kopīgai autoceļu izmantošanai, tiktu radīti apstākļi videi draudzīgo pārvietošanās veidu popularitātei, kamēr plaši izmantota autoceļa pārveide var palielināt negadījumu skaitu, jo autovadītājiem var būt problēmas pierast pie izmaiņām satiksmes organizācijā, turklāt sākotnēji pārveidotā infrastruktūra var neveicināt būtisku alternatīvo transportlīdzekļu satiksmes piesaisti. Ceļa brauktuves daļai sašaurinoties samazināsies satiksmes ātrums un ceļa caurplūdums, kas kopumā atstās negatīvāku iespaidu uz apkārtējo vidi.

Uzdevumi: d) Veicināt videi draudzīgu, energoefektīvu un inovatīvu transporta veidu un mobilitātes risinājumu attīstību

Uzdevumi: e) Attīstīt mikromobilitātes risinājumus

Ietekmes uz vidi novērtējums: Uzdevumi paredz mērķtiecīgu sabiedriskās domas maiņu par labu videi draudzīgākiem transportlīdzekļiem, mobilitātes risinājumiem, kas var ietekmēt vidi gan transportlīdzekļu radīto izmešu ziņā, gan mobilitātes sistēmu ieviešanai nepieciešamās infrastruktūras izveidošanā. Elektroautomobiļu ziņā būtiska ir patērētās elektroenerģijas izcelsme, konkrēti - atjaunojamie energoresursi, kas saražotā elektrības apjoma ziņā šobrīd Latvijā sastāda tikai nedaudz vairāk kā trešo daļu no visu energoresursu apjoma.

Ja plānošanas dokuments netiek īstenots: Ņemot vērā klimata pārmaiņu kontekstā aktuālās politikas virzienus dažādos līmeņos, iniciatīva un finansējums līdzīga rakstura darbībām var tikt nodrošināts arī bez būtiskas VPR iesaistes, taču tas nenozīmē, ka esošo uzdevumu izpilde nepalīdzētu veicināt tempu, kādā tiktu realizēti vēlami procesi un iniciatīvu īstenošana.

Alternatīva - Videi draudzīgi un energoefektīvi risinājumi tiek ieviesti ar nacionālas un Eiropas Savienības līmeņa iniciatīvām un projektiem.

- *Vērtējums: pozitīva ietekme.* Dažādi politiskie instrumenti, piemēram atvieglojumi nodokļu ziņā (samazināts dabas resursu, ceļu nodoklis) vai satiksmes privilēģijas (bezmaksas stāvvietas, ierobežojumi piesārņojošiem transportlīdzekļiem) visdrīzāk ļaus ieviest dabai

draudzīgākus transportlīdzekļus, sabiedrībai tos izvēloties racionālu motīvu iespaidā. Ja šo izvēli izdosies apvienot ar efektīvu atjaunojamo energoresursu īpatsvara palielinājumu, ilgtermiņā var ļoti būtiski sarukt vides piesārņojums.

Rīcības virziens 2) Sasniedzamība un pieejamība

Ietekmes uz vidi novērtējums: Rīcības virziens ietver jomu, kas mūsdienās atstāj vienu no būtiskākiem iespaidiem uz vidi, gan dēļ transportlīdzekļu radītā piesārņojumu, gan dabas teritoriju pārveides infrastruktūras attīstības vārdā. Vērojams būtisks resursu patēriņš gan transportlīdzekļu, gan infrastruktūras uzturēšanā. Transporta tīkla efektivizācija un digitālo risinājumu ieviešana ir viens no veidiem, kā pievērst cilvēkus alternatīvām, mazāk piesārņojošām transporta formām, šajā gadījumā fokusējoties uz sabiedrisko transportu, ko cilvēki bieži atsakās izmantot tā zemās efektivitātes un racionālās pievilcības trūkuma dēļ - nepiemērots maršruts, lēna gaita, nepietiekama regularitāte u.tml. trūkumi. Šīs problēmas galvenais izaicinājums ir sabiedriskā transporta pievilcības veicināšana pār individuālajiem transporta līdzekļiem.

Ja plānošanas dokuments netiek īstenots: Uzdevumos norādītās darbības mūsdienās ir aktuālas pēc būtības, tās īstenojot ir izdevīgi un racionāli ne tikai reģionālās plānošanas virziena ietvaros, taču dokuments var palīdzēt būtiski paātrināt vēlamos procesus.

Alternatīva - Dažādi mobilitātes projekti un risinājumi tiek īstenoti starptautiskās vai valsts mēroga politikas ietvaros, citkārt komerciālu iniciatīvu iespaidā.

- *Vērtējums: viegli negatīva ietekme.* Lielākā daļa mobilitātes risinājumu un inovāciju paredz ievērojami uzlabot esošo situāciju, daudzējādā ziņā padarot sabiedrisko transportu pievilcīgāku visa reģiona mērogā, kas var būtiski palīdzēt samazināt ietekmi uz vidi, tādēļ ļoti vēlams šos procesus paātrināt ar sekmējošas reģionālas politikas un rīcību palīdzību.

Ūdensceļu transportam, atšķirībā no sauszemes transporta, mūsdienās daudz lielāka nozīme ir rekreatīvos nolūkos. Ūdenstransporta attīstība var palielināt tūrisma plūsmu, taču veicina arī atbilstošas infrastruktūras izveidi, kas var notikt uz dabas teritoriju zuduma rēķina, kā arī radīt citus videi nevēlamus riskus un problēmas. Upju pārceltuves iespējams uzskatīt par salīdzinoši labai draudzīgu alternatīvu pie attiecīgas izmantošanas slodzes un transporta plūsmas, jo pēc būtības tās pilda tilta funkcijas, kur būve citādi konkrētajā vietā ir apgrūtināta un, iespējams, radītu būtisku ietekmi uz vidi tieši upes apkārtnē. Tajā pašā laikā jahtu piestātne gan ezeros, gan jūras piekrastē var radīt būtisku

ietekmi uz vidi gan no atbilstošās infrastruktūras izbūvēšanas viedokļa, gan ar papildus antropogēno slodzi uz apkārtējajiem ūdeņiem, sekmējot slodzes palielināšanos.

Ūdenstūrisma popularitāte Latvijā ir pietiekama, lai tā veidotā antropogēnā slodze saglabātos esošajos apjomos arī bez papildus infrastruktūras izveides. Ņemot vērā Vidzemes ūdens objektu popularitāti (Gauja, Salaca, lielais skaits ezeru, piejūra, u.c.), par aktuālāku uzskatāma tūrisma antropogēnās slodzes samazināšana iekšējos ūdeņos, jo no loģistikas un kravu/pasažieru pārvadājumu transporta viedokļa tiem nav gandrīz nekādas saimnieciskās vērtības - iedzīvotāji neizmanto ūdensceļus funkcionālas ikdienas pārvietošanās nolūkos. Jahtu piestātņu infrastruktūras izbūve visbiežāk veicina krasta sistēmas līdzsvara izjaukšanu, radot ievērojamu krasta eroziju un atkāpšanos piekrastes teritorijās. Šie procesi labi redzami Kuivižu ostā, arī Salacgrīvas ostā.

Prioritāte T4. Identitāte un spēcīgas kopienas

Rīcības virziens 1) Sadarbības saišu stiprināšana starp teritorijām, sektoriem, kopienām

Rīcības virziens 2) Piederības sajūtas un identitātes veicināšana

Rīcības virziens 3) Aktīvas sabiedrības veidošana, kopienu kapacitātes stiprināšana

Ietekmes uz vidi novērtējums: Šajās rīcībās ietekme uz vidi nav novērojama

Prioritāte T5. Ilgtspējīga dzīves vide un mājokļi

Rīcības virziens 1) Mājokļu kvalitāte un pieejamība

Rīcības virziens 2) Ilgtspējīgas dzīves vides attīstība

Ietekmes uz vidi novērtējums: Rīcības virziens 1 paredz vairākas darbības, kas var atstāt un atstās ietekmi uz vidi. Labie mūsdienu piemēri māju būvniecībā visbiežāk ietver videi draudzīgāku materiālu izvēli, kā arī energoefektīvākas dzīvesvides radīšanu. Pieņemot, ka pašvaldība, ierādot zemi jaunu būvju radīšanai, ieinteresēta to darīt videi iespējami draudzīgākā veidā, mazinās iespēja, ka infrastruktūras un būvju celtniecība negatīvi ietekmētu vērtīgus biotopus vai aizsardzībā esošas sugas. Tomēr jāņem vērā, ka jebkāda infrastruktūras vai ēku celtniecība

atstās tūlītēju, visbiežāk negatīvu, ietekmi uz vidi, tādēļ ir būtiski jau plānošanas procesā iekļaut videi kompensējošas darbības. Rīcības virziens 2) aicina videi draudzīgāku produktu izmantošanu ikdienā, kas uzskatāma par darbību ar tūlītēju pozitīvu efektu.

Ja plānošanas dokuments netiek īstenots: Materiālu izvēli infrastruktūras un ēku celtniecībā šobrīd nosaka ES regulas, kurās iekļauto materiālu ietekme uz vidi ir ļoti dažāda. Bez mērķtiecīgas videi draudzīgāko materiālu popularizēšanas, turpināsies arī mazāk draudzīgo materiālu izvēle, līdzīgi kā sadzīves ķīmijas un citu videi nedraudzīgu produktu izmantošana mājāsaimniecībās. Bez organizētas un, kas būtiski, uzraudzītas teritoriju apgūšanas jauniem ciematiem un dzīvojamām ēkām, pastāvēs augstāks risks, ka šo darbību rezultātā cieš daba.

Alternatīva - jau apbūvētās teritorijas pielāgošana lielākam iedzīvotāju skaitam vai plašākai zaļās telpas platībai

- *Vērtējums: pozitīva ietekme.* Jaunu ciematu un ēku izbūve Latvijā balstās uz salīdzinoši zemajām zemes izmaksām, kas visbiežāk sniedz izdevīgākus priekšnoteikumus jaunu platību apgūšanā, nevis esošo pielāgošanā. Pasaules labā prakse paredz pilsētu izaugsmi uz “augšu”, nevis “āru”, kas nozīmē lielāku/augstāku dzīvojamo namu celtniecību esošajās apbūves teritorijās, neizmantojot jaunus dabas resursus. Tieši tas pats attiecināms uz vairāklīmeņu infrastruktūras izbūvi (daudzstāvu autostāvietas, vairāklīmeņu krustojumi utt.) esošās vietā, nevis jaunas radīšanu. Pie nemainīga

Materiālu vai produktu izvēlē alternatīvas nav saskatāmas

Prioritāte E1. Inovācijas, zinātne un attīstība

Rīcības virziens 1) Inovāciju ekosistēmas attīstība

Rīcības virziens 2) Industrijas, zinātnes un izglītības sadarbība

Ietekmes uz vidi novērtējums: Ietekmi uz vidi minētajās rīcībās konkrēti nav iespējams noteikt, nezinot kāda ir gala produkta implementācija, kādas zinātniskā risinājumā balstītas metodes vai inovācijas ienāk ražošanā. Ja inovācija attiecināma un plaša patēriņa precī, kuras ražošana atstāj būtisku ietekmi uz vidi, piemēram pārtikas produktu iesaiņojums no lokālām, viegli pārstrādājamām izejvielām, tad šādu inovāciju

veicināšanas ietekme uz vidi ir ļoti pozitīva. Uzdevumos minētā produktu izstrāde saistībā ar mežu, ūdensresursu apsaimniekošanu un pārtikas tehnoloģijām varētu būt pozitīvas ietekmes veicinātāji.

Prioritāte E2. Industrijas pārveide

Rīcības virziens 1) Industrijas pārveide un konkurētspēja

Ietekmes uz vidi novērtējums: Zaļais virziens uzņēmējdarbībā ir būtisks solis pretī mazākai ietekmei uz vidi, jo tieši dažāda veida komercdarbība ir starp lielākajiem vides piesārņotājiem. Vidzemes reģionam šāds rīcības virziens ir aktuāls un būtisks, jo nepieciešams veicināt gan ekonomisko izaugsmi, attīstot industriālo un pakalpojumu sfēru, gan sekmēt plānotā attīstības virziena ilgtspēju. Tieši tāpēc, apgūstot dažādus dabas resursus, tai skaitā tūrisma vajadzībām, ir svarīgi apzināties potenciālos riskus, ko šāda attīstība var radīt videi. Reģionālā politika var palīdzēt pozitīva virziena radīšanai, mazinot ietekmi uz vidi, kādu varētu atstāt privātu un individuālu interešu vadīta ekonomiskā attīstība.

Ja plānošanas dokuments netiek īstenots: Kaut arī ekoloģiski draudzīgs un zaļš attīstības virziens dažādu inovāciju jomā un cilvēku dzīvesveidos kļūst arvien populārāks, dažādos ekonomikas sektoros ne vienmēr tas tiek ieviest ātri un efektīvi. Daudzās industrijās dažādus zaļos darbības principus ieviest var būt sarežģīti, dārgi un laikietilpīgi, mazinot komersanta interesi par šādu darbības virzienu. Nereti pret to vienaldzīgi arī patērētāji, ja nav veikta mērķtiecīga iepazīstināšana un skaidrošana, kāpēc šādas zaļās pieejas vispār nepieciešamas. Sevišķi svarīgi tas ir attiecībā uz ekonomisko izaugsmi, kas balstās uz dabisko ekosistēmu resursu izmantošanu (arī pārtika, tūrisms).

Alternatīva - industriālā un dabas resursu izmantošanā balstītās komercdarbības attīstība notiek bez vienota reģionālā virziena un vēlamo zaļo prakšu ieviešanas.

- *Vērtējums: negatīva ietekme.* Ekoloģiski draudzīga pieeja ne vienmēr ir ekonomiski izdevīga, radot papildus ražošanas sarežģījumus vai nenesot vēlamo klientu-patērētāju piesaisti. Individuālu interešu vadīta attīstība var radīt daudz lielāku dažāda veida negatīvo ietekmi uz vidi, kā mērķtiecīgi veicināta.

Rīcības virziens 2) Uznēmējdarbības atbalsta pasākumi

Ietekmes uz vidi novērtējums: Šajā rīcībā ietekme uz vidi nav novērojama

Prioritāte E3. Aprites un bioekonomika

Rīcības virziens 1) Aprites ekonomikas attīstība uzņēmējdarbībā

Ietekmes uz vidi novērtējums: Rīcības virziens saistīts ar videi draudzīgāku risinājumu ieviešanu uzņēmējdarbībā, kas sevišķi būtiska industriālajā ražošanā. Galvenais mērķis ir ekoloģiski draudzīgāko risinājumu attīstīšana ar finansiāli izdevīgumu, palielinot komersantu peļņu, līdz ar ko papildus stimulācija būtu mazāk nepieciešama. Par nozīmīgu šķērsli uzskatāma uzņēmumu integrēšana aprites ekonomikā, kam nepieciešamas attiecīgas zināšanas, lai izvērtētu nepieciešamās izmaiņas un piemērotākās inovācijas. Gala rezultātu nosaka katra uzņēmuma individuāla darbības sfēra, tas, kādas inovācijas pieejamas un cik ērti un efektīvi tās aprobējamas uzņēmuma darbībā, lai vienlaicīgi veicinātu tā ekonomisko izaugsmi un samazinātu ietekmi uz vidi. Mērķtiecīga reģionālās plānošanas rīcība ir veicinošs faktors, taču pamatā tas atduras pret komerciāli izdevīgāku risinājumu ieviešanu, jo lielākā daļa uzņēmēju nelabprāt samazina peļņu un palielina izmaksas saistībā ar ražošanas un citu komerciālo procesu ietekmi uz vidi.

Rīcības virziens 2) Bioekonomikas attīstība

Ietekmes uz vidi novērtējums: Jēdziens bioekonomika vai bio-bāzēta ekonomika tiek lietots salīdzinoši plaši, tomēr tikai mazākajā daļā stratēģisko dokumentu bioekonomikai ir formulēta definīcija. Ir valstis, kur ar bioekonomiku tiek saprastas biotehnoloģijas veselības sektorā (piemēram, ASV, Indijā). Vairākās valstīs ir tradicionāla pieeja šī jēdziena skaidrošanā, aptverot lauksaimniecību, mežsaimniecību un jūras ekonomiku un attīstot jaunas biomasas pievienotās vērtības ķēdes (piemēram, Kanādā, Somijā). Savukārt trešais virziens bioekonomikā iekļauj jaunas industrijas ar augsto (high-tech) tehnoloģiju attīstību (piemēram, Nīderlandē, Japānā). Latvijā ar bioekonomiku parasti saprot tautsaimniecības daļu, kas balstās bioresursu izmantošanā, lai saražotu pārtiku un barību, enerģiju, preces un pakalpojumus. Bioekonomika ietver sevī gan bioresursu primāru ražošanu, gan to pārstrādi, ražojot pārtiku, barību, enerģiju un citas preces, gan bioresursos balstītus pakalpojumus. (avots: LLU. "Kas ir bioekonomika?"). Ietekmes uz vidi izvērtējumam šajā rīcībā attiecīgi tiks izmantot šī definīcija.

Ņemot vērā, ka bioresursi ir visi resursi, kas nodrošina bioloģisko attīstību dabā un vidē, ieskaitot lauksaimnieciskos un rūpnieciskos ražošanas procesus un to atlikumus, rīcības virziens vērsts uz uzņēmumiem un ekonomiskajām aktivitātēm, kas apsaimnieko un patērē šos resursus savas darbības nodrošināšanā. Latvijā un Vidzemes reģionā tāda ir ļoti liela daļa uzņēmumu, tai skaitā arī zemnieku saimniecības, mežsaimnieki, liels skaits mazo uzņēmumu un mājražotāju. Būtiskāko ietekmi uz vidi rīcības uzdevumu izklāstā atstāj tieši ilgtspējīgas bioresursu apsaimniekošanas prakses veicināšana un popularizēšana. Ilgtermiņā svarīgu iespaidu var atstāt vispārēja vietējo bioekonomikas jomā darbojošos uzņēmumu stiprināšana.

Ja plānošanas dokuments netiek īstenots: Bez mērķtiecīga reģionālā atbalsta, bioekonomikā darbojošiem mazajiem uzņēmumiem radīsies problēmas sekmīgai konkurencei ar ārzemju uzņēmumiem vai komersantiem, kuru interesēs nav darboties saimnieciski ilgtspējīgā virzienā. Šādā situācijā rodas zaudējums videi, jo no tirgus labumu gūst uzņēmumi, kuriem ietekme uz vidi citā valstī vai pēc būtības nav aktuāla.

Alternatīva - Vietējie bioekonomikas uzņēmumi, kas patstāvīgi cenšas ieviest videi draudzīgus darbības principus, zaudē konkurētspēju, tirgus pozīcijas vai pazūd pilnībā. Līdzīgs scenārijs iespējams arī bez mērķtiecīgas zināšanu aprites stimulēšanas un vietējo bioekonomikas inovāciju veicināšanas, vietējiem uzņēmumiem zaudējot attiecībā pret to reģionu vai ārvalstu uzņēmumiem, kur šādas rīcības tika īstenotas.

- *Vērtējums: negatīva ietekme.* Tirgu un līdz ar to arī bioresursu pārvaldību var pārņemt lieluzņēmumi, kas var būt mazāk atbildīgi pret vides standartiem, finansiālu apsvērumu dēļ nelabprāt ieviešot ilgtspējīgus resursu apsaimniekošanas un saimnieciskās darbības principus. Būtiskus zaudējumus var radīt lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares, privātajās lauksaimniecības zemēs un mežos arvien aktīvāk veidojot vienlaidus monokultūru un kailciršu apsaimniekošanas sistēma, kas rada būtisku kaitējumu dabas teritorijām, samazinot vides bioloģisko vērtību.

Rīcības virziens 3) Aprites principu ieviešana atkritumu apsaimniekošanā

Ietekmes uz vidi novērtējums: Rīcības virziens attiecināms uz vienu no mūsdienās būtiskākajiem vides piesārņojuma elementiem patērētāju sabiedrībā - atkritumiem. Nomināli atkritumu problēma ietekmē uz vidi risināma vairākos veidos, pēc būtības attiecinot risinājumus uz saražoto atkritumu daudzuma samazinājumu, atkritumu pārstrādes efektivitātes palielināšanu vai samazinot patēriņu, līdz ar ko arī vajadzību pēc jaunu

preču saražošanas, kas eventuāli rada atkritumus un potenciālu piesārņojumu. Rīcības virzienā norādītie uzdevumi aplūko visus minētos atkritumu apsaimniekošanas problemātikas risinājumu rakursus. Panākumi jau vienā no šiem virzieniem būtiski veicinātu situācijas uzlabošanu citviet, piemēram, izglītotāka iedzīvotāju rīcība atkritumu šķirošanā, kaut vai tikai konsekventas bioloģisko atkritumu nodalīšanās ziņā, dotu vietu efektīvākai nebioloģisko atkritumu pārstrādei, kas efektivizētu gan kopējo atkritumu pārstrādes procesu, gan ilgtermiņā radītu papildus līdzekļus, ko no jauna novirzīt uzlabojumiem atkritumu apsaimniekošanas organizēšanā un pārvaldībā.

Ja plānošanas dokuments netiek īstenots: Bez pašvaldību atbalsta, progress atkritumu apsaimniekošanas un pārstrādes jomā ir ļoti lēns. Tādi komerciāli risinājumi kā atkritumu apglabāšanas šūnu veidošana izgāztuvēs, no kurām pēcāk iegūst dabas gāzi (pārsvārā metānu), relatīvi dod lielāku finansiālo ieguvumu attiecībā pret saražoto atkritumu apjomu, taču tas, atskaitot siltumnīcas efekta gāzu sadedzināšanu, būtiski nesamazina atkritumu radīto ietekmi uz vidi. Lai arī zaļais un bezatkritumu dzīvesveids mūsdienās kļūst arvien populārāks, bez mērķtiecīgas pašvaldību un reģionālās virzības nav pamata uzskatīt, ka atkritumu apjoms varētu būtiski samazināties. Lai veicinātu mazāku patēriņu un atkritumu šķirošanu, padarot to par ērtu un racionālu ikdienas praksi vairumam iedzīvotāju, organizēta atkritumu apsaimniekošana nepieciešama reģionālā līmenī.

Alternatīva 1 - Atkritumu apsaimniekošanas efektivitāte paliek pašreizējā līmenī, neatkarīgi no saražoto atkritumu daudzuma izmaiņām.

- *Vērtējums: viegli negatīva ietekme.* Šādā scenārijā viss atkarīgs no tā, vai atkritumu daudzums pieaug vai samazinās. Eventuāli pat neliela saražoto atkritumu apjoma samazināšana nemaina to, ka ar pašreizējām apsaimniekošanas metodēm, jaunie atkritumi nonāks tajās pat izgāztuvēs, kas ar laiku būs jāpaplašina vai jāveido jaunās vietās, ilgtermiņā radot negatīvu ietekmi uz vidi (uz dabas teritoriju zuduma vai potenciālā piesārņojuma rēķina).

Alternatīva 2 - Būtisks atkritumu pieaugums var veicināt komerciālu iniciatīvu rašanos, vienlaikus palīdzot nomināli tikt galā ar atkritumu problēmu, kas varētu izpausties ar atkritumu dedzināšanu elektroenerģijas ieguvei, vai arī atkritumu izvešanu, eksportējot tos dažādiem mērķiem, kas ietekmes uz vidi ziņā var krasi atšķirties (gan tā pati dedzināšana, gan pārstrāde izejvielās, ja importētājam pieejamas efektīvākas pārstrādes tehnoloģijas).

- *Vērtējums: negatīva ietekme.* Ja saražoto atkritumu daudzumu neizdodas būtiski samazināt, tad jāfokusējas uz 1) pēc iespējas efektīvāku to pārstrādi, 2) pēc iespējas mazāku liela atkritumu daudzuma transportēšanu. Atkritumu dedzināšana vai eksports fokusējas tikai uz daudzuma samazināšanu konkrētā vietā. Lai gan tam ir arī potenciāli ieguvumi elektroenerģijas, rūpniecisko izejvielu, līdz ar ko arī finansiālā ziņā, jāreķinās, ka šāda atkritumu apsaimniekošanas netieša stimulēšana rada būtiskas emisijas un ietekmi uz vidi saistībā ar minētajiem procesiem.

Prioritāte E4. Efektīva un tīra enerģija

Rīcības virziens 1) Energoaplānošanas stiprināšana

Rīcības virziens 2) Energoefektivitāte:

Rīcības virziens 3) Atjaunojamās enerģijas pielietojuma veicināšana

Ietekmes uz vidi novērtējums: Rīcības virziens 1) paredz datu bāzes izveidi energopārvaldībai reģionā. Prognozējams, ka datu bāzē apkopotā informācija apstiprinās energoefektīvo risinājumu pozitīvo ietekmi, liekot biežāk izvēlēties, piemēram, ēku siltināšanu. Pozitīvi vērtējama ilgtspējīgu, oglekļa mazietilpīgu ekonomiku uzraudzība. Rīcības virzieni 2) un 3) paredz energoefektivitātes veicināšanu un plašāku atjaunojamās enerģijas izmantojumu, šīm darbībām pozitīvi ietekmējot vidi.

Ja plānošanas dokuments netiek īstenots: Bez uzskatei derīgas datu bāzes un informatīvas kampaņas, grūtāk saskatāmi ieguvumi no energoefektivitātes risinājumu ieviešanas, kas mazinās daļas sabiedrības vēlmi veidot dzīvestelpu energoefektīvāku. Labo piemēru trūkumu veicinātu arī pašvaldību ēku nepieslēgšana ilgtspējīgām enerģijām.

Prioritāte P1. Sadarbība un pilsoniskā līdzdalība

Rīcības virziens 1) Sadarbība

Rīcības virziens 2) Pilsoniskā līdzdalība un veiktspēja

Ietekmes uz vidi novērtējums: Šajā rīcībā ietekme uz vidi nav novērojama

Prioritāte P2. Klimatneitralitāte un pielāgošanās

Rīcības virziens 1) Klimatneitralitāte

Rīcības virziens 2) Pielāgošanās klimata pārmaiņām

Ietekmes uz vidi novērtējums: Prioritāte veidota no diviem būtiskiem rīcību virzieniem - klimatneitralitātes un pielāgošanās klimata pārmaiņām. Abas rīcības iezīmē cilvēku darbību virzienus, kuru ietekme uz vidi saskatāma ilgtermiņā.

Ja plānošanas dokuments netiek īstenots: Bez vienotas politikas CO2 izmešu samazināšana norisināsies ievērojami lēnāk. Klimatneitralitāti veicinās sabiedrības informētība tās nozīmē, tādēļ bez sabiedrības zināšanu un izpratnes augšanas, spiediens uz klimatneitralitāti bremsējošajiem faktoriem būs ievērojami zemāks. Kā alternatīva ir sekošana klimatneitralitātes politikai valstiskā un starptautiskā līmenī, kas nozīmēs jau minēto lēnāko šīs politikas realizāciju reģionā.

Prioritāte P3. Digitalizācija

Rīcības virziens 1) Sadarbība digitalizācijas veicināšanai

Ietekmes uz vidi novērtējums: Digitālo tehnoloģiju ieviešanu un aktīva lietošana var palielināt elektroenerģijas patēriņu, bet tai pašā laikā samazināt citu, analogu resursu izmantošanu vai citkārt pat transporta nepieciešamību, piemēram, saņemot dažādu iestāžu pakalpojumus vai nodrošinot darba tikšanās attālināti, nevis klātienē. Daudz kas ir atkarīgs no digitalizācijas mēroga un kādos virzienos tiek ieviesti digitālie risinājumi, tāpēc kopējā ietekme vidi rīcībām, kas saistītas ar digitalizāciju, ir vairāk pozitīva vai sliktākajā gadījumā neitrāla.

6.1. PLĀNOŠANAS DOKUMENTU IETEKME UZ TERITORIJAS ATTĪSTĪBU UN VIDI KOPUMĀ, POZITĪVĀS UN NEGATĪVĀS, TIEŠĀS UN NETIEŠĀS, ĪSLAICĪGĀS, PAGaidu, ILGTERMIŅA UN KUMULATĪVĀS IETEKMES

VPR AP2027 paredz plašu sasniedzamo mērķu loku, starp kuriem virkne tieši vai netieši iekļauj ar vidi saistītus procesus. Vairāki mērķi, kā, piemēram, klimata neitralitāte, videi draudzīgāka ražošana un pārvietošanās, atstās pozitīvu ietekmi ne vien uz Vidzemes reģionu, bet pasauli kopumā, kurā aizvien tiek aktualizēta cilvēku loma klimata pārmaiņās.

VPR AP2027 lielu nozīmi piešķir sabiedrības, tostarp pašvaldības darbinieku un uzņēmēju, informēšanai. Atlasot un apkopojot aktuālo informāciju, kā arī organizējot tās pasniegšanu, sabiedrības zināšanu līmenis un izpratne augs straujāk, tostarp AP2027 ar vides politiku saistīto mērķu sasniegšanā. Izglītota sabiedrība uzskatāma par ilgtermiņa ieguvumu, tās izvēle videi draudzīgākam dzīvesveidam nesīs ilgtermiņa uzlabojumus videi. Uzņēmēju un pašvaldību izglītošana sniegs līdzīgus ieguvumus, turklāt uzlabojumi, piemēram, energoefektivitātē vai multimodalitātē pozitīvu ietekmi uz vidi sāks radīt jau ļoti īsā termiņā.

Dokuments paredz vietējās pārtikas apjoma pieaugumu, kas nozīmēs esošo lauksaimniecības platību pielāgošanu vai jaunu ieviešanu, mainot konkrētās teritorijas biotopu.

Videi draudzīgāku būvmateriālu un ražošanas materiālu izvēlei, kā to paredz AP2027, paredzamas gan īstermiņa ietekme – lokāli pozitīvi vides uzlabojumi, gan ilgtermiņa, kas lielā mērā saistās ar materiālu otrreizēju pārstrādi vai utilizāciju. Atkritumu apsaimniekošanas uzlabošanai un pārstrādei saredzama gan īstermiņa, gan ilgtermiņa pozitīvā ietekme uz vidi.

Jāņem vērā, ka ievērojamu ietekmi uz vidi teritorijā atstās arī citi dokumenti, kas veidoti gan starptautiskā, gan nacionālā, gan lokālā mērogā. Vidzemes reģions nav atraujams no teritorijām tam blakus, tāpat reģions nav uzskatāms par viendabīgu, kas nozīmē dažādas iespējamās ietekmes vienām un tām pašām darbībām.

6.2. IESPĒJAMĀS IETEKMES UZ VIDI SAMAZINĀŠANA, IESPĒJAMIE KOMPENSĒJAMIE PASĀKUMI

Kopumā AP2027 atstās pozitīvu ietekmi uz vidi, dokumentā paredzētās rīcības visbiežāk vērstas vides vērtību apzināšanai, saglabāšanai un attīstīšanai.

Kā darbības, kas var atstāt negatīvu iespaidu uz vidi, AP2027 novērojamas vairākas:

- Semināru un citu sabiedrisku, izglītojošu pasākumu organizēšana. Jāņem vērā, ka šādu pasākumu rīkošana paredz transporta (bieži attālumu dēļ – videi mazāk draudzīga) izmantošanu un telpu pielāgošanu, kā arī izdales materiālu sagatavošanu, šiem procesiem saistoties ar resursu patēriņu, atkritumu radīšanu. Tomēr AP2027 norāda, ka reģions raugās digitalizācijas virzienā, tehnoloģijām sniedzot iespēju pasākumu norisei tiešsaistē, attiecīgi – novēršot iespējamo ietekmi.
- Dabas resursu plašāka iesaiste tūrismā un izglītībā. Jebkura antropogēnā slodze atstāj ietekmi uz vidi, visbiežāk – negatīvu. Cilvēku skaita pieaugums dabā jākompensē ar dabai draudzīgas infrastruktūras izveidi. Uzskatāms, ka izglītošanās par videi draudzīgu dzīvesveidu, atstās uz to pozitīvu kā tiešu, tā netiešu iespaidu ilgtermiņā.
- Infrastruktūras attīstīšana gan multimodalitātei, gan videi draudzīgākiem pārvietošanās veidiem. Jebkura veida infrastruktūras izbūve atstāj negatīvu īslaicīgu efektu, radot atkritumus, izplūdes gāzes, patērējot enerģiju, bieži bojājot tiešā tuvumā esošos biotopus. Tomēr kā multimodalitātei, tā videi draudzīgākiem pārvietošanās veidiem raksturīga ilgtermiņa ietekme, samazinot vides piesārņojumu.
- Vietējo produktu ražošanas veicināšana. Lauksaimniecības zemes dabas daudzveidības rādītājos nespēj konkurēt ar pļavām, krūmājiem un mežiem. Bagātīgāku dzīvotņu samazināšana atstās būtisku lokālu ietekmi. Tomēr šādi saglabāsies mozaīkainava, sniedzot dzīvotni sugām, kas pielāgojušās lauksaimniecības zemēm. Saglabājot balansu starp teritorijām ar visiem šiem biotopiem, tiks saglabāts visaugstākais iespējamais sugu skaits reģionā.

Lai mazinātu iespējamu negatīvo ietekmi uz vidi, AP2027 īstenošanas laikā būtiska ir kvalificētu speciālistu piesaiste, kas spējīgi noteikt videi draudzīgāko risinājumu izvēli. Būtiskas ir reģionā esošo dabas teritoriju uzturētāju zināšanas, apliecinot to viedokļu nozīmīgumu dokumenta īstenošanas laikā.

Latvijas normatīvajos aktos ir noteikta kompensēšanas pasākumu nepieciešamība, gadījumos, ja paredzētā darbība būtiski negatīvi ietekmē NATURA 2000 teritorijas.

Saskaņā ar Latvijas Republikas likuma „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 43.pantu „paredzēto darbību atļauj veikt vai plānošanas dokumentu īstenot, ja tas negatīvi neietekmē Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (NATURA 2000) ekoloģiskās funkcijas, integritāti un nav pretrunā ar tās izveidošanas un aizsardzības mērķiem. Paredzams, ka AP2027 ieviešana negatīvi neietekmēs Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (NATURA 2000) un tādēļ specifiski dabai nodarīto kaitējumu kompensēšanas pasākumi nav nepieciešami.

Taču, īstenojot AP2027, piemēram, transporta infrastruktūras jomā vai konkrētu uzņēmējdarbības projektu attīstības gadījumā, ir iespējams, ka tie var ietekmēt NATURA 2000 teritorijas. Tādos gadījumos atbilstoši normatīvo aktu prasībām ir jāveic ietekmes uz vidi sākotnējais izvērtējums un, ja tajā tiek konstatēta būtiskas ietekmes iespējamība, - ietekmes uz NATURA 2000 teritoriju novērtējums. Gadījumā, ja atbilstoši Latvijas normatīvo aktu prasībām kādam projektam tiek piemērota ietekmes uz NATURA 2000 teritoriju novērtējuma procedūra, tās laikā tiks izvērtēts plānotās darbības ietekmes būtiskums, nepieciešamība noteikt un ieviest kompensēšanas pasākumus.

6.3. IESPĒJAMĀ PĀRROBEŽU IETEKME

SIVN izstrādes laikā nav identificētas iespējamās būtiskas pārrobežu ietekmes, kuras rastos AP2027 ieviešanas laikā. Vidzemi ar Igauniju saista kā autoceļu, tā dzelzceļu tīkls, tomēr dokuments neparedz abu valstu kopīgas rīcības šīs infrastruktūras apsaimniekošanā vai attīstīšanā.

Attīstot dabas aizsardzību, iespējama pārrobežu sadarbība šajā jomā, jo gan Latvijas, gan Igaunijas pierobežā atrodas vairākas dabas aizsargājamās teritorijas.

7. GALVENIE PAMATPRINCIPI UN METODES NOVĒRTĒJUMA VEIKŠANĀ

SIVN veikts saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu Nr.157. „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” un likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” prasībām.

SIVN izstrādāts, apzinot esošo situāciju reģionā, atbilstoši izvērtējot AP2027 iekļautos mērķus, rīcības un uzdevumus to sasniegšanai. AP2027 izstrādes laikā tika organizētas diskusijas un semināri, kuros skatīta AP2027 programma, tostarp, arī vidi ietekmējošas darbības.

Novērtējuma izstrādē izmantotās metodes:

- esošās situācijas analīze;
- līdzšinējā vietējā un starptautiskā pieredze;
- ekspertu viedoklis;
- sabiedrības (tostarp, uzņēmēju, NVO) viedoklis

Izvērtējot AP2027 programmā iekļautos rīcības virzienus un uzdevumus, noteikts ne vien ietekmes uz vidi novērtējums, bet arī aplūkota situācija, kurā programma netiek īstenota. Atkarībā no ietekmes uz vidi nozīmīguma, izvirzītas divas (būtiskāko ietekmi uz vidi atstājošām rīcībām) vai viena (rīcībām mazāk būtisku ietekmi uz vidi) alternatīva rīcība, par ko izteikts vērtējums. Rīcībām bez tiešas ietekmes uz vidi alternatīvas nav izvirzītas.

8. VIDES MONITORINGS UN PAREDZĒTIE PASĀKUMI PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANAS MONITORINGA NODROŠINĀŠANAI

Attīstības plānošanas dokumentu, tai skaitā AP2027 īstenošanas monitoringa nepieciešamību nosaka MKN 157. „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”. Monitorings ir instruments, lai konstatētu AP2027 īstenošanas tiešu vai netiešu ietekmi uz vidi, vides pārskatā iepriekš neparedzētu ietekmi uz vidi un nepieciešamības gadījumā izdarītu grozījumus AP2027. Tas saistīts ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2001/42/EK (2001.gada 27.jūnijs) par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu (turpmāk tekstā arī – Direktīva), kuras 10. pantā ir noteikts, ka:

- dalībvalstis pastāvīgi pārrauga plānu un programmu īstenošanas ietekmi uz vidi, lai inter alia agrīnā pakāpē konstatētu to iepriekš neparedzētu nelabvēlīgu ietekmi un varētu veikt atbilstīgu koriģējošu darbību;
- lai novērstu monitoringa dublēšanos, piemērotos gadījumos drīkst izmantot esošos monitoringa pasākumus.

Direktīvas normas ir iestrādātas LR 1998.gada 13.novembra likumā „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” un MKN Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”.

Vides monitoringa mērķis ir iegūt informāciju par vides stāvokli un tā izmaiņām, realizējot AP2027 paredzētās aktivitātes, kā arī nodrošina savlaicīgu problēmu identifikāciju, cik tas iespējams datu pieejamības dēļ. Plānošanas dokumenta īstenošanas monitoringam izmanto valsts statistikas datus, valsts vides monitoringa un citus pieejamos datus un informāciju, kas iegūta, veicot vides monitoringu, kā arī citu informāciju, kas ir pieejama izstrādātājam.

Monitoringa ziņojums jāstāda un atzinumā par vides pārskatu noteiktajā termiņā jāiesniedz Vides pārraudzības valsts birojā. Monitoringa ziņojumā apkopo pieejamo informāciju un ietver vismaz ar plānošanas dokumenta īstenošanu saistīto vides stāvokļa izmaiņu un to tendenču raksturojumu.

AP2027 ieviešanas uzraudzības kārtība paredz gatavot regulārus dokumenta ieviešanas uzraudzības ziņojumus, izvērtējot gan vidēja termiņa ietekmi uz sociālekonomiskajiem rādītājiem, gan darbību rezultātu rādītājus. Tā kā paredzētie pasākumi būs reģionāla mēroga un ar ietekmi ilgstošā laika periodā, gan SIVN, gan AP2027 monitoringā jāizmanto dati, kas netieši norāda uz vides stāvokļa izmaiņu tendencēm, orientējoties uz starpposmu notikumiem, kā arī fokusējoties uz rezultātiem. Monitoringā iespējams pielietot arī indikatoru moduljus, piemēram, sociāli-ekonomiskie faktori – slodzes – stāvoklis – ietekme – atbildes pasākumi.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

https://salacgriva.lv/files/news/31883/vides_parskats_gala.pdf

https://www.sigulda.lv/upload/File/terplan2012gala/VIDES_PARSKATS/Vides_parskats.pdf

<https://www.madona.lv/lat/madonas-novada-attistibas-programma-2021-2027-un-s>

<http://www.enviro.lv/index.php/2019/11/07/dabas-aizsardzibas-plana-dabas-liegumam-vidzemes-akmenaina-jurmala-sabiedriska-apsriesana/>

<https://www.daba.gov.lv/lv/vidzemes-akmenaina-jurmala>

<https://www.varam.gov.lv/lv/atkritumu-apsaimniekosanas-valsts-plans-2021-2028gadam-0>

<https://www.varam.gov.lv/lv/latvijas-ilgtspejigas-attistibas-strategiju-lidz-2030gadam-latvija2030>

<https://www.varam.gov.lv/lv/media/6301/download>

<https://www.varam.gov.lv/lv/media/6301/download>

<https://salacgrivaport.lv/par-mums/projekti/ivn>

<https://www.cesis.lv/lv/attistiba/dokumenti/ilgtspejigas-attistibas-strategija/>

AS "Latvijas valsts meži" Vides pārskats par 2020. gadu

https://www.lvm.lv/images/lvm/sabiedribai/Vides_aizsardziba/lvm_vides_parskats_2020-2.pdf

<https://likumi.lv/ta/id/86512-kartiba-kada-veicams-ietekmes-uz-vidi-strategiskais-novertejums>

<https://www.varam.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba>

<https://www.vi.gov.lv/lv/uzraudziba-un-kontrole>

<https://likumi.lv/ta/id/66885-udens-apsaimniekosanas-likums>

<https://likumi.lv/ta/id/51522-par-ietekmes-uz-vidi-novertejumu>

<https://likumi.lv/ta/id/50026-turisma-likums>

<https://likumi.lv/ta/id/34871-zvejniecibas-likums>

<http://polsis.mk.gov.lv/documents/3323>

https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/images-legacy/NAP2020%20dokumenti/NAP2020_Vides_parskats_FINAL.pdf

<https://likumi.lv/ta/id/225418-civillikums>

Pārskats par virszemes un pazemes ūdeņu stāvokli 2017. gadā (LVĢMC).

Vidzemes plānošanas reģiona attīstības programma 2021-2027.

Vides politikas pamatnostādnes 2021. - 2027. gadam (VARAM 2021).

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (LR Saeima).

Vidzemes plānošanas reģiona pašreizējās situācijas analīze (aktualizēta uz 30.12.2020).

Latvijas nacionālais attīstības plāns 2021. - 2027. gadam. Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums. Vides pārskats.

Ūdensceļi un ūdensmalas. Vadlīnijas ūdeņu un to piekrastes izmantošanas plānošanai (Vidzemes plānošanas reģions, gads nav norādīts).